

VAASAN YLIOPISTO
KAUPPATIETEELLINEN TIEDEKUNTA
TALOUSOIKEUDEN YKSIKKÖ

Paavo Kirkko-Jaakkola

**VEROTUSTEKIJÖIDEN VAIKUTUS YRITYSKAUPPAMUODON VALIN-
TAAN**

Talusoikeuden pro
gradu -tutkielma

Vero-oikeus

VAASA 2017

SISÄLLYSLUETTELO	SIVU
LYHENNE- JA SÄÄDÖSLUETTELO	5
OIKEUSTAPAUSLUETTELO	6
TIIVISTELMÄ	9
1. JOHDANTO	11
1.1. Yrityskaupasta yleisesti	11
1.2. Yrityskauppa yhtiö- ja vero-oikeudellisesta näkökulmasta	13
1.3. Sopimusvapaus ja due diligence -tarkastus yrityskaupoissa	15
1.4. Tutkielman tarkoitus, rajaukset ja rakenne	18
1.5. Lähdeaineisto ja tutkimusmenetelmä	21
2. YRITYSKAUPAN VEROTUKSEEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT	23
2.1. Yrityskaupan verotuksesta yleisesti	23
2.2. Käyttöomaisuusosake verotuksessa	26
2.3. Yrityskaupamuodoista	28
2.4. Yleisseuraantoluonteiset yritysjärjestelyt	33
2.5. Muut yritysjärjestelyt	38
2.6. Luovutusvoiton verotus	43
2.7. Korkvähennyksen hyödyntäminen verotuksessa	46
2.8. Kaupan kohteen arvostaminen verotuksessa	48
3. YRITYSKAUPAN VEROTUS KÄYTÄNNÖSSÄ	51
3.1. Johdatus lukuun	51
3.2. Myyjän ja ostajan verokysymysten pääpiirteet	53
3.3. Liikearvopainotteinen kauppa	55
3.4. Liiketoimintakokonaisuus kaupan kohteena	63
3.5. Kiinteistöomistukset ja tappioiden hyödyntäminen	70
4. JOHTOPÄÄTÖKSET	79

LÄHTEET	85
LIITTEET	92

LYHENNE- JA SÄÄDÖSLUETTELO

Lyhenne	Säädös
AVL	Arvonlisäverolaki 1501/1993
EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta 360/1968
KilpailuL	Kilpailulaki 948/2011
KL	Kauppalaki 355/1987
KPL	Kirjanpitolaki 1336/1997
MK	Maakaari 540/1995
MVL	Maatalouden tuloverolaki 543/1967
OikTL	Laki varallisuusosoikeudellisista oikeustoimista 228/1929
OYL	Osakeyhtiölaki 624/2006
PerL	Perustuslaki 731/1999
TSL	Työsopimuslaki 55/2001
TVL	Tuloverolaki 1535/1992
VML	Laki verotusmenettelystä 1558/1995
VSVL	Varainsiirtoverolaki 931/1996
	Laki ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta 172/2012
	Laki varojen arvostamisesta verotuksessa 1142/2005
	Yritysjärjestelydirektiivi 90/434/ETY
Muut lyhenteet	Merkitys
Alv	Arvonlisävero
HE	Hallituksen esitys
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KKO	Korkein oikeus
KVL	Keskusverolautakunta
M&A	Mergers and acquisitions

OIKEUSTAPAUSLUETTELO

Korkein oikeus

22.4.1985 taltio 1898	KKO 1985 II 58	s. 16
25.10.2000 taltio 2336	KKO 2000:102	s. 16

Korkein hallinto-oikeus

16.01.1979 taltio 129	KHO 1979:129	s. 29
20.12.1979 taltio 5294	KHO 1979 B II 552	s. 32
31.12.1984 taltio 6243	KHO 1984 II 620	s. 29
03.07.1985 taltio 2922	KHO 1985:2922	s. 30
31.05.1988 taltio 2287	KHO 1988 B 560	s. 31
23.11.1989 taltio 4252	KHO 1989 B 507	s. 36
28.12.1989 taltio 4874	KHO 1989 B 513	s. 36
(Ei julkaistu)	KHO 1997:3057	s. 42
28.05.1998 taltio 1008	KHO 1998:20	s. 31
25.06.1998 taltio 1179	KHO 1998:26	s. 42
25.06.1998 taltio 1179	KHO 1998:1179	s. 42
25.01.1999 taltio 119	KHO 1999:2	s. 14
16.04.1999 taltio 862	KHO 1999:19	s. 46
17.11.1999 taltio 3101	KHO 1999:63	s. 14
04.07.2001 taltio 1564	KHO 2001 T 1564	s. 29
25.11.2002 taltio 3052	KHO 2002:81	s. 41
04.02.2005 taltio 254	KHO 2005:254	s. 41
08.10.2008 taltio 2482	KHO 2008:74	s. 37
02.12.2009 taltio 2799	KHO 2009:98	s. 37
26.02.2010 taltio 350	KHO 2010:12	s. 42
26.08.2010 taltio 1914	KHO 2010:50	s. 27
03.11.2010 taltio 3092	KHO 2010:73	s. 47
12.01.2011 taltio 55	KHO 2011:2	s. 35
30.08.2011 taltio 2421	KHO 2011:74	s. 28
27.03.2012 taltio 688	KHO 2012:23	s. 34

14.03.2013 taltio 941	KHO 2013:44	s. 14
05.05.2014 taltio 1458	KHO 2014:67	s. 24
15.10.2014 taltio 3092	KHO 2014:151	s. 40
31.12.2014 taltio 4122	KHO 2014:199	s. 13
24.10.2014 taltio 3243	KHO 2015:155	s. 39
27.10.2014 taltio 3273	KHO 2015:156	s. 38
19.05.2016 taltio 2147	KHO 2016:71	s. 47
19.05.2016 taltio 2146	KHO 2016:72	s. 47
30.06.2016 taltio 2885	KHO 2016:103	s. 41
22.03.2017 taltio 1328	KHO 2017:44	s. 83
10.05.2017 taltio 2227	KHO 2017:78	s. 40

Keskusverolautakunta

KVL 51/1999	s. 39
KVL 90/2001	s. 42
KVL 11/2005	s. 23
KVL 32/2008	s. 39

VAASAN YLIOPISTO**Kauppatieteellinen tiedekunta**

Tekijä:	Paavo Kirkko-Jaakkola
Tutkielman nimi:	Verotustekijöiden vaikutus yrityskauppamuodon valintaan
Ohjaaja:	Juha Lindgren KTT, KM
Tutkinto:	Kauppatieteiden maisteri
Yksikkö:	Talousoikeus
Aloitusvuosi:	2013
Valmistumisvuosi:	2017

Sivumäärä: 96

TIIVISTELMÄ

Yrityskaupassa on tavanomaisesti kyse suurista myyntihinnoista, minkä vuoksi jo muutamana prosenttiyksikön lasku verotuksessa saattaa olla euromääräisesti ja suhteellisesti erittäin merkittävä summa. Verotus on myyjän ja ostajan kannalta nollasummapelejä: Pienempi verorasitus ei ole kummaltakaan pois. Tämän seurauksena molempien osapuolien intressissä on etsiä optimaalinen yrityskauppamuoto ja siten minimoida veroseuraukset.

Yrityskaupan voi suorittaa käytännössä joko osakekauppana tai liiketoiminta- eli substanssikauppana, joiden verotukselliset lähtökohdat poikkeavat merkittävästi toisistaan: Osakekauppa on osakeyhtiömyyjälle useimmiten luovutusvoittoveroton oikeustoimi, kun taas substanssikaupassa ostaja saa koko kauppahinnan poistopohjaksi, mutta muodostunut liikearvo tuloutuu myyjän verotuksessa. Käytännön kauppaneuvotteluissa on kuitenkin päädyttävä valitsemaan toinen vaihtoehto.

Tutkielman tavoitteena on tarkastella yrityskaupan verotusta osana kokonaisuutta sekä ostajan että myyjän näkökulmasta. Yrityskaupan osapuolilla on liiketaloudellisia intressejä, joiden verokohtelu riippuu olennaisesti valitusta yrityskauppatavasta. Tutkimuksessa pyritään kartoittamaan relevantteja, verotehokkaita yritysjärjestelyratkaisuja, joiden avulla liiketaloudelliset intressit täyttyvät verotuksellisesti mielekkäällä tavalla.

Tutkimusaihetta on lähestytty kolmen fiktiivisen esimerkkiyhtiön avulla. Yhtiöiden poikkeavien taserakenteiden avulla pystytään vertailemaan erilaisiin yrityskauppatilanteisiin soveltuvien yritysjärjestelyjen verotusta ja niitä hyödyntämällä saatavaa kokonaisverotuksellista lopputulosta. Tutkielmaa varten on toimitettu muutamia lyhyitä haastatteluja yrityskaupan verotuksen ammattilaisten kesken. Haastattelujen avulla on saatu yhdistettyä käytännön kokemus teoriaan ja pystytty hahmottamaan, millä tavoin yritysjärjestelyjen ja -rakenteiden veroteoreettisia mahdollisuuksia tosiasiallisesti hyödynnetään.

AVAINSANAT: Yrityskauppa, substanssikauppa, osakekauppa, tuloverotus, verotus

1. JOHDANTO

1.1. Yrityskaupasta yleisesti

Yrityskauppa on usein osa suurempaa yritysjärjestelykokonaisuutta, joka lähtee liikkeelle tai päättyy yrityskauppaan. Toiminto- ja omaisuusjärjestelyt ovat yrityskaupalle luonteenomaisia. Myyjän intressissä on määritellä kaupan kohde ennen myyntiä, jotta varmistetaan siitä, ettei kaupassa siirry sellaisia toimintoja, jotka halutaan säilyttää yhtiöllä itsellä. On esimerkiksi mahdollista, että kaupan kohde on osa sellaista yhtiötä, jonka osakeista myyjä ei halua luopua, jolloin ennen myyntiä kaupan kohde on rajattava ja muokattava yritysjärjestelyin halutuksi.¹ Kaupan kohteen integroiminen jo toimivaan liiketoimintaan, verotehokas hankinta sekä ostokohteen tehokas haltuunotto ovat ostajalle tärkeitä vaiheita valmistauduttaessa yritysostoon². On tavanomaista, että yritystoiminnan uudelleenjärjestelytilanteissa tarvitaan useampia yritysjärjestelytoimia kuten sulautumisia tai jakautumisia optimaalisen ratkaisun saavuttamiseksi.³ Yrityskauppa oikeustoimena on poikkeuksellinen muihin verotuksen osa-alueisiin, sillä se on erittäin dynaaminen ja monipuolinen oikeustoimista: Yrityskaupassa verosubjekti saattaa jopa siirtyä EVL-verotettavasta TVL-verotettavaksi. Käytännön tasolla jo pelkästään yhden keski-suuren kaupan läpivieminen vaatii osapuolten konsulteilta ja muilta ammattilaisilta laaja-alaista asiantuntemusta niin neuvottelutaidoista lainsäädäntöön kuin henkilöstöjohtamisesta rahoituslaskelmiin.

Yrityskaupoissa on usein kyse suurista kauppahinnoista, minkä vuoksi on tavanomaista käyttää kaupantekoon ammattilaisten ja konsulttien apua. Vakavaraiset suomalaiset toimijat ovatkin olleet perinteisesti varsin aktiivisia etsiessään verotehokkaita ratkaisuja pääomalleen. Verotuksen kevenemisen mahdollisuus onkin ollut usein lähtölaukaus luovutus päätökselle. Suurissa kauppahinnoissa ja mahdollisissa luovutusvoitoissa prosenttimääräinen verotus saattaa johtaa tilanteeseen, jossa verotehokkaiden strukturointikeinojen avulla lopullinen verotus voi olla olennaisesti kevyempi. Muutaman prosenttiyksikön

¹ Immonen 2015: 34; Karsio, Koila, Vartiainen & Ääriälä 2012: 149; Tall 2014: 28

² Katramo, Lauriala, Matinlauri, Niemelä, Svennas & Wilkman 2013: 184-185

³ Karsio et al. 2012: 149; Y-lehti 2011

pudotus verotuksessa on merkittävä tekijä silloin, kun veron laskentapohja on miljoonia euroja. Tiettyjen yritysjärjestelyiden avulla on jopa mahdollista välttää arvonnousujen ja liikearvon tuloutuminen kokonaan. Yrityskauppaan erikoistuneet konsultit ja ammattilaiset soveltavatkin verrattain rohkeasti uutta lainsäädäntöä ja hakevat suotuisia tulkintoja, sillä verotuksen taloudellinen merkitys transaktiolle saattaa olla jopa ehdollinen tekijä sen toteutumiselle.⁴

Verotuksellisesti yrityskauppa vaikuttaa kolmen osapuolen verotusasemaan: myyjän, ostajan sekä kaupan kohteen. Myyjän ja ostajan verotuksellisen aseman parantaminen yrityskaupassa on usein ristiriidassa: Siinä missä myyjä hyötyisi verotuksellisesti esimerkiksi käyttöomaisuusosakekaupasta, olisi ostajalle edullista hankkia kaupan kohde substanssikauppana. Tästä syystä yrityskauppaneuvotteluissa tulisi molempien osapuolien ottaa huomioon vastapuolen verotuksellinen asema, jotta kauppa toteutuisi. Elinkeinoverolaki mahdollistaa useiden erilaisten veroneutraalien yritysjärjestelykeinojen soveltamisen yrityskaupoissa, mikä lisää erilaisten verotehokkaiden yrityskauppavaihtoehtojen määrää.⁵ Verotusta voidaan kuitenkin pitää yrityskaupassa nollasummapelinä, jolloin on molempien osapuolien intressissä pitää kokonaisverorasitus mahdollisimman alhaisena.

Yrityskauppa-käsite on tutkimuskentässä pirstaloitunut, mikä juontaa osaltaan jo siitä, että Suomen lainsäädännössäkään ei käytetä asiasta johdonmukaisesti vain yhtä termiä. Laki ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta 172/2012 kantaa nimessään yritysosto-termiä, kun taas Kilpailulain 21 § käyttää yrityskauppa-käsitettä.⁶ Yrityskauppa voidaan kuitenkin sisällöllisesti nähdä kapeasti tai laajasti: Kapeassa tulkinnassa katsotaan, että vain omistusosuuskauppa ja liiketoimintakauppa eli substanssikauppa ovat yrityskauppaan liittyviä omistajanvaihdostapoja⁷; Laajemman näkökulman mukaan yrityskauppa kattaa edellä mainittujen lisäksi fuusiot ja jakautumiset ja muut kauppaan liittyvät yritysjärjestelytoimenpiteet⁸.

⁴ Kukkonen 2000: 155-159; Haastattelu 2017a-d

⁵ Sainio 2011: 340; Karsio, Koila, Vartiainen & Äärilä 2012: 148

⁶ Immonen 2015: 34; Tall 2014: 25

⁷ Katramo et al. 2013: 28; Karsio et al. 2012: 148

⁸ KilpL 21 §; Immonen 2015: 34; EVL 52 a - 52 d §

1.2. Yrityskauppa yhtiö- ja vero-oikeudellisesta näkökulmasta

Perustuslain mukaan verosta säädetään lailla. Verotuksessa sovelletaan suomalaisen oikeuslähdeopin mukaan ensisijaisperiaatteen mukaan kirjoitettua lakia ja tavanomaista oikeutta. Nämä ovat ns. sitovia oikeuslähteitä, joiden lisäksi otetaan huomioon oikeuskäytäntö ja oikeustiede ns. tosiasiallisina oikeuslähteinä. Tämän lisäksi oikeuslähdeoppiin kuuluu velvoittavuuden kolmijako: vahvasti tai heikosti velvoittavat oikeuslähteet sekä sallitut oikeuslähteet. Käytännössä tämä kolmijako ilmenee siten, että tuomioistuintuomarin on vedottava ratkaisussaan lainsäädännön ja maan tavan kaltaisiin vahvasti velvoittaviin oikeuslähteisiin. Heikosti velvoittavien oikeuslähteiden, kuten hallitusten esitysten esitöiden, sivuuttaminen tulee perustella. Reaaliargumenttien ja käytännöllisten syiden kaltaisten sallittujen oikeuslähteiden sivuuttamista ei tarvitse edes perustella.⁹

Yrityskaupan verotuksessa suomalainen verosääntely on mukautunut EU:n direktiivien asettamiin raameihin, joista yritysjärjestelydirektiivi 90/434/ETY on voimakkaimmin harmonisoinut jäsenmaiden yritysjärjestelykohtelua. Direktiivilähtöisen säännösten vuoksi on yleistä, että tulkintakysymyksissä, joita yrityskauppatilanteissa syntyy herkästi, haetaan tulkinnalle tukea ja analogiaa kansainväliseltä tasolta. Tämän vuoksi on korostettava, että yrityskaupan verotuksessa esimerkiksi OECD:n ohjeilla tai Suomen ja toisen valtion välisellä verosopimuksella ei voida laajentaa suomalaisen verosäännöksen soveltamisalaa¹⁰. Varsinkin kansainvälisen verotuksen tulkintakysymykset eivät ole yksiselitteisen selviä, sillä edellinen KHO:n linjaus huomioiden, TVL:n mukaan valtioiden välisen verosopimuksen perusteella toimitetun verotuksen katsotaan tapahtuneen tuloverolain mukaan¹¹. Verotuksessa onkin korostunut legaliteettiperiaate, sillä lain tulkitseminen ja perusoikeuksien huomioiminen ovat vero-oikeuden keskiössä, kun haetaan tulkintakysymykselle ratkaisua.¹²

⁹ Myrsky 2002: 14-18

¹⁰ KHO 2014:199: KHO katsoi, ettei Konserniverokeskuksella ollut verotusmenettelystä annetun lain 31 §:n 1 momentin mukaan valtuutusta uudelleen luonnehtia lainajärjestelyä, koska Suomen ja Luxemburgin välinen verosopimus ja OECD:n siirtohinnoitteluohjeilla ei voida laajentaa lain pykälän soveltamisalaa, joka rajoittui liiketoimen ehtojen markkinaehtoisuuden arviointiin.

¹¹ Myrsky 2002: 25; TVL 135 §

¹² Ossa 2013: 15, 27; Niskakangas 2005: 18; Sainio 2011: 74-77

Yrityskauppojen ja -järjestelyjen vero-oikeudellinen problematiikka on erityisen haastavaa, sillä asiaan liittyy usein suuria taloudellisia intressejä niin verovelvollisen kuin veronsaajan kannalta. Tämän vuoksi on yleistä, että verotehokasta ratkaisua suunniteltaessa saatetaan Keskusverolautakunnalta hakea siihen ennakkoratkaisua. Ennakkoratkaisuille pyritään turvaamaan verokohtelun yhtenäisyyttä ja ennakoitavuutta. Sen lisäksi yrityskaupan monipuolinen kokonaisuus tekee verotuksellisten periaatteiden kuten etu-, yhdenvertaisuus- ja veronmaksukykyisyysperiaatteiden tasapainottamisen hankalaksi, sillä osapuolilla on hyvin laaja valikoima järjestelyjä, joista valita verotuksellisesti hyvin erilaisia lopputulemia. Verotuksellisesti yrityskaupassa ja siihen tiukasti liittyvissä yritysjärjestelyissä sovelletaan neutraalisuusperiaatetta – lainsäätäjällä ei suosi eikä toisaalta estä tiettyjä yritysjärjestelyjä.¹³

Yhdistelmätoimenpiteet kuuluvat lähes aina yrityskauppaan, sillä kyseessä on usein monivaiheinen oikeustoimien ketju. Omaisuusmuutoksia voidaan rakentaa yhdistelmätoimenpiteillä, joilla päästään haluttuun tavoitteeseen useamman vaiheen kautta. Yritysjärjestelyillä voidaan esimerkiksi purkaa konserni emoyhtiön ja tytäryhtiön välisellä fuusioilla tai vaikka purkaa tytäryhtiö emoyhtiön haltuun. Osakevaihto ja liiketoimintasiirto taas muodostavat konserneja, kun jakautuminen puolestaan hajauttaa yhtiökokonaisuuksia samojen omistajien samassa omistussuhteessa erillisiksi yhtiöiksi. Ominaista sarjatoimille on verotustappioiden menetysten hallinta yrityksen siirtyessä uudelle omistajalle. Sarjatoimi on esimerkiksi yhtiön jakautuminen ja uuden yhtiön myynti. Ostaja jatkaa usein myyjän aloittamaa sarjatoimien ketjua esimerkiksi sulauttamalla ostetun yhtiön omaan yhtiönsä. Vaikka sarjatoimilla usein haetaan verotuksellista hyötyä, tulisi niillä olla muu, verotuksesta riippumaton liiketaloudellinen syy, sillä sarjatoimia arvioidaan kokonaisuutena. Liiketaloudellinen syy kokonaissarjatoimille korostuu EVL 52 h §:ssä, joka on varta vasten edellä mainittuja EVL:ssä hyväksytyjä veroneutraaleja yritysjärjestelytoimenpiteitä varten säädetty veronkiertosäännös ja torjuu EVL 52 a § – 52 f § -säännösten keinotekoista hyödyntämistä.¹⁴ Veronkiertosäännös laukeaa, kun yritysjärjestely

¹³ Niskakangas 2005: 16-17, 78-80 Myrsky 2002: 112-114

¹⁴ KHO 1999:2 ja KHO 1999:63 ja KHO 2013:44: KHO on perustellut veronkiertosäädöksen ratkaisuitaan arvioiden yritysjärjestelyn tosiasiallisia liiketoiminnallisia perusteita sekä punninnut järjestelyllä saatavia muita, yritysjärjestelysäännösten vastaisia, veroetuja kuten oman asunnon myyntivoittosäännöksen hyödyntämistä.

on tehty ilmeisesti tai yksinomaan veronkiertotarkoituksessa tai veronkierto on järjestelyn yksi pääasiallisista tavoitteista.¹⁵

1.3.Sopimusvapaus ja due diligence -tarkastus yrityskaupoissa

Yrityskaupoissa on kyse yleensä elinkeinonharjoittajien välisestä liikesopimuksesta, jolloin ostajaa ja myyjää pidetään pääsääntöisesti tasavertaisina osapuolina, vaikka toinen osapuoli olisikin luonnollinen henkilö. Pakottavat kuluttajansuojasäännökset eivät tästä syystä koske yrityskauppoja, sillä liikesopimuksen osapuolilta voidaan odottaa suurempaa sopimusoikeuden tuntemista kuin kuluttajalta.¹⁶ Yrityskaupoissa sovelletaan sopimusoikeudellisten normien soveltamisjärjestyksessä ensisijaisesti sopimusehtoja, sillä pakottavaa erityislainsäädäntöä ei ole, pois lukien esimerkiksi kiinteään omaisuuteen liittyvät maakaaren 2:1 §:n erityiset säädökset¹⁷. Osake- ja liiketoimintakauppaa pidetään irtaimen omaisuuden kauppana, minkä vuoksi sitä säätelee dispositiivinen kauppalaki¹⁸. Yrityskauppojen sopimusvapaus johtuu hallituksen esityksestä 93/1986, jossa todetaan, että sopijapuolilla tulee olla oikeus laatia kauppansa säännöt sopivaksi katsomallaan tavalla¹⁹.

Yrityskaupassa sopijaosapuolilla on yleisten sopimusvapauden tunnusmerkkien mukaisesti vapaus päättää, syntykö sopimusta vai ei, valita sopimuskumppani, päättää sopimustyyppi, laatia ja päättää omat ehdot. Lisäksi sopimusvapauteen kuuluu muotovapaus laatia sopimus itse sopivaksi katsomassaan järjestyksessä sekä purkuvapaus vastapuolen sopimusrikkomuksen vuoksi²⁰. Tämän vuoksi oikeustoimilain 36 § mukainen sovittelu vaatii korostunutta kohtuuttomuutta, sillä kahden tasavertaisen osapuolen laatimasta liikesopimuksesta realisoitunut riski kuuluu liiketoimintaan eikä näin ollen ole lähtökohtaisesti kohtuutonta.²¹ Sopimusrikkomistilanteissa rikkoja on vahingonkorvausvelvollinen

¹⁵ Immonen & Lindgren 2013: 238; Immonen 2015: 28; Karsio et al. 2012: 149; Kukkonen & Walden 2015: 10.1

¹⁶ Hemmo & Hoppu 2016: 3.1.2

¹⁷ Immonen et al. 2013: 29; Hemmo et al. 2016: 3.2

¹⁸ Andersson et al. 2016: 227; HE 209/1997; Sainio 2011: 340

¹⁹ HE 93/1986: 14

²⁰ Hemmo 2006: 64-65; Saarnilehto 2009: 37-38

²¹ Blomquist, Blummé, Lumme, Pitkänen & Simonsen 2001: 15; Hemmo 2006: 378-380

aiheuttamastaan vahingosta, mikäli toisin ei ole sovittu. Mikäli yrityskaupassa on maksettu käsirahaa, sitä ei KHO:n käytännön mukaan pidetä elinkeinonharjoittajien välisen yrityskaupan sopimusrikkomuksen vahingonkorvausvelvollisuutta kattavana tekijänä²². Tämän lisäksi OikTL:n mukaisia pätemättömyysperusteita sovelletaan yrityskauppoihin²³.

Sopimusvapaus ei ole kuitenkaan absoluuttinen yrityskaupoissa, sillä lainsäätäjät on pyrkinyt erityissääöksillä estämään markkinavääristymien ja monopoliasemien muodostumisen. Tämän vuoksi kilpailuviranomainen voi ennalta estää yrityskaupat, joissa osapuolten yhteen laskettu liikevaihto ylittää 350 miljoonaa euroa ja vähintään kahden osapuolen Suomesta kertynyt liikevaihto ylittää 20 miljoonaa euroa. Kilpailulaki tuntee yrityskaupan laajana käsitteenä, joka kattaa myös yritysjärjestelyt.²⁴ Tällainen yrityskaupan kieltäminen ei kuitenkaan tarkoita kaupan siviilioikeudellista sitomattomuutta tai purkautumista²⁵.

On tärkeätä, että osapuolet, erityisesti ostaja, pääsee tutustumaan yrityskaupassa kaupan kohteeseen, jotta osapuolet kykenevät sopimaan tarpeellisessa laajuudessa kaupan riskeistä²⁶. Ostajan suorittamaa tarkastusta on vakiintuneesti kutsuttu due diligence -tarkastukseksi, joka tarkoittaa riittävällä huolellisuudella tehtyä tarkastusta.²⁷ Due diligence -tarkastus perustuu latinankieliselle caveat emptor -periaatteelle, joka suomeksi käännettynä tarkoittaa ”ostaja varokoon”. Suomalaisessa lainsäädännössä caveat emptor -periaate esiintyy velkakirjalain 1 luvun 9 §:ssä, jossa on säädetty velkakirjanostajan selonottovelvollisuudesta ja vastuusta selvittää velallisen maksukyky.²⁸ Due diligence -tarkastus on tarpeellinen, sillä kaupan kohteen ennakkotarkastamisella pyritään välttymään ikäviltä yllätyksiltä, joita kauppakirjan mukaiset myyjän takuut tai vakuutukset eivät välttämättä

²² KKO 2000:102: Elinkeinoharjoittajaosapuolet olivat tehneet sopimuksen asunto-osakeyhtiön koko osakekannasta kauppahinnan ollessa 10 000 000 markkaa ja käsiraha 150 000 markkaa, joka jäisi myyjälle, mikäli ostajasta riippuvasta syystä kauppa peruuntuisi. KHO katsoi, että myyjä oli oikeutettu saamaan kauppahinnalle vahingonkorvauksena laillisen viivästyskoron käsirahan lisäksi siltä ajalta, kun ostajasta johtuvan sopimusrikkomuksen vuoksi kaupan kohdetta ei oltu voitu myydä edelleen.

²³ KKO 1985 II 58: Yhtiön osakkeiden kauppa tuomittiin OikTL 33 §:n nojalla pätemättömäksi kunnian vastaisena ja arvottomana menettelynä, sillä yhtiön johto tiesi yhtiön osakkeista saatavan kolmannelta osapuolelta 750 markkaa osakkeelta mutta tarjosi asiasta tietämättömälle kuolinpesäomistajalle 120 markkaa osakkeelta.

²⁴ Kuluttaja ja Kilpailuvirasto 2014; KilpailuL 4:23-26; Immonen & Nuolimaa 2012: 221

²⁵ Hemmo 2003: 371

²⁶ Immonen & Lindgren 2013: 30

²⁷ Katramo et al. 2013: 50-52

²⁸ Mäkelä 2011: 112-113

kata. Sen lisäksi due diligence -tarkastuksesta on muodostunut keino luoda lisäarvoa ostajalle keräämällä kaupan kohteesta tietoa ostajan strategisten päätösten pohjalle, jotta ostaja pääsisi mahdollisimman pian hyödyntämään ostokohteen liiketoimipotentiaalia kaupan jälkeen.²⁹

Due diligence -tarkastuksessa kovenanttiohjauksen selvittäminen on yksi merkittävistä tarkastuksen osa-alueista, kun ostaja perehtyy rahoitukseen, joka on kaupan toteutumisen kannalta yksi tärkeimmistä kokonaisuuksista. Kovenanttiohjaus on yleistynyt viime vuosina ja sen merkitys on kasvamassa, minkä vuoksi olemassa olevat kovenantit saattavat nostaa toteutuvan transaktion kustannusta. Pienillä ja keskisuurilla yrityksillä on vähemmän vaihtoehtoja yrityskaupan käteisperusteiseen rahoittamiseen vieraalla pääomalla kuin suurella yhtiöllä. On tavanomaista, että pk-yritykset joutuvat käyttämään vakuuksia pankkilainan saamiseksi, kun taas suuri yritys voi hankkia rahoitusta markkinoilta joukkovelkakirja-annilla, ja luottottajat ovat usein myös suopeampia kovenanttiperusteisiin ratkaisuihin. Yleisistä lainakovenanteista omistuksen pysyvyys -kovenanti on yrityskaupassa huomioitava sopimusehto kohdeyhtiön rahoitussopimuksissa, sillä yrityskaupan toteutuminen voi vaatia kohdeyhtiön luottolaitoksen hyväksynnän, jotta välttytään sopimus-sakoilta.³⁰

Koska yrityskaupassa katsotaan, että ostaja on alaan perehtynyt osapuoli, on sillä korostunut vastuu huolellisen tarkastuksen suorittamisesta. Tämä on ostajan kannalta merkittävä riskitekijä, sillä kaupan kohteeseen voi kuulua erittäin runsas määrä materiaalia, jonka täydellinen läpikäyminen ei ole taloudellisesti eikä ajallisesti tarkoituksenmukaista. Sen vuoksi ostaja kantaa vastuun tarkastuksesta, sillä ostaja päättää mitkä kohteet on tarpeellista tarkastaa tai jättää tarkastamatta.³¹ Myyjän kannalta due diligence -tarkastuksessa on puolestaan mahdollisuus saada selko ostajan taloudellisesta ja muusta asemasta. Ostajalle tarjoutuu mahdollisuus riittävä kuva kaupan kohteesta mahdollisine epäedullisine asianhaaroineen, jotta ostaja ei voi esittää kaupan jälkeen vaatimuksia myyjälle.³²

²⁹ Blomquist, Blummé & Simola 1997: 9

³⁰ Välimäki 2009: 18, 96-98; Katramo et al. 2013: 282-288; Välimäki 2014: 85-89

³¹ Blomquist et al. 2001: 15 ja 21

³² Immonen et al. 2013: 31; Blomquist et al. 2001: 26; Blomquist et al. 1997: 20-24

1.4. Tutkielman tarkoitus, rajaukset ja rakenne

Yrityskauppa on verotuksen näkökulmasta mielenkiintoinen, koska yritysjärjestelyjen myötä verotehokkaiden rakenneratkaisuja on useita sekä niiden verovaikutukset merkittäviä. Yksi verotuksen lähtökohdista on kuitenkin neutraalisuus eri oikeustoimien välillä – verotuksen ei tulisi vaikuttaa oikeustoimen tai esimerkiksi yhtiömuodon valintaan vaan sen tulisi kohdella kaikkia yhdenvertaisesti³³. Eroja on kuitenkin syntynyt, sillä elinkeinoverolain ja tuloverolain peruseräkkeet poikkeavat toisistaan.³⁴ Elinkeino- ja tuloverolain hyväksymisen myötä yritysyrityksien pystytään lähtökohtaisesti tekemään sekä verominimoituja substanssikauppoja että osakekauppoja. On mielenkiintoista tutkia, millä tavoin verotus mahdollisesti vaikuttaa tai ei vaikuta yrityskaupamuodon valintaan, eli millaisia taloudellisia houkuttimia verotustekijät voivat luoda. Tutkielman päätutkimuskohde on erilaisen yrityskaupan kohteiden verotuksellinen kohtelu luovutustilanteessa ja näiden esimerkkikauppojen verolaskelmien laatiminen. Näiden hypoteettisten laskelmien sekä muiden tekijöiden kartoituksen myötä on mahdollista perustellusti arvioida verotustekijöiden vaikutus, kun yrityskauppaneuvottelussa valitaan kauppanuoto substanssikaupan ja osakekaupan välillä. Tutkielmassa oletetaan, että sekä myyjä että ostaja ovat rationaalisia osapuolia ja pyrkivät yrityskaupassa minimoimaan verorasituksen, minkä vuoksi tutkielmassa pyritään nimenomaan löytämään erilaisille yrityskaupoille mahdollisimman pieni toteutunut verorasitus. Päästäkseen tähän tavoitteeseen, tulee kartoittaa yritysyrityksien ja yrityskaupan verotukseen vaikuttavien verotustekijöiden teoriaa riittävästi.

Tutkimuksen lähtökohta on kartoittaa vallitsevat verotukselliset mekanismit ja erilaisen yrityskaupan toteutunut verorasitus. Käytössä olevat verotukselliset instrumentit ja niiden myötä syntyvät erilaiset verotukselliset lopputulokset vaikuttavat lopulliseen yrityskauppanuotovalintaan. Tutkimus ei kuitenkaan perustu esimerkiksi aikaisempina vuosina toteutuneiden yrityskauppojen kauppanuotovalinnan tilastolliseen analyysiin vaan verotuksellisia tekijöitä arvioidaan teoreettisesti. Tutkimuksen kohdetta on rajattu usealla tavalla, jotta syntyisi tarkoituksenmukainen ja ytimekäs kokonaisuus. Fokus on suomalaisissa osakeyrityksissä, jolloin kansainvälinen M&A-aspekti³⁵ tai suomalaisten

³³ Mm. HE 88/1993:ssä on arvonlisäverotuksen kohdalla nimenomaisesti otettu lähtökohdaksi verotuksen neutraalisuus, jotta verotus ei vaikuttaisi kuluttajien ostopäätöksiin.

³⁴ Niskakangas 2005: 78-79

³⁵ Eng. Mergers and Acquisitions

henkilöyhtiöiden erityiskysymykset jäävät taka-alalle. Suurimpana rajauksena on kotimaisuus, sillä vaikka yrityskaupat ovat muovautuneet ja saaneet uudet kasvot EU-regulaation myötä, tässä tutkimuksessa ei tutkita EU-tason periaatteita, vaan pysytään Suomen lainsäädännössä ja säännöksissä. Tutkielmassa keskitytään erityisesti EVL-verotettavien toimijoiden asioihin, TVL:n alaiset holding-yhtiöt tai luonnolliset henkilöt ym. eivät ole samalla tavoin keskiössä. Tutkimuksen kohde on substanssi- ja osakekauppa, minkä vuoksi yritysjärjestelyin tapahtuvat kaupat, joissa kauppahinta sisältyy esimerkiksi sulautumisvastikkeeseen, eivät kuulu tämän tutkimuksen ydinalueelle. Tutkimuksessa keskitytään elinkeinotoimintaa harjoittavien osakeyhtiöiden välisiin yrityskauppoihin, jolloin pääomasijoitustoimintaan tai sellaisiin yrityskauppoihin, joissa kaupan kohde on vaihtomaisuutta, ei syvennytä samassa laajuudessa. Tutkielmassa kaupan kohteet ovat käyttöomaisuusmääritelmän tunnusmerkit täyttäviä ja tuotto-odotukseltaan pitkäaikaisia. Vaikka käyttöomaisuusosakkeiden todellisen omaisuuslajin määrittely onkin luovutusvoittoverotuksen kannalta mielenkiintoinen kysymys, tässä tutkielmassa ei syvennytä tarkempaan omaisuuslajianalyysiin eikä käyttöomaisuusosakkeiden tarkempaan karakterisointiin³⁶.

Tutkielma on vero-oikeudellinen tutkimus, minkä vuoksi yrityskaupan työ- tai kilpailuoikeudellisiin ulottuvuuksiin ei syvennytä laaja-alaisesti. Kuitenkin tutkielmassa on pyritty käsittelemään ja ainakin mainitsemaan sellaiset vero-oikeuden ulkopuoleiset relevantit seikat, jotka ovat kokonaiskuvan kannalta erityisen merkityksellisiä. Tutkielmassa on keskitytty kokonaisverorasitukseen, erityisesti luovutusvoiton verotukseen. Luovutusvoittoverotuksen lisäksi tutkielman loppupuolella arvioidaan myös varainsiirtoverotuksen vaikutusta erilaisten yrityskauppaesimerkkien yhteydessä. Arvonlisäverotusta sivutaan, kun sen rooli on tavanomaista merkittävämpi. Luovutusvoittoverotuksessa keskitytään välittömiin tuloveroihin mutta myös poistopohjan laajentumisesta saadut epäsuorat verohyödyt on pyritty kattamaan riittävässä laajuudessa. Tilanteet, joissa yrityskaupassa on kyse lahjasta, perinnöstä tai sukupolvenvaihdoksesta, on täysin jätetty tutkielman ulkopuolelle. Lähtökohtana on, ettei ostajalla ja myyjällä ole kauppaan vaikuttavia piileviä tekijöitä tai liiketoiminnan ulkopuolisia yhteisiä intressejä (esim. sukulaisuutta), jotta yri-

³⁶ Andersson, Linnakangas & Frände 2016: 245-246

tyskaupan verotustekijöiden painoarvoa kyetään arvioimaan. Näiden rajausten lisäksi tutkielmassa keskitytään luovutuksiin, joissa luovuttajana sekä luovutuksensaajana on suomalainen osakeyhtiö eikä esimerkiksi henkilöyhtiö tai luonnollinen henkilö.

Tutkielma on rakenteeltaan sellainen, että toisessa pääkappaleessa perehdytään hyvin laaja-alaisesti yrityskaupan teoriaan ja pyritään saamaan kattava ymmärrys tekijöistä, jotka osaltaan vaikuttavat yrityskauppakokonaisuuden läpivientiin ja onnistumiseen. Teoriaosuudessa syvennyttään vero-oikeudellisen tematiikan päätekijöihin, minkä jälkeen keskitytään yritysjärjestelyihin, sillä ne ovat olennainen osa lähes jokaista yrityskauppaa. Kappaleessa kartoitetaan ne tekijät, jotka suoranaisesti vaikuttavat transaktion myötä toteutuvan verotuksen määrään. Tämän jälkeen kappaleessa syvennyttään luovutusvoittoverotuksen pääperiaatteisiin, sillä lähtökohtaisesti yrityskaupan suurin verorasitus muodostuu suorasta luovutus- tai myyntivoiton³⁷ tuloverosta. Koska yrityskaupassa rahoitus on usein merkittävä tekijä kaupan toteutumisen kannalta, perehdytään tarkemmin Suomen korkovähennyslainsäädäntöön sekä tämän päivän korkovähennysmahdollisuuksien hyödyntämiseen. Kappaleen lopuksi tartutaan arvostamisongelmaan, joka on yksi verotuksen perusongelmista. Näiden verotuksellisesti mielekkäiden nostojen jälkeen on mahdollista lähestyä tutkimuksen ydinkysymystä, miten verotus vaikuttaa kauppatavan valintaan käytännössä.

Kolmannessa kappaleessa yhdistetään tutkielman teoreettinen viitekehys ja pyritään löytämään ratkaisu tutkielman ydinongelmaan. Kappaleessa avataan näkökulmaa myös verotustekijöiden ulkopuolelle, sillä on mahdollista, että tutkimustuloksista löytyy sellaisia tekijöitä, jotka ylittävät verohypoteesin: Verotus ei olekaan määräävä tekijä. Tässä kappaleessa käytännön kauppatavan valintaa lähestytään kolmen fiktiivisen esimerkkiyhtiön avulla, sillä erilaiset taserakenteet ja ansaintamallit vaikuttavat voimakkaasti esimerkiksi verotukselliseen laskentapohjaan ja yritysjärjestelykeinojen tarkoituksenmukaisuuteen. Kappaleessa pyritään yksinkertaistavin esimerkein käsittelemään mm. korkean liikearvon, aikaisempien tilikausien tappioiden ja kiinteistöjen tuomien mahdollisuuksien hyödyntämistä verotuksellisesti sekä poistopohjan tuoma epäsuora veroetu substanssikaupan yhteydessä. Esimerkkejä on pyritty havainnollistamaan numeerisesti ja suhteellisesti,

³⁷ Tässä tutkimuksessa käytetään luovutusvoitto-termiä pääsääntöisesti TVL:n alaisista luovutuksista ja myyntivoitto-termiä EVL:n alaisista luovutuksista. EVL:ia ja TVL:ia yhdistävissä tilanteissa käytetään koivasti luovutusvoitto-termiä.

jotta erilaisten verotuksellisten ratkaisujen absoluuttinen ja suhteellinen mielekkyys olisi mahdollisimman helppo havaita. Kolmannen kappaleen tarkoituksena on sulauttaa tutkimuksen teoreettinen osuus sekä empiirinen osuus yhteen ja luoda luonnollinen jatkumo viidennen, johtopäätökset-kappaleen synteisiin.

Neljännessä ja viimeisessä kappaleessa kootaan yhteen tutkimuksessa ilmenneet kategorisimmat vaikuttimet yrityskaupamuodon valintaan. Kappaleessa pyritään löytämään yrityskaupan verotuksen teoreettisten lähtökohtien ja haastattelujen myötä ilmenneiden käytännön painotusten avulla verotustekijöiden vaikutusarvo kaupamuodon valinnassa³⁸. Lopuksi tutkimuksen tuloksista muodostetaan yhteenveto ja siitä lopulliset johtopäätökset. Näiden pohjalta pystytään konkreettisesti arvioimaan erilaisia tilanteita, joissa verotuksellisesti päädytään tarkoituksenmukaiseen lopputulokseen yrityskaupassa. Viimeisessä kappaleessa nostetaan myös esille sellaisia lisätutkimuskohteita, joita yrityskaupan verotuksen viitekehyksessä voitaisiin tulevaisuudessa nähdä.

1.5.Lähdeaineisto ja tutkimusmenetelmä

Tutkielma on laadittu lähtökohtaisesti oikeusdogmaattisin tutkimusmenetelmin³⁹. Oikeussäännöksiä on systematisoitu, oikeussisältöjä tulkittu sekä haettu ennakkoratkaisujen pohjalta syvyyttä tutkimukselle. Suomessa verotuksesta säädetään lailla⁴⁰, minkä johdosta lähdekirjallisuutena on erityisesti käytetty nimenomaisia verosäädöksiä, niiden kommentaareja ja kokoavia oikeustieteellisiä teoksia.

Koska tutkielman paneutuu verotuksen vaikutuksiin oikeustoimen valinnassa, on oikeusdogmaattisin metodein kerätyn tiedon tulkinnan ja johtopäätöksien tueksi haastateltu yrityskaupan verotuksen asiantuntijoita. Haastattelujen avulla tutkielman teoreettinen viitekehys on kyetty yhdistämään käytäntöön. Haastattelut ovat kuitenkin anonymoijia, luonteeltaan viitteellisiä sekä määrällisesti vähäisiä. Niiden avulla saadaan suuntaa antava kä-

³⁸ Haastattelujen a-d vastaukset on litteroitu tutkielman liitteeksi.

³⁹ Aarnio 2006: 283

⁴⁰ PerL 81 §

sitys yrityskaupan verotuksen vaikutuksista reaali maailmassa. Haastattelujen ei ole tarkoitus antaa tyhjentävää vastausta, vaan tukea lähdekirjallisuuteen perustuvaa oikeusdogmaattista tutkielmaa.

2. YRITYSKAUPAN VEROTUKSEEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

2.1. Yrityskaupan verotuksesta yleisesti

Yrityskaupan verotuksen perusta on pääosin valettu myyntivoiton sekä varainsiirron verotukselle. Elinkeinoverolaki ja tuloverolaki ovat yrityskaupan luovutusvoittoverotuksen määrittelyn peruslakeja, joiden lisäksi varainsiirtoveron piiriin kuuluvat luovutukset määritellään varainsiirtoverolaissa. Substanssikaupassa syntyvä myyntivoitto määräytyy EVL 4–5 § mukaan; Osakekaupassa syntyvästä luovutusvoitosta syntyy myyjälle veronalaista pääomatuloa TVL 45–46 § nojalla; VSVL 15 ja 17 § määrittelevät varainsiirtoveron alaisen luovutuksen. Yrityskaupan verotukseen kuuluu kuitenkin huomattava määrä poikkeuksia, huojennuksia sekä erityissääntelyä, mitkä saattavat riippua kaupan luonteesta tai jopa myyjän tai ostajan liiketoimintamallista.⁴¹

Suomen verotuksen tulolähdejako on yrityskaupan myötä tapahtuvaa verotusta arvioitaessa merkittävä tekijä, sillä EVL-yhtiöllä on huomattavasti edullisempi asema minimoida yrityskaupan verorasitus. Suomessa mahdollisia tulolähteitä on kolme: henkilökohtaisen tulon lähde, jota verotetaan TVL:n mukaan, elinkeinotulon lähde, jota verotetaan EVL:n mukaan ja maatalouden tulolähde, jota verotetaan MVL:n mukaan. Tulolähdejaon perusajatus on varojen ja velkojen kohdistaminen oikeaan tulolähteeseen, sillä esimerkiksi MVL:n ja EVL:n tuloksen laskentaan sovelletaan erityisiä ja toisistaan poikkeavia säännöksiä, jolloin olisi mahdollista hyödyntää tuloverolakien mahdollisia epäsymmetriatilanteita. Verotuksellisesti yrityskaupassa tulolähdejaossa korostuu osakeomistusten tulo-laji sekä konsernin emoyhtiön verotuksellinen asema. Holding-yhtiötä, jolla ei ole aktiivisia toimintoja, ei lueta elinkeinonharjoittajaksi, minkä vuoksi se ei saa EVL-statusta vaan verotetaan TVL:n mukaan⁴². Tulolähdejako vaikuttaa vain sovellettavan tuloverolain tapaan laskea kyseessä oleva nettotulo, yrityskaupassa luovutusvoitto. Suomalaiselle osakeyhtiölle tämä merkitsee sitä, että tulolähdejaossa keskiöön nousee tappioiden ja varusten hyödyntäminen ja luovutusvoiton laskentatapa, sillä esimerkiksi TVL:n alaisesta

⁴¹ Myrsky 2014: 83; Sainio 2011: 339

⁴² KVL 11/2005: Holding-yhtiön tosiasiallinen rooli ratkaisee. Tapauksessa holding-yhtiö oli 20 % osakeomistuksensa lisäksi toiminut aktiivisesti osakkuusyhtiön hallituksessa sekä omistanut osakkeet pitkäaikaisesti ja pysyvästi eikä ollut myynyt niitä konsernin sisällä alihintaan.

luovutusvoitosta maksetaan kuitenkin yhteisövero niin kuin muustakin yhtiön tulosta. Tulolähdejako ei siis siirrä yhtiön TVL-omaisuuden tuottoa henkilökohtaisen pääomatuloveroprosentin alle vaan tulolähde jako vaikuttaa vain yhtiön tuloksen laskentatapaan.⁴³

Osakkeiden ja osuuksien hankkiminen ei kuulu EU:n arvonlisäverodirektiivin alaiseen taloudelliseen toimintaan, minkä vuoksi osakekauppa ei ole Suomessakaan arvonlisäveron alainen liiketoimi. Yrityskaupan verorasitusta on kuitenkin kevennetty osakekaupan arvonlisäverottomuuden lisäksi suomalla substanssikaupalle alv-vapaus. Substanssikaupahan täyttäisi muutoin tavanomaiset tavaroiden ja palveluiden myynnin tunnusmerkit, josta tulee maksaa arvonlisäveroa. AVL 19 a §:n mukaan substanssikauppa on kuitenkin veroton, mikäli liikkeenluovutus tapahtuu liiketoiminnan jatkajalle, joka käyttää luovutettuja tavaroita ja palveluja vähennykseen oikeuttavaan tarkoitukseen⁴⁴. Tällöin myyjällä ei ole arvonlisäveron tilitysvuorokauden tilitysvelvollisuutta mutta ostajallakaan ei ole vähennysoikeutta. Kun AVL 19 a §:n edellytykset täyttyvät sopijaosapuolet eivät voi vapaasti valita, onko kauppa verollinen vai veroton. Kauppakirjassa on kuitenkin viitattava edellä mainittuun pykälään.⁴⁵

Yrityskauppa laajana ja usein monimutkaisena oikeustoimena nostaa usein pinnalle erinäisiä vero-oikeudellisia ongelmatilanteita. Verotukselle ominainen laajuusongelma ilmenee EVL 6b §:n myötä; On selvää, ettei kaikki kaupan erät ole välttämättä vähennykelpoisia, mutta jotkin saattavat olla jopa verottomia. Koska yrityskaupalle on tyypillistä maksaa kauppahintaa tulevina vuosina siten, ettei sitä ole sidottu yhteen kertasuoritukseen, on verotuksen jaksotus ja kohdistaminen oikealle verovuodelle haaste veronsaajan näkökulmasta. Näiden lisäksi verotuksellisesti yrityskauppaa problematisoi arvostamisongelma, sillä EVL:ssä on useita erilaisia arvostamistapoja, sekä kohdistamisongelma: kenen verovelvollisen tulosta tai menosta on kysymys.⁴⁶

Kun yrityskauppa toteutuu osakekauppana, on suuri merkitys sillä, onko luovuttajana EVL-yhtiö vai luonnollinen henkilö, joka on TVL:n piirissä. Kauppahinta menee koh-

⁴³ Myrsky 2014: 35-36; Kukkonen 2007: 27-29; Ossa 2013: 45-48; Niskakangas 2005: 29-30

⁴⁴ KHO 2014:67: Luovutuksensaaja ei jatkanut liiketoimintaa, jolloin KHO:n mukaan arvonlisäveroa oli suoritettava sekä käyttöomaisuudesta että luovutetusta liikearvosta.

⁴⁵ Sainio 2011: 341-343, 368-369; Immonen 2015: 78-80

⁴⁶ Myrsky 2014: 83; Ossa 2006:62-64

deyhtiön omistajalle, jota verotetaan EVL:n tai TVL:n mukaan, riippuen mihin tulolähteeseen kaupan kohde kuului. Kuten aiemmin on mainittu, EVL mahdollistaa käyttöomaisuuteen kuuluvien osakkeiden verovapaan luovutuksen. Tämä tarkoittaa sitä, että luovutuksesta ei makseta mitään välittömiä veroja, kun tavallisesti luovuttaja maksaisi kauppahinnasta yhteisöveron, joka on vuonna 2017 20 %⁴⁷ tai TVL:n mukaan 30 % ja 30 000 euroa ylittävältä osalta 34 %⁴⁸ luovutusvoittoveroa hankintamenon tai hankintameno-olettaman ja kauppahinnan erotuksesta. Hankintameno-olettamaa käyttäessä on kuitenkin huomioitava, ettei silloin voida vähentää voiton hankkimisesta aiheutuneita menoja tai muita menoja kuten asiantuntijapalkkioita. Mikäli luovuttajana on TVL-verovelvollinen, on sillä mahdollisuus vähentää luovutushinnasta myynnistä aiheutuneet myyntikulut, joita ovat esimerkiksi tarvittavien asiakirjojen hankinnasta ja laatimisesta aiheutuneet kulut. Osakekauppa on myyjälle erinomainen tapa lopullisesti luopua yhtiöstä tai liiketoimintakokonaisuudesta ja kaikista sopimussuhteista ja velvoitteista, joissa sopijapuolena on kohdeyhtiö.⁴⁹

Seuraavaksi lähestytään yrityskaupan verotuksen pääteemoja kuten yrityskauppatapoja, luovutusvoittoa, yleisiä vero-ongelmia sekä korkotekijän hyödyntämistä. Jokainen alaotus kattaa yrityskaupan kannalta tärkeän osa-alueen, joka saattaa omalta osaltaan mahdollistaa yrityskaupassa merkittävien verotuksellisten tekijöiden tunnistamisen ja hyödyntämisen, jotta yrityskaupan verorasitus pystytään minimoimaan erilaisissa kauppamuodoissa. Korkotekijä on viime vuosina noussut erittäin merkittäväksi, varsinkin sellaisissa kaupoissa, joissa ostajana on kansainvälinen konserni. Ns. debt push down -järjestelyt ovat korkovähennysmahdollisuuksien vuoksi yleistyneet, minkä vuoksi korkotekijöihin paneudutaan kappaleessa syvällisemmin⁵⁰. Kappaleen tarkoituksena on luoda sellainen teoreettinen kokonaisuus, jonka pohjalta seuraavassa kappaleessa pystytään tarttu-

⁴⁷ Valtiovarainministeriö 2017b

⁴⁸ Valtiovarainministeriö 2017a

⁴⁹ Myrsky 2014: 59-60; Karsio et al. 2012: 16-17; Kukkonen et al. 2015: 410-412; Verohallinto 2016a: 9; Immonen 2015: 74-76

⁵⁰ Debt push down -järjestelyssä ostajayhtiö allokoii kaupan kohteeseen hankinnan jälkeen suhteellisesti huomattavan määrän velkaa. Järjestelystä verovelvollinen saattaa hyötyä verotuksellisesti mm. korkovähennysmahdollisuuksien muodossa. Usein on myös tarkoitus saada kohdeyhtiö maksamaan sen hankinnasta johtuvia rahoituskustannuksia.

maan myyjän ja ostajan kannalta edullisiin tai epäedullisiin yrityskaupan verotuksen näkökulmiin ja muodostamaan sen ja haastattelutiedon perusteella perusteltu näkemys osapuolille suositelluista tai tarkoituksenmukaisista kauppatavoista.

2.2. Käyttöomaisuusosake verotuksessa

Merkittävä syy erinäisille sarjatoimille yrityskaupassa on EVL 6b §:n käyttöomaisuusosakkeiden verovapaus. Sen sijaan, että tytäryhtiön myynnistä muodostuva myyntivoitto tuloutuisi yhtiön verotukseen, käyttöomaisuusosakkeet eli käytännössä tytäryhtiösakkeet voidaan luovuttaa EVL 6b §:n mukaan täysin verovapaasti. Verovapaus liittyy vahvasti kansainväliseen verokilpailuun, sillä monissa muissa maissa luovutusvoittoverosäännökset ovat Suomea edullisempia. Käyttöomaisuusosakkeiden verovapauden taustalla on myös ketjuverotuksen ehkäiseminen, sillä osinko ja luovutushinta voidaan rinnastaa erinä, joilla tytäryhtiön voitto nostetaan emoyhtiölle⁵¹. Käyttöomaisuusosakkeita ovat EVL 12 §:n mukaan tytäryhtiösakkeet ja omistusyhteisyriyten osakkeet, joita luovuttavalla yhtiöllä on hallissaan vähintään 10 % kohdeyhtiön koko osakekannasta. Käyttöomaisuusosakkeilla pyritään pitkän aikavälin synergiaetuihin lyhyen aikavälin osinkotuottojen ja arvonnousun sijaan^{52, 53}. Käyttöomaisuusosakkeeksi luetaan osake, joka lisää tai edistää yhtiön suoritteiden menekkiä tai turvaa ja helpottaa liikkeen tarvitsemien tuotantotehtävien hankkimista. Strategiset osakeomistukset ja intressiyhteysomistukset voivat olla käyttöomaisuusosakkeita. Verohallinnon vuonna 2016 julkaiseman käyttöomaisuusosakkeiden luovutusta koskevassa ohjeessa on nojaututtu KHO:n linjauksiin, joissa liiketoiminnallista yhteyttä arvioidaan liiketoiminnallisen kokonaisuuden kautta. Käyttöomaisuusosakkeiden verovapauden ulkopuolelle on kuitenkin rajattu kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöiden osakkeet ja sellaisten yhtiöiden osakkeet, joiden pääasiallinen toiminta on kiinteistöjen omistamista ja hallintaa, sillä muutoin niiden luovutukset olisivat käytännössä aina verovapaita, koska esimerkiksi toimitilan hallinta tukee aina yrityksen

⁵¹ HE 92/2004 vp: 28-29

⁵² KHO 2017: 44: Tytäryhtiösakkeiden määrittely käyttöomaisuudeksi on tiukentumassa, sillä edes aktiivinen hallitustyöskentely ja ammatillinen toimiminen kohdeyhtiön hallinnossa ei riitä automaattisesti käyttöomaisuusosakemääritelmäksi.

⁵³ Verohallinto 2016b: 3; Andersson et al. 2014: 215-217; Immonen 2015: 90

elinkeinotoimintaa⁵⁴. Koska kirjanpidollisesti yritysten tasekaavassa ei ole olemassa omaisuusryhmää nimeltä *käyttöomaisuus*, on osakkeiden todellinen luonne myyntitihedellä määräävä tekijä, katsotaanko niiden kuuluuvan EVL-tulolähteeseen vai ei^{55,56}. Yritysjärjestelytyökaluissa on käyttöomaisuusosakkeiden verovapauden kannalta saavutettava vähintään yhden vuoden omistusaika, minkä vuoksi yritysjärjestelyn luonne yleis-seuraantona korostuu hankinta-ajankohdan määrittämisessä.

Käyttöomaisuusosakkeiden verovapaudesta myyjä saa maksimaalisen hyödyn irti, mikäli konsernin omistusrakenne on suunniteltu oikein riittävän kauaskantoisesti ja kaupan kohde on erillinen tytäryhtiö. Kun luonnollinen henkilö haluaa lopullisesti luopua yhtiön omistuksesta, ideaalitalanteessa hänen omistamansa EVL-verotettava emoyhtiö myy verottomasti käyttöomaisuusosakkeensa yrityskaupalla. Tämä edellyttää sitä, että yhtiössä on järjestelty myytäviä liiketoimintakokonaisuuksia esimerkiksi liiketoimintasiirtoihin uusiin tytäryhtiöihin, jotka ovat kaupan kohteena. Myytävien osakkeiden tulee olla liiketoiminnallisessa yhteydessä emoyhtiön liiketoimintaan, jotta ne luetaan käyttöomaisuudeksi, muutoin ne kuuluvat TVL:n piiriin⁵⁷. Kaupan jälkeen luonnollinen henkilö voi nostaa listaamattomasta yhtiöstä vuosittain osinkoa 7,5 % pääomaverolla aina 150 000 euroon asti⁵⁸, tyhjentäen kauppahinnasta saadut varat yhtiöstä maltillisella verokannalla⁵⁹. Kun yritys on tyhjennetty voittovaroista, voidaan se purkaa tai myydä eteenpäin hyödyntäen TVL:n luonnolliselle henkilölle suomaa hankintameno-olettamaa. Tällainen järjestely voidaan tulkita sarjatoimena veronkiertämiseksi, mikäli EVL 6b §:n mukaiset käyttöomaisuusosakkeet myydään heti vuoden minimiomistusaajan täytyttyä. Mikäli näin toimitaan, tulee luovutukseen olla riittävät liiketaloudelliset perusteet. Muussa tapauksessa viittä vuotta, joka oli vanha jälkiverotusaika, on pidetty riittävänä karenssiaikana, jonka

⁵⁴ HE 92/2004 vp: 34 ja 62-63; Immonen 2015: 92

⁵⁵ Kukkonen 2007: 158

⁵⁶ HE 92/2004 vp: 31-32; Kukkonen et al. 2015: 419-422

⁵⁷ KHO 2010:50: Käyttöomaisuusosakkeiksi ei katsottu luovutushetkellä sellaisten tytär- ja omistusyhteisyritysten osakkeita, joiden liiketoiminnallinen yhteys emoyhtiöön oli katkennut viisi vuotta aikaisemmin. KHO:n mukaan käyttöomaisuusstatus pysyy sen verovuoden loppuun, jonka aikana liiketoiminnallinen yhteys on vielä ollut olemassa.

⁵⁸ Verohallinto 2017: Listaamattomasta yhtiöstä voi nostaa 7,5 %:n verokannalla osinkoja vain silloin, kun maksetut osingot ovat alle 8 % yhtiön matemaattisesta arvosta. Siltä osalta, kun maksettujen osinkojen määrä ylittää 8 % matemaattisesta arvosta, verotetaan 75 % osingosta osingonsaajan ansiotulona progressiivisen veroasteikon mukaan. Matemaattinen arvo saadaan, kun yhtiön varoista vähennetään velat ja lopputulos jaetaan osakkeiden lukumäärällä. Kaikki saman henkilön samana vuonna saadut listaamattomien yhtiöiden osingot lasketaan yhteen, eli useasta yhtiöstä ei voi nostaa samana vuonna 7,5 %:n verokannalla 150 000 euroa osinkoa per yhtiö.

⁵⁹ Ossa 2011: 271; Kukkonen et al. 2015: 378-379

jälkeen verovapaata käyttöomaisuusosakemyyntiä ei todennäköisesti enää pidetä missään tapauksessa veronkiertämisenä. Verovapaiden käyttöomaisuusosakkeiden myynnistä saaduista voitoista voidaan vähentää vain veronalaisten EVL 6b.3 §:n mukaisia veronalaisten käyttöomaisuusosakkeiden luovutustappioita verovuonna ja viitenä siitä seuraavana vuonna.⁶⁰

2.3. Yrityskaupamuodoista

Yrityskaupassa myyjänä voi olla yhtiö itse tai sen omistaja. Omistajat voivat myydä omistusosuutensa yhtiöön, jolloin verovaikutukset kohdistuvat omistajiin eikä yhtiöön. Toisaalta yhtiö voi myydä koko liiketoimintansa tai liiketoimintakokonaisuuden eli substanssin, jolloin myyjänä on yhtiö itse, ja omistajille myynnistä saatu vastike on siirrettävä voitonjakona. Yrityskaupan lähtökohtana tuloverotuksessa on se, että kauppa johtaa myyjän luovutusvoittoverotukseen. Tällöin sovellettava verolaki voi olla joko tuloverolaki tai elinkeinoverolaki tai jopa molemmat. Omistus- ja substanssikauppaa yhdistää käyttöomaisuusosakkeiden verovapaa myynti, sillä tytäryhtiön osakkeet kuuluvat emoyhtiön liiketoiminnalliseen substanssiin, minkä vuoksi omistus- ja substanssikaupan rajanvetoa ei voida yleistää pelkästään osake- tai liiketoimintakokonaisuuden kaupaksi.⁶¹

Arvonlisäveroa ei tarvitse yrityskaupasta maksaa AVL 19 a §:n nojalla, joka asettaa arvonlisäverovapauden ehdoksi liiketoimikokonaisuuden luovutuksen ja sen, että luovuttajan seuraajan tulee jatkaa arvonlisävähennykseen oikeuttavaa liiketoimintaa. Oikeuskäytännössä verovapaussäädöstä rajanvetotilanteissa on arvioitu oikeustoimen luonnetta myyntinä tai liikkeenluovutuksena⁶². Mikäli ostaja lopettaa kohdeyhtiön liiketoiminnan välittömästi, ei AVL 19 a §:n huojennus tule kyseeseen, vaan esimerkiksi kohdeyhtiön vaihto-omaisuusvaraston luovutus on verollinen.⁶³

⁶⁰ Immonen et al. 2014: 172-173; Immonen 2015: 81-84 ja 95-97; Kukkonen et al. 2015: 315-317

⁶¹ Kukkonen et al. 2015: 373

⁶² KHO 2011 T 2421: Alv-velvollista liikekiinteistöjen vuokraustoimintaa harjoittava myyjäyhtiö myi osan kiinteistöistään vastaavaa toimintaa harjoittaneelle ostajalle. Myyjä jatkoi samaa liiketoimintaa jäljelle jääneillä kiinteistöyhtiöillä. KHO katsoi, että luovutuksessa siirtyi vuokrasopimuksineen liikkeen osa, jonka luovutuksen yhteydessä tapahtuvan tavaroiden ja palveluiden luovuttamista ei pidetä myyntinä.

⁶³ Karsio et al. 2012: 246-255

Yrityskaupassa on erittäin tärkeitä tehdä verolaskelmat tunnollisesti ja tarkasti, sillä verotusta ei ole pidetty pätevänä jälkikäteisperuutussyynä korkeimmassa hallinto-oikeudessa⁶⁴. Oikeustoimi voidaan hyväksyä, mikäli sille esitetään riittävät liiketoiminnalliset perusteet⁶⁵. Tämä koskee myös tilanteita, joissa yrityskauppaan on ryhdytty verotuksellista syistä, eikä esimerkiksi perheen tai konsernin sisäisessä kaupassa tapahdu omistuksen tosiasiallista muutosta⁶⁶. Seuraavassa tarkastellaan osake- ja substanssikauppoja informatiivisesti yleisellä tasolla kattaen niin yhtiö- kuin vero-oikeudellisia seikkoja luoden pohjaa myöhemmälle myyjän ja ostajan verotuksen minimoinnin ja kauppamuodon valinnan arvioinnille.

Osakekauppa

Osakekauppa on kaikkein yleisin yrityskauppamuoto Suomessa. Kaupan kohteena olevat osakkeet siirtyvät osakekaupassa ostajalle irtaimen kauppana. Ostettavan yhtiön varat ja velat eivät siirry ostajalle, koska ne kuuluvat ostetulle yhtiölle. Osakekauppa itsessään ei vaikuta kohdeyhtiön sopimussuhteisiin, koska myyjinä toimivat yhtiön omistajat eikä yhtiö itse. Osakekauppa ja etenkin julkisten osakeyhtiöiden kauppa on Suomessa verrattain ketterä mukautumaan verosäännösten muutoksiin, jolloin osakekauppojen määrä korreloi hyvin positiivisesti laskeneen verorasituksen kanssa.⁶⁷ Kuten aiemmin todettiin, omistuksen muutoksen estävä kovenantti on yleinen luottolaitoksien käyttämä kovenanttiehto. On kuitenkin täysin mahdollista, ettei osakekauppa vaikuta kohdeyhtiön toimintaan mitenkään. Osakkeiden luovutuksessa kysymyksessä on arvopaperin luovutus, jolloin luovutuksensaaja on varainsiirtoverovelvollinen, mikäli kyseessä ovat suomalaisen osakeyhtiön osakkeet eikä kauppa tapahdu kotimaisen tai ulkomaisen pörssin kautta. Osakkeen varainsiirtovero on VSVL 20 §:n mukaan 1,6 % kauppahinnasta tai muun vastikkeen arvosta, pois lukien asunto- ja kiinteistöosakkeet, joilla on omat verokantansa.⁶⁸

Mikäli myyjä on osakeyhtiö, päättää sen hallitus osakkeiden kaupasta. Poikkeuksena sääntöön ovat tilanteet, joissa osakekauppa käsittää pääosan yrityksen toiminnasta tai

⁶⁴ KHO 1979 T 129 ja KHO 1984 II 620: Molemmissa tapauksissa yhtiö pyrki perumaan oikeustoimensa, sillä verolautakunta ei hyväksynyt sitä yhtiön ehdottamassa laajuudessa, mikä johti tiukempaan verotukseen.

⁶⁵ KHO 2001 T 1564: Asianajotoimiston omistusrakenteen muutos hyväksyttiin, koska välilliselle omistukselle esitettiin riittävät liiketaloudelliset perusteet.

⁶⁶ Kukkonen et al. 2015: 404

⁶⁷ Kukkonen 2000: 156, 159

⁶⁸ Andersson 2006: 205-206; Karsio et al. 2012: 16-18 ja 157; Andersson 2006: 201-202

merkitsee muutoksia yhtiön toimialassa, jolloin asiasta päättää yhtiökokous, tai osakekaupat on yhtiöjärjestyksessä määrätty yhtiökokouksen päätettäväksi. Voi olla myös, että hallitus on yksittäistapauksessa siirtänyt päätöksen yhtiökokoukselle. Osakeyhtiön osakkeet ovat OYL 1:4 mukaisesti vapaasti luovutettavissa, minkä vuoksi luovutuksia ei voi yhtiöjärjestyksellä rajoittaa. Tästä syystä lunastus- ja suostumuslausekkeet ovat yhtiöjärjestyksissä yleisiä. Tällöin yhtiön osakkeiden hankkimiseen tarvitaan yhtiön suostumus tai luovutettavat osakkeet voidaan lunastaa luovutuksensaajalta.⁶⁹

Osakekaupassa verotus tapahtuu myyntivoittooperusteisesti, kun kauppa realisoi veronalaista tuloa. Sen lisäksi suoritetaan aikaisemmin mainittu varainsiirtovero, mutta arvonlisäveroa ei koskaan makseta osakekaupassa, koska se on AVL 41-42 §:ien nojalla arvonlisäverotonta rahoituspalvelua, josta ei suoriteta arvonlisäveroa. Osakkeet voivat kuulua EVL- tai TVL-tulolähteeseen⁷⁰. Mikäli osakkeet palvelevat omistajan elinkeinotoimintaa, ne kuuluvat EVL-tulolähteeseen, jolloin luovutushinta on veronalaista tuloa ja hankintameno pääsääntöisesti vähennyskelpoista menoa. Mikäli osakkeet eivät liity elinkeinotoimintaan, niitä verotetaan TVL:n säädösten mukaisesti. Osakekaupassa hankintameno luetaan myös koko osakekannan ostossa saatu mahdollinen goodwill-arvo, jota ei voida poistaa erikseen EVL 24 §:n nojalla, sekä osakekaupan yhteydessä suoritettut asiantuntijapalkkiot, ellei muuta luotettavaa selvitystä esitetä.⁷¹

Tappioiden vähennysoikeus katkeaa, mikäli yli puolet yhtiön osakkeista vaihtaa omistajaa tappiovuoden jälkeen. On tärkeää huomata, että kyseessä on osakkeiden lukumäärä, eikä niiden tuottama äänimäärä⁷². Tappioiden vähennysoikeus katkeaa myös välillisen omistuksen vaihdoksen seurauksena, mikäli yhtiö, jossa omistajavaihdos tapahtuu, omistaa tappiota tuottaneesta yhtiöstä vähintään 20 %. TVL 112 §:n mukaan Verohallinto voi erityisistä syistä myöntää hakemuksesta oikeuden tappioiden vähentämiseen. Poikkeuslupa edellyttää aina erityisiä syitä sekä liiketoiminnan jatkumista eli liiketoimintaa ei voi

⁶⁹ Karsio et al. 2012: 17

⁷⁰ Tulolähteellä on merkitystä, sillä yrityskaupassa vain EVL-statuksen omaava myyjä voi luovuttaa verotomasti tytäryhtiöosakkeita. Samanlaista mahdollisuutta ei ole TVL:ssä.

⁷¹ Immonen 2015: 82, 108; Karsio 2012: 157-158; Kukkonen et al. 2015: 386-387

⁷² KHO 1985 T 2922: Yhtiö oli yhtiöjärjestyksellä muuttanut osakelajejaan sekä niiden äänioikeuksia. Vaikka entinen vähemmistöosakas oli hankkinut vain noin neljänneksen koko osakepääomaa vastavista äänistä, oli puolet yhtiön osakkeista vaihtanut omistajaa.

välittömästi siirtää muualle⁷³. Käytännössä poikkeuslupan erityisten syiden käsite tulkitaan laaja-alaisesti ja poikkeuslupa myönnetään, mikäli kysymys ei ole selvästi ollut kaupankäynnistä tappioilla tai muilla veroerillä.⁷⁴

Osakekaupassa riskienhallinta korostuu, sillä kohdeyhtiöllä saattaa olla sellaisia velkoja ja vastuita, joita myyjätahokaan ei välttämättä tunne, mutta jotka ostaja ottaa välillisesti vastatakseen. Yleisesti tällaiset tuntemattomat velat ja vastuut ratkaistaan siten, että kauppakirjaan merkitään ostajalla olevan oikeus vaatia kauppahinnan alentamista tai jopa kaupan purkamista lisävelkojen ja -vastuiden määrästä riippuen. Useimmiten tällainen tuntematon velka on kaupan jälkeen kohdeyhtiön maksettavaksi pantava vero tai esimerkiksi reklamaatio- tai takuuvelvoitteet. Mikäli osa kauppahinnasta jää maksettavaksi tulevaisuudessa esimerkiksi siten, että myyjäyrittäjä jää konsultiksi yhtiöön tai hänelle maksetaan eläkettä, rajanveto tulon ja luovutusvoiton välillä tulee keskeiseksi kysymykseksi. Luovutushintaan lisätään ostajan suorittamat myyjän velvoitteet ja velat⁷⁵. Osakekauppa on myyjän kannalta käytännössä ainoa olemassa oleva tapa luopua yhtiön osakkeista, sillä yksipuolisella tahdonilmaisella niistä ei voi luopua eikä millään osapuolella ole periaatteessa velvollisuutta lunastaa osakkeita. Jos kauppasopimuksessa on mukana korkotekijä, joka erottuu selvästi muusta kauppahinnasta, ja se peritään erikseen tiettyinä maksuaikana, se katsotaan pääomatulokoroksi. Muutoin sovelletaan korkotekijän erottamattomuutta, mutta korottoman kauppahinnan kohtelusta ei ole tällä hetkellä selvää KHO:n ratkaisua.⁷⁶

Substanssikauppa

Substanssikauppa poikkeaa osakekaupasta olennaisesti monella tavalla. Toisin kuin osakekaupassa, substanssikaupassa myyjänä toimii yhtiö ja kauppa muodostaa viimeisen liiketapahtuman myyjän toiminnassa. Luovutus on myyjälle EVL 4 § ja 5 § mukaan veronalaista tuloa, mikäli myytävä liikeomaisuuserä on ollut osa elinkeinotoimintaa. Myyjäyhtiö saa vähentää verotuksessa vielä poistamatta olevan hankintamenon. Tämän

⁷³ KHO 1998:20: Poikkeuslupan ehtona on yrityksen toiminnan pysyminen oleellisessa suhteessa ennallaan. Tapauksessa yhtiön tuotannollinen toiminta siirtyi seuraavana vuonna saman konsernin toiselle yhtiölle, ja yhtiön oma liiketoiminta oli muuttunut kiinteistön vuokraukseksi. Tällöin tappioiden vähennysoikeus katkesi, vaikka poikkeuslupapäätös oli annettu.

⁷⁴ Kukkonen et al. 2015: 456-458

⁷⁵ KHO 1988 B 560

⁷⁶ Sainio 2011: 340; Kukkonen et al. 2015: 392-393; Immonen 2015: 50

vuoksi kauppahinta maksetaan yhtiöön eikä osakkaille. Substanssikauppa on irtaimen omaisuuden kauppa irtaimen liikeomaisuuden osalta ja kiinteistön kauppa kiinteän omaisuuden osalta. Tämän vuoksi sopimusteknisesti irtaimen liikeomaisuuden kauppakirjan lisäksi tulee tehdä MK 2:1 mukaiset luovutuskirjat kiinteästä omaisuudesta sekä erilliset siirtokirjat esimerkiksi kaupan kohteeseen kuuluvista tytäryhtiöosakkeista. Yhtiöjärjestyksen toimialamääräys saattaa rajoittaa substanssikauppaa ostajayhtiön kannalta. Sen vuoksi ennen kauppaan ryhtymistä on huolehdittava siitä, ettei kauppa ole ristiriidassa yhtiöjärjestyksen kanssa.⁷⁷

Ostajalle muodostuu kauppahinnasta hankintameno, joka voidaan vähentää EVL:n säännösten mukaisesti verotuksessa. Hankintameno määräytyy kauppakirjan mukaisesti eri omaisuuserille. Mikäli kauppahintaa ei ole kauppakirjassa kohdennettu, kohdennetaan kauppahinta käypien arvojen suhteessa omaisuuserille. Kauppakirjalla ei kuitenkaan saa poiketa olennaisesti omaisuuserien arvosta esimerkiksi siten, että verovapaan käyttöomaisuusosakkeen osuus kauppahinnasta on mahdollisimman suuri, jotta EVL 6b §:n verovapaasta luovutuksesta hyödyttäisiin mahdollisimman paljon⁷⁸. Mikäli kaupassa siirtyvät velkoja, on kauppahinta kohdistettava myös velkaeriin. Liikearvo syntyy, kun kauppahinta on kohdennettu omaisuuserille niiden käypään arvoon asti ja loppuosasta kauppahintaa on vähennetty ostajan vastattavakseen ottamat velat. Liikearvo on myyjälle veronalaista tuloa, jos se on syntynyt yhtiön oman liiketoiminnan tuloksena, sillä liikearvon luomiseksi uhratut menot on jo kirjattu juoksevasti kuluiksi eri verovuosina.⁷⁹

Luovutuksen verovuosi ja jaksotus määräytyvät yleensä sopimuksen tekohetken mukaan. Lykkäävä maksuehto ei siten lykkää luovutusvoittoveron maksuvelvollisuuden lykkäämistä. Mikäli luovutushinta tosiasiallisesti jää avoimeksi ja riippuvaiseksi tulevaisuuden tapahtumista, voidaan verotusta mahdollisesti lykätä. Liiketoiminnan osittaisluovutuksessa käyttöomaisuus tuloutetaan EVL 30 §:n mukaan epäsuorasti, eli koneisiin ja kalustoon kohdistuva myyntihinnan osuus pienentää verotuksessa irtaimen käyttöomaisuuden verotuksessa jäljellä olevaa hankintamenoa. Hankintamenon menojäännöksen ylittävä

⁷⁷ Immonen 2015: 46, 74-80; Ossa 2011: 271-275; Karsio et al. 2012: 15-16, 151-157

⁷⁸ KHO 1979 B II 552: Maanviljelijä osti tilan vanhemmiltaan. Kauppakirjassa maatalousrakennusten, sallaajien ja tilalla olevan kastelualtaan arvojen keskinäinen suhde poikkesi olennaisesti käypien arvojen keskinäisestä suhteesta. Soveltamatta veronkiertosäännöstä voitiin vahvistaa hankintamenot jakamalla kokonaiskauppahinta verotusarvojen suhteessa.

⁷⁹ Immonen 2015: 75-77

osa myyntihinnasta tuloutuu välittömästi yhtiön verotettavaan tuloon. Osittaisen substanssikaupan yhteydessä on mahdollista tehdä jälleenhankintavaraus toimitilaosakkeista ja -kiinteistöistä, mikä poikkeaa myyntihinnan välittömästä tulouttamisesta.⁸⁰

Substanssikauppaa ei rajoita OYL 13 -luvun säännökset varojenjaosta, sillä kyseessä on liiketoimi. Substanssikauppaan lähtevän myyjän on kuitenkin tärkeitä huomioida kaupan vaikutukset velkojien näkökulmasta, sillä 2010-luvulla on ominaista, että luotottaja on kirjannut vähintäänkin finanssikovenanteja luottosopimuksiin, mikä tarkoittaa sitä, että substanssikauppa saattaa antaa luotottajalle oikeuden muuttaa lainojen maturiteettia, vaatia lisävakuutta tai pääomapanostusta, muuttaa hinnoittelua tai jopa eräännyttää osan yhtiön saamista lainoista. Muiden liikesopimusten siirtyminen substanssikaupassa on ratkaistu sopimusteknisesti kauppakirjassa yleensä siten, että myyjä ja ostaja sitoutuvat yhdessä pyrkimään siihen, että sopimukset saavaan mahdollisimman kattavasti siirtymään liiketoiminnan ostajalle.⁸¹

2.4. Yleisseuraantoluonteiset yritysjärjestelyt

Elinkeinoverolaki on tehnyt veroneutraaliksi tietyllä tavalla läpiviedyn sulautumisen ja jakautumisen, jotka ovat oikeustoimena yleisseuraantoja, eli kaikki oikeudet siirtyvät uudelle yhtiölle. Sulautuminen ja jakautuminen ovat yhtiöoikeudellisesti tunnustettuja yritysjärjestelyjä. Yleisseuraannon vuoksi esimerkiksi velat eivät lakkaa yritysjärjestelyn kohteena olevan yhtiön osakkeenomistajan osakkeen hankinta-aika ei katkea. Esimerkiksi kun osakas saa jakautumisessa vastaanottavasta yhtiöstä jakautumisvastikkeena osakkeen, sen hankinta-aika määräytyy jakautuvan yhtiön osakkeen hankinta-ajan mukaan. Hankinta-ajan lisäksi yleisseuraantoluonteisen yritysjärjestelyn veroneutraaliuuteen kuuluu periaate, ettei EVL:n rajoitusten mukaisesti läpiviedystä yritysjärjestelystä koidu välittömiä tuloveroja realisoimattomista arvonnousuista. Mikäli EVL:n säädöksiä yritysjärjestelyistä ei noudateta, kohdellaan yritysjärjestelyä EVL 51 d §:n mukaisena purkautumisena, jolloin luovutustappiot realisoituvat lähtöyhtiössä ja vastaanottavassa

⁸⁰ Kukkonen et al. 2014: 149-150; Ossa 2011: 271-271

⁸¹ Välimäki 2009: 18, 96-98; Karsio et al. 2012: 16; Välimäki 2014: 331-337

yhtiössä, poistot palautuvat sekä arvonnousut tuloutuvat⁸². Yritys luovuttaa kaikki tai osan varoistaan ja veloistaan verotuksessa poistamatta olevasta arvosta yleisseuraantona siten, että niiden mukana siirtyvät hankinta-ajat, varaukset ja muut vähentämättä olevat vähennyskelpoiset menot, jotka vastaanottava yhtiö saa tehdä samalla tavalla kuin luovuttava yhtiö olisi saanut tehdä.⁸³ Seuraavassa käsitellään sulautumista ja jakautumista, jotka ovat elinkeinoverolain tunnustamia yleisseuraantoluonteisia yritysjärjestelyjä.

Sulautuminen

Sulautumisessa kaksi tai useampi yhtiötä siirtävät varansa ja velkansa yleisseuraantona vastaanottavalle yhtiölle näin yhdistäen toimintansa, jolloin sulautuva yhtiö lakkaa tai yhtiöt lakkaavat olemasta. Sulautumista käytetään usein yhtiö- tai konsernirakenteen yksinkertaistamiseen, mikä saattaa tulla kyseeseen esimerkiksi listautumis- tai yrityskauppatilanteen kohdalla, kun valmistaudutaan jatkotoimiin listautumisen tai kaupan jälkeen. Osakekauppana tehdyn yrityskaupan jälkihoidossa sulautuminen on yleisesti käytetty instrumentti, jolla voidaan liittää ostettu yhtiö ostajayhtiöön. Pienemmissä yhtiöissä sulautuminen on käyttökelpoinen tapa suorittaa yrityskauppa, mikäli ostajana on osakeyhtiö eikä myyjä halua välittömästi rahallista kauppahintaa. Mikäli sulautuvan yhtiön eli myyjän omistaja pitää sulautumisvastikkeena saamansa osakkeet, lykkääntyy hänen luovutusvoittoverotuksensa periaatteessa määräämättömäksi ajaksi.⁸⁴ Sulautumisen lähtökohtana on sulautuvan yhtiön osakkeenomistajien jatkaminen vastaanottavan yhtiön osakkeenomistajina. VSVL 4 § ja 15 § mukaan osakeyhtiölain mukaisessa sulautumisessa ei tule suorittaa varainsiirtoveroa kiinteistöistä tai muista arvopapereista.⁸⁵ Sulautumismenettelyjä on useita, ja ne riippuvat usein katsontakannasta. Tässä kappaleessa tutustutaan OYL 16 -luvun tuntemiin absorptio-, kombinaatio- ja tytäryhtiösulautumisiin sekä niin kutsuttuun rahoitussulautumiseen.

Sulautumisessa sulautuva yhtiö lakkaa olemasta, minkä vuoksi sulautuvan yhtiön osakkeenomistajien tulee saada EVL 52 a §:n mukaisesti omistamiensa osakkeiden suhteessa

⁸² KHO 2012:23: A Oy sulautui B Oy:hyn. Molemmat yhtiöt omisti sama luonnollinen henkilö, joka sai koko sulautumisvastikkeen rahana. Koska EVL sallii vain 10 % osakkeiden yhteen lasketusta nimellisarvosta maksettavan sulautumisvastikkeena rahana, katsottiin vastaanottavan yhtiön purkautuneen verotuksessa.

⁸³ Andresson 2009: 651; Katramo et al. 2013: 186-190; Karsio et al. 2012: 186-187; Aittoniemi 2013: 487-489

⁸⁴ Karsio et al. 2012: 184; Kukkonen et al. 2015: 266

⁸⁵ HE 109/2005: 146; Karsio et al. 2012: 196

vastaanottavan yhtiön liikkeelle laskemia osakkeita sulautumisvastikkeena. On mahdollista antaa vastike myös rahana, mikä tulee yleensä kyseeseen tilanteissa, kun syntyisi murto-osaosakkeita, joita osakeyhtiölaki ei tunne. Osittaissulautuminen ei ole osittaisjakautumisen tapaan mahdollista. Sulautumisvastiketta ei ole pakko antaa, mikäli kaikki osakkeenomistajat tähän suostuvat, mutta mikäli sitä annetaan, se voi olla vain vastaanottavan yhtiön osakkeita ja osittain rahaa.⁸⁶ Sulautuminen on yleisseuraanto, minkä vuoksi sulautuva yhtiö ei purkaudu selvitysmenettelyn kautta. Yleisseuraannon vuoksi sulautuva yhtiö ei purkaudu verotuksessa vaan yhtiön varat siirtyvät vastaanottavalle yhtiölle poistamattomista hankintamenoistaan.⁸⁷

Absorptiosulautumisessa olemassa olevaan yhtiöön sulautetaan toinen yhtiö. Kaikki sulautuvan yhtiön osakkeet eivät kuitenkaan ole tavanomaisesti vastaanottavan ja sulautuvan yhtiön hallinnassa, minkä vuoksi on yleistä, että muille osakkeenomistajille annetaan sulautumisvastikkeeksi samassa omistusten suhteessa vastaanottavan yhtiön uusia osakkeita tai rahaa EVL:n asettamien ehtojen mukaisesti, jotta sulautuminen täyttää veroneutraaliuden kriteerit.⁸⁸ Kombinaatiosulautuminen poikkeaa absorptiosulautumisesta siinä, että vastaanottava yhtiö perustetaan sulautumisprosessin aikana, mutta muuten sitä koskee samat säännökset sulautumisvastikkeesta kuin absorptiosulautumista. Molemmat sulautumiset ovat EVL:n mukaan veroneutraaleja yritysjärjestelyjä.⁸⁹

OYL 16:2 tunnistaa tytäryhtiösulautumisen sulautumisten erityistapauksena. OYL on helpottanut sulautumisprosessin muotovaatimuksia, mikäli sulautumiseen osallistuvat yhtiöt omistavat kaikki sulautuvan yhtiön osakkeet sekä mahdolliset optio-oikeudet ja muut osakkeisiin oikeuttavat erityiset oikeudet. Tytäryhtiösulautumisessa emoyhtiölle ei tarvitse maksaa sulautumisvastiketta⁹⁰. Tytäryhtiöfuusio on veroneutraali ja joustavampi muihin fuusioihin nähden, sillä tytäryhtiösulautumisessa hallitukset voivat ilman yhtiö-

⁸⁶ Andersson et al. 2014: 728; Immonen et al. 2012: 229-231

⁸⁷ Katramo et al. 2013: 191; Kukkonen et al. 2015: 269

⁸⁸ Immonen et al. 2012: 218-219; Immonen 2015: 164

⁸⁹ Andersson et al. 2014: 723-724; Immonen et al. 2012: 220-221; Karsio et al. 2012: 42-43

⁹⁰ KHO 2011: 2: A Oy omisti puolet B Oy:sta. Kun B Oy sulautettiin A Oy:hyn, katsoi KHO, että sulautumiseen voitiin soveltaa EVL 52 a-b §:n säädöksiä, vaikka A Oy ei saanut sulautumisvastiketta.

kokousta päättää sulautumisesta. Se on yleisin sulautumismuoto johtuen paitsi yksinkertaisista päätöspäätöksistä myös siitä, että tiettyjä vaatimuksia tilintarkastuksesta ja muista käytännön seikoista on helpotettu.⁹¹

Rahoitussulautuminen ei ole EVL:n tai OYL:n tunnistama sulautumismuoto vaan liikeloudellinen sarjatoimi, jolla pyritään saamaan kohdeyhtiö haltuun apuyhtiön kautta, useimmiten käyttäen voimakasta velkavipua. Tällaisessa tapauksessa apuyhtiönä toimiva yhtiö ostaa velkarahoitteisesti kohdeyhtiön ja pyrkii kattamaan lainanhoitokulunsa kohdeyhtiön kassavirralla. Sulautuminen muuttaa apuyhtiön verotuksellista asemaa, sillä oikeuskäytännön mukaan⁹² holding-yhtiöitä verotetaan TVL:n mukaan, mutta mikäli apuyhtiön sulautetaan liiketoimintaa harjoittava, ostettu kohdeyhtiö, siirtyy apuyhtiön verotus EVL:n piiriin. Rahoitussulautuminen apuyhtiöjärjestelyn avulla on vielä tulkinannavaraisessa asemassa, sillä OYL 13:10:n mukaisesta rahoituskiellosta yrityskaupoissa on tullut hyvin vähän oikeuskäytäntöä.⁹³

Sulautumisessa voi syntyä fuusiovoittoa, kun vastaanotetun omaisuuden tasearvo on sulautuvan yhtiön osakkeiden hankintamenoa suurempi, ja fuusiotappiota, kun vastaanotettava yhtiö on maksanut osakkeiden hankintamenoa tai sulautumisvastikkeena yli sulautuvan yhtiön nettovarojen arvon. Fuusiotulos ei ole EVL:n mukaan veronalaista tuloa eikä fuusiotappio vähennyskelpoinen meno, vaikka fuusiotulos onkin tulosvaikutteinen erä yhtiön kirjanpidossa. Fuusiotappio voidaan aktivoida sulautumisessa hankitun omaisuuden tase-erien hankintamenoon, ja poistaa se ko. omaisuutta koskevien poistoperiaatteiden mukaisesti. Mikäli fuusiotappiota ei voida kohdentaa siirtyneisiin tase-eriin, kohdellaan sitä liikearvona. Fuusiovoitto kirjataan yleensä vastaanottavan yhtiön oman pääoman lisäykseksi sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon.⁹⁴ Mikäli sulautuvan ja vastaanottavan yhtiön tilikaudet päättyvät samana vuonna, on yhtiöiden verotuksellisia poistoja rajoitettu siten, ettei samasta erästä voi tehdä poistoja kahteen kertaan samalla tilikaudella⁹⁵.

⁹¹ Immonen 2015: 166; Karsio et al. 2012: 58-59

⁹² KHO 1989 B 507 ja KHO 1989 B 513: Tapauksissa KHO on katsonut, että apuyhtiön avulla tehty yritysosto oikeuttaa lainojen EVL:n mukaiseen korkovähennykseen, kun ostettu yritys on sulautettu apuyhtiöön ja näin ollen apuyhtiö on siirtynyt EVL:n piiriin.

⁹³ Immonen 2015: 54; Immonen & Lindgren 2013: 350-352; Manninen 2001: 221; Kukkonen et al. 2015: 266

⁹⁴ Andersson et al. 2014: 734-736; Katramo et al. 2013: 191-192; Karsio et al. 2012: 191

⁹⁵ HE 177/1995

Jakautuminen

Jakautuminen on käyttökelpoinen veroneutraali toimenpide ennen yrityskauppaa, jos yrityksessä on useita toimialoja, ja kaupan kohde on vain yksi niistä. Vuosien varrella yritykseen on saattanut kertyä kirjava omaisuus rakenne, joka ei ole ostajan kannalta tarkoituksenmukainen. Ostaja on useimmiten kiinnostunut ydintoimintojen edelleen kehittämisestä, jolloin runsas lisävarallisuus yrityksessä nostaa turhaan osakepääoman arvoa ja lisää ostajan rahoituskustannuksia. Tällaisissa tilanteissa omistajanvaihdos on ketterämmin tehtävissä, kun yritys rakennetta ja yrityksen varallisuuseriä on järjestyttävä liiketoiminnan jatkamisen kannalta edulliseen muotoon.⁹⁶

Jakautumisesta säädetään EVL 52 c §:ssä, joka mahdollistaa jatkuvuusperiaatteen toteutumisen jakautumisessa. Jakautuminen voi olla täydellistä tai osittaista. Täydellisessä jakautumisessa yhtiö lakkaa olemasta ilman selvitysmenettelyä siirtämällä kaikki varat ja velat vähintään kahdelle yhtiölle. Jakautuminen voi tapahtua myös jo toimivaan yhtiöön. Osittaisjakautumisessa jakautuva yhtiö jatkaa toimintaansa, mutta siirtää osan varoista ja veloista uudelle yhtiölle, jonka osakkeita jakautuvan yhtiön omistajat saavat omistustensa suhteessa. Kuten sulautumisessa, EVL:n rajoitukset jakautumisvastikkeen laadusta ovat tiukat, joten veroneutraalissa jakautumisessa vastikkeena voidaan antaa vain vastaanottavan yhtiön osakkeita tai 10 % yhtiön maksetusta osakepääomasta rahana. Tällöin jakautumisessa varainsiirtovero ei tule maksuun.⁹⁷

Toisin kuin liiketoimintasiirrossa, kokonaisjakautumisessa EVL:n mukaan ei tarvitse muodostua liiketoiminnallisia kokonaisuuksia. Mikäli varojen ja velkojen allokointuminen on kuitenkin epäsuhdassa vastaanottavien yhtiöiden kesken eikä sille löydy liiketoiminnallista perustetta, saattaa EVL 52 h § -veronkiertosäädös tulla järjestelyn esteeksi. Samasta syystä samainen veronkiertosäädös saattaa tulla kyseeseen yrityskauppatilanteissa, mikäli jakautuminen on osa sarjatoimia yrityskaupan yhteydessä. Osittaisjakautumisessa kuitenkin vaatimus liiketoimintakokonaisuuden siirtymisestä on olemassa⁹⁸. Mikäli vastaanottavaan yhtiöön ei siirry liiketoimintakokonaisuutta, siirtoon ei sovelleta EVL 52 c

⁹⁶ Immonen & Lindgren 2013: 266-268; Katramo et al. 2013: 186

⁹⁷ Manninen 2001: 190; Verohallinto 2016d: 2.1; Immonen & Ossa & Villa: 127-129; Katramo et al. 2013: 187; Karsio et al. 2012: 235

⁹⁸ KHO 2009:98 ja KHO 2008:74: Molemmissa tapauksissa KHO ei katsonut EVL 52 c §:n säädösten soveltuvan, koska osittaisjakautumisessa ei siirtynyt liiketoimintaa aktiivisesti harjoittavaa kokonaisuutta vaan lähinnä varallisuuseriä tai äänioikeudettomia osakkeita.

§:n jatkuvuusperiaatetta. Tämä koskee myös jakautuvaa yhtiötä osittaisjakautumisessa, sillä jakautuvaan yhtiöön tulee myös jäädä toimiva liiketoimintakokonaisuus.⁹⁹ Konsernin sisäisessä osittaisjakautumisessa jakautumisvastike voidaan antaa jakautuvan yhtiön sijaan sen emoyhtiölle¹⁰⁰.

Verotuksellisesti EVL 52 c §:n mukainen jakautuminen ei aiheuta välittömiä tulovero-seuraamuksia jakautumiseen osallistuville yhtiöille. Osakkaiden verotuksessa jakautumista ei katsota osakkeiden luovuttamiseksi. Poistojen ja varausten osalta noudatetaan samoja periaatteita kuin edellä mainitussa sulautumisessa, jotka estävät kaksinkertaisten poistojen tekemisen samana verovuonna. Jakautuvan yhtiön tappiot siirtyvät TVL 123 §:n mukaan vastaanottavalle yhtiölle sillä laajuudella, kuin voidaan todeta niiden syntyneen siirtyvässä liiketoiminnassa. Varainsiirtoveroa ei tarvitse suorittaa, kun siirretään kiinteistö tai arvopapereita toimintaa jatkavalla yhtiölle.¹⁰¹

2.5. Muut yritysjärjestelyt

Liiketoimintasiirto ja osakevaihto poikkeavat joissain määrin edellä mainitusta, sillä ne eivät ole yleisseuraantoja eivätkä yhtiöoikeudellisesti tunnustettuja yritysjärjestelyjä. Liiketoimintasiirrossa ja osakevaihdossa yritysjärjestelyn kohde vaihtaa omistajaa, mikä mahdollistaa erilaisten konsernirakenteiden luomisen. Liiketoimintasiirto on erityisesti hyödyllinen yritysjärjestelytyökalu, kun pyritään eriyttämään myytäväksi kaavailtu liiketoiminta veroneutraalisti emoyhtiöstä omaksi tytäryhtiöksi, jotta yrityskauppa saataisiin verovapaan käyttöomaisuusosakekaupan piiriin. Näiden lisäksi purkaminen on yksi vaihtoehto yrityskaupan esi- tai jälkijärjestelytoimeksi, kun halutaan siirtää tytäryhtiön varat emoyhtiölle. Purkaminen on verotukselliselta kohtelultaan hyvin erilainen toimenpide sulautumiseen nähden, minkä vuoksi se käsitellään tässä kappaleessa lyhyesti, jotta saadaan riittävä kuva tärkeimpien yritysomistus- ja -omaisuusjärjestelytyökalujen verotuksellisesta kohtelusta.

⁹⁹ Verohallinto 2016d: 4.2-4.3; Andersson et al. 2014: 752-754; Kukkonen et al. 2015: 7.5

¹⁰⁰ KHO 2015:156 A Oy siirsi osittaisjakautumisella 91 vuokratalokiinteistöyhtiön B Oy:lle, jolloin B Oy maksoi jakautumisvastikkeen emoyhtiölle, joka omisti A Oy:n.

¹⁰¹ Verohallinto 2016d: 3; Katramo et al. 2013: 189-190

Liiketoimintasiirto

Liiketoimintasiirrossa perustetaan periaatteessa uusi yhtiö, ellei siirron kohteena ole olemassa oleva yhtiö, jolloin kyseessä on osakeanti, jossa osakkeiden merkintähinta maksetaan apporttiosuudella. Emissioluonteen vuoksi liiketoimintasiirrossa tulee noudattaa OYL:n suunnattua emissiota ja apporttisäännöksiä. Poikkeuksellisen liiketoimintasiirrossa tekee sen hinnoittelu, sillä luovutetun omaisuuden veronalaiseksi luovutushinnaksi lasketaan käyvän arvon sijaan omaisuuden verotuksessa poistamatta oleva hankintameno osa. Siirtyvien varojen tulee olla verotuksessa vähintään siirtyvien velkojen ja varausten suuruinen, sillä vastikkeena annettavien osakkeiden hankintameno määräytyy edellä mainittujen varojen ja velkojen erotuksena, eikä hankintameno voi olla EVL:n mukaan negatiivinen. Liiketoimintasiirto on periaatteeltaan hyvin lähellä jakautumista, mutta poikkeaa siitä selvästi: Toisin kuin jakautuminen, liiketoimintasiirto ei ole yleis-seuraanto. Tämän vuoksi tappiot eivät siirry vastaanottavalle yhtiölle, vaikka koko liiketoiminta apportoitaisiin vastaanottavalle yhtiölle.¹⁰²

Liiketoimintasiirto on EVL:n mukaan tosiasiallisesti yrityskauppa, jossa kauppahinta suoritetaan apporttijärjestelyn kautta. EVL 52 d § säätelee liiketoimintasiirtoa ja edellyttää siirrolta liiketoiminnallisen kokonaisuuden siirtymistä sekä liiketoiminnan jatkamista¹⁰³. Siirrettävästä kokonaisuudesta ei saa puuttua toiminnalle olennaisia osia¹⁰⁴. Liiketoimintaa siirtävä yhtiö ei lakkaa, vaan se jää olemaan vähintäänkin tytäryhtiön omistavana holding-yhtiönä. OYL 15:14 estää tytäryhtiön merkitsemästä maksua vastaan emoyhtiön osakkeita, minkä vuoksi tytäryhtiö ei voi tehdä liiketoimintasiirtoa emoyhtiölle.¹⁰⁵ Jakautumisesta poiketen liiketoimintasiirrossa annetaan vastikkeena vain vastaanottavan yhtiön osakkeita, ei ollenkaan rahaa. Vastike maksetaan siirtävälle yhtiölle, ei sen osakkeenomistajille. Liiketoimintasiirrossa siirron kohde siirtyy uudelle omistajalle, koska vastiketta ei anneta siirtävän yhtiön omistajalle vaan siirtävälle yhtiölle. Tästä seuraa, että liiketoimintasiirtoa luonnehditaan liikkeen luovutukseksi, mikä johtaa TSL

¹⁰² Karsio et al. 2012: 200-214; Immonen et al. 2014: 138-139; Immonen 2015: 363-364; Verohallinto 2016d: 4.2; Andersson et al. 2014: 761; Kukkonen et al. 2015: 316-317

¹⁰³ KHO 2015:155: A siirsi yhden kiinteistön, jolla oli 133 vuokralaista, B Oy:hyn, josta muodostettiin keskinäinen kiinteistöosakeyhtiö. KHO katsoi, että liiketoiminnallisen kokonaisuuden siirtymisen kriteeri täyttyi.

¹⁰⁴ KVL 32/2008 ja KVL 51/1999: Esim. IT-infran jättäminen liiketoimintasiirron ulkopuolelle rikkoi liiketoimintakokonaisuuden tulkinnan. Toisaalta mikäli kokonaisuuteen kuuluvaa vaihto-omaisuutta ei voi erottaa fyysisesti muusta vaihto-omaisuudesta, ei se ole este liikekokonaisuuden siirtymiselle.

¹⁰⁵ Sainio 2011: 340; Immonen 2015: 333-335, 347; Verohallinto 2016d: 2

1:10:n soveltamiseen henkilöstön työsuhteiden siirtymisessä uudelle työnantajalle¹⁰⁶. Liiketoimintasiirrossa syntyykin usein konsernirakenne, vastaanottavasta yhtiöstä muodostuu tytäryhtiö tai vähintään osakkuusyhtiö.¹⁰⁷

Verotuksessa liiketoimintasiirto katsotaan varainsiirtoveronalaiseksi luovutukseksi. VSVL 43 § kuitenkin tekee poikkeuksen tähän, mikäli liiketoimintasiirto täyttää EVL 52 d §:n vaatimukset. Tällöin VSVL 43 § mahdollistaa varainsiirtoveron palautuksen verovelvollisen hakemuksesta tai jopa vapauttaa veron suorittamisesta, mikäli ko. hakemus on tehty ennen veron suorittamista. Varainsiirtoverosta vapautuu säädöksen mukaan vain sellaisissa liiketoimintasiirroissa, missä toiminta siirretään perustettavalle yhtiölle. Olemassa olevalle yhtiölle tehdystä siirrossa varainsiirtovero tulee maksuun.¹⁰⁸ Liiketoimintasiirtoa suunniteltaessa on perehdyttävä siirtävän yhtiön ja vastaanottavan yhtiön tasarakenteisiin ja liiketoimintamalleihin perusteellisesti. Jatkuvuusperiaatteesta saatu veroetu tulee tarkkaan laskea, sillä verollinen liiketoimintasiirto saattaa olla edullinen silloin, kun luovutetun liiketoiminnan käypä arvo alittaa sen verotuksessa poistamattoman hankintamenon, jolloin liiketoiminnan verollinen luovutus realisoi siirtävän tappion yhtiön verotuksessa.¹⁰⁹

Osakevaihto

Yritysjärjestelyistä osakevaihto on kaikkein lähinnä osakekauppaa. Osakeyhtiölaki ei tunne osakevaihtoa, mutta EVL 52 f § mahdollistaa osakevaihdon veroneutraalisuuden. Osakevaihdossa ostaja hankkii tai lisää määräysvaltaansa ostettavassa yhtiössä ja maksaa kauppahinnan pääosin omilla, uusilla osakkeillaan¹¹⁰. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka ostaja omistaisi jo yli puolet kohdeyhtiön äänimäärästä, EVL 52 f §:n veroneutraalisuus toteutuu osakevaihdossa silti. Yhteenlaskettuna rahaa saa olla kymmenen prosenttia osakkeiden nimellisarvosta¹¹¹ tai osakkeita vastaavasta osuudesta maksettua osakepääomaa

¹⁰⁶ Toisin kuin jakautumisessa ja sulautumisessa, liiketoimintasiirrossa siirrettävän kohteen omistaja vaihtuu, minkä vuoksi TSL 1:10:n säädökset tulevat sovellettaviksi poiketen jakautumisesta ja sulautumisesta.

¹⁰⁷ Karsio et al. 2012: 200-205

¹⁰⁸ Verohallinto 2016b: 3; Karsio et al. 2012: 215

¹⁰⁹ Kukkonen et al. 2015: 332-333

¹¹⁰ KHO 2017:78: Osakevaihdon jälkeinen 50,60 % osakeomistus omistusosuus riitti osakevaihtosäännöksen soveltamiseen. KHO pitänyt järjestelyä keinotekoisena, koska osakevaihdolle oli hyväksyttävä taloudellinen syy.

¹¹¹ KHO 2014:151: Puolisot myivät yrityksensä, mies omisti 80 % ja vaimo 20 %. Vaimolle maksettiin 20 % kauppahinnasta rahana, jolloin puolisojen yhteenlaskettu osuus ylitti 10 % ja miehen verotuksessa ei katsottu osakevaihdon kriteerien täyttyvän.

saa olla osakevaihdon vastikkeena kuten useissa muissakin järjestelyistä. Siltä osin, kun osakevaihdossa saa vastikkeena rahaa, sitä pidetään veronalaisena luovutuksena, muutoin kyseessä on luovutusvoittoveron lykkääntyminen myöhempään luovutushetkeen. Osakevaihtoa pidetään TVL 45 a §:ssä tarkoitettuna pääomansijoituksena, minkä vuoksi osakevaihdossa mahdollisesti syntyneen sijoitetun vapaan pääoman rahaston varojen jakamista osakkaille pidetään veronalaisena luovutuksena¹¹². Osakevaihdossa myyjäyhtiön osakkaista tulee ostajayhtiön osakkaita.¹¹³

Osakevaihto on hyödyllinen yritysjärjestelytoimenpide esimerkiksi, kun halutaan keskittää yksittäisten yritysten omistukset aktiiviseen holding-yhtiöön, valmistella yritys myyntiin tai yhteisyrityksen muodostamiseen. Osakevaihto saattaa olla hyödyllinen esitoimi ennen listautumista tai kun tytäryhtiöitä halutaan siirtää sisaryhtiöiden omistukseen. KHO 2005:254 mukaan osakevaihto katsotaan veronalaiseksi luovutukseksi, mikäli osakkeet sijoitetaan apporttina perustettavaan yhtiöön¹¹⁴. On käytännöllistä siirtää ennen yrityskauppaa myytävään liiketoimintaan kuuluva kiinteistöyhtiö osakevaihdolla liiketoimintaa harjoittavan yhtiön omistukseen, koska liiketoimintaa harjoittavan yhtiön osakkeet voidaan luovuttaa verovapaasti.¹¹⁵

Verotuksessa osakevaihtoa ei ole vapautettu varainsiirtoverotuksesta, eikä sitä ole millään tavoin huojennettu. Varainsiirtovero suoritetaan apporttina saatujen osakkeiden käyvästä arvosta, vaikka niiden hankintameno määräytyy verotuksessa poistamatta olevan osan mukaan luonnollisilla henkilöillä, hankkivat yhtiöt saavat osakkeiden hankintamenoksi käyvän arvon.¹¹⁶ Vaihdossa vastaanotettujen osakkeita myöhemmin luovutettaessa on niiden hankintamenona pidettävä käypää arvoa osakevaihdon hetkellä, vaikka osakkeet oli kirjattu yhtiön taseeseen alempaan arvoon¹¹⁷.

¹¹² KHO 2016:103

¹¹³ Karsio et al. 2012: 174-176; Verohallinto 2015: 2; Immonen 2015: 373; Katramo et al. 2013: 279

¹¹⁴ KHO 2005:254: KHO perusteli ratkaisuaan sillä, ettei perustettava yritys ole vielä merkitty kaupparekisteriin, minkä vuoksi ei voi olla kyse osakevaihdosta, kun yhtiö laskee liikkeelle uusia osakkeita.

¹¹⁵ Katramo et al. 2013: 193; Immonen 2015: 373; Karsio et al. 2012: 174

¹¹⁶ Immonen 2015: 393; Andersson et al. 2014: 784-787

¹¹⁷ KHO 2002:81

Purkaminen

Mikäli yritysjärjestelyssä kaupan jälkeen halutaan selkiyttää konsernirakennetta ja ottaa kaupan kohde omistavan yhtiön haltuun tai halutaan hyödyntää tytäryhtiössä olevat tappiot, purkaminen on yksi tapa sulautumisen rinnalla hoitaa järjestely, jota ohjaa OYL 20 -luku, TVL 27 § ja EVL 51 d §. Tappiot eivät kuitenkaan siirry jako-osan saajalle. Edellä mainitut pykälät tekevät purkamisesta veronalaisen toimenpiteen, eli se ei ole veroneutraali. Purkaminen on erityisen käytännöllinen yrityskaupan jälkeen, kun ostaja laajentaa toimintaansa kaupalla uudelle toimialalle. Purkautumisessa yhtiö laitetaan selvitystilaan, ja se puretaan OYL 20 -luvun mukaisessa järjestyksessä. Yhtiötä purettaessa sen vaihto-, käyttö-, sijoitus ja muu omaisuus luovutetaan osakkaille in natura arvostettuna käypään arvoon. Poistot, ennakkoon tehdyt kulukirjaukset ja omaisuuden arvonnousu verotetaan yhtiön tulona ennen jako-osien tilittämistä. Purkautuvan yhtiön liikearvoa ei pidetä verotettavana muuna omaisuutena¹¹⁸, mutta mikäli liikearvo kohdistuu erikseen luovutettavissa oleviin aineettomiin oikeuksiin, sitä pidetään veronalaisena muuna omaisuutena¹¹⁹. Jako-osan saava osakas maksaa saaduista kiinteistöistä ja arvopapereista VSVL:n mukaisen varainsiirtoveron. Purkamisen seurauksena kaikki yhtiön hankkiman omaisuuden arvonnousu tulee verotetuksi yhtiön tulona, ostajayritys saa kaiken omaisuuden käyttöönsä ja purkautuva yritys lakkaa.¹²⁰

Purkutappio ei ole vähennyskelpoinen meno, ellei omistava yhtiö harjoita pääomasijoitustoimintaa, sillä pääomasijoittajille osakkeiden luovutuksesta syntyvä voitto on veronalaista ja tappio vähennyskelpoista meno¹²¹. Purkutappio on vähennyskelpoista, mikäli osakkeet on omistettu vähintään vuoden ajan ja ne edustavat alle 10 %:a purkautuvan yhtiön osakepääomasta. Tällöin katsotaan kyseessä olevan todellinen menetys, sillä alle

¹¹⁸ KHO 1998:26 ja KHO 1998:1179: Purkautuvan osakeyhtiön osakekannan kauppahintaan sisältyi liikearvo kuten asiakasrekisteri ja toiminimi ei ollut EVL 51 d §:ssä tarkoitettua omaisuutta.

¹¹⁹ KHO 1997:3057: Tapauksessa oli kyse sanomalehden kustannusoikeuksista, jotka voitiin luovuttaa kolmannelle, minkä vuoksi niitä oli pidettävänä muuna omaisuutena.

KVL 90/2001: Purkautuvalla yhtiöllä oli taseessaan kaupalla ja toisen yhtiön purkamisen kautta hankittuja liikearvoina käsiteltäviä tase-eriä. Nämä erät laskettiin muuhun omaisuuteen, koska niihin kohdistui tulonodotuksia ja poistoaika oli myös kesken.

¹²⁰ Myrsky 2014: 131; Immonen et al. 2014: 170; Huovinen 2014; Immonen & Lindgren 2013: 360-364; Kukkonen et al. 2015: 479; Andersson et al. 2014: 699-701; Katramo et al. 2013: 197; Karsio et al. 2012: 238-239

¹²¹ KHO 2010:12: Suomalainen pääomasijoitusrahastojen omistama yhtiö katsottiin harjoittavan pääomasijoitustoimintaa, minkä vuoksi sillä oli oikeus vähentää sen omistamien yhtiöiden purkautumisesta aiheutuva purkutappio.

10 %:n omistajalle ei yleensä siirry mitään purkautuvan yhtiön liikearvoa. Mikäli yhtiö on poikennut osingonjako- ja konserniavustuskäytännöistään siten, että purettava yhtiö on yhtäkkiä tyhjennetty varoista aiheuttaen tahallista purkutappiota, voidaan purkutulokseen puuttua.¹²²

Jos jako-osuuden arvo on osakeyhtiön purkautuessa hankintamenoa suurempi, muodostuu purkuvoitto. Jako-osuuden saaminen rinnastetaan omistajan verotuksessa vaihtoon, ja se arvostetaan verotuksessa käypään arvoon¹²³ ja verotetaan TVL:n säännösten mukaisesti, mikäli kyseessä on jako-osan saajan henkilökohtaisen tulolähteen omaisuutta. Tästä jako-osan käyvästä arvosta muodostuu verotuksessa saajalle uusi hankintameno. Jos osakkeet ovat jako-osan saajan elinkeino-omaisuutta, sovelletaan EVL:n säännöksiä, ja siten purkuvoitto lasketaan elinkeinotoiminnan tuloksi. Mikäli osakkeet ovat EVL 6b §:n mukaisia verovapaita käyttöomaisuusosakkeita, purkuvoitto on verovapaata tuloa.¹²⁴

2.6. Luovutusvoiton verotus

Yrityskaupassa verotetaan lähtökohtaisesti syntynyttä luovutusvoittoa. Luovutusvoiton verotusta on perusteltu veronmaksukykyisyyden periaatteella, sillä yrityskaupassa on tavanomaisesti kyse suhteellisesti suurista summista, jolloin luovutusvoitotkin saattavat muodostua suhteellisesti suuriksi, jolloin verovelvollisella on erinomainen veronmaksukyky. Luovutusvoitto onkin yrityskaupan verotuksen keskiössä, sillä verosuunnittelun näkökulmasta yrityskaupan perusongelma on substanssikaupassa luovutusvoitoksi laskettava liikearvo. Se tuloutuu verotuksessa täysin¹²⁵, kun taas osakekaupassa myyjä pyrkii välttämään tytäryhtiöjärjestelyin EVL 6b §:n nojalla luovutusvoittoveron täysin. Suo-

¹²² Kukkonen et al. 2015: 478-450

¹²³ KHO 1972 II 530: Osuuspankin osakeyhtiötä purettaessa sen omistamat kiinteistöyhtiön osakkeet verotettiin käyvän arvon mukaan. Sama arvo luettiin osuuspankin verotuksessa jako-osuutena saadun omaisuuden hankintamenoksi.

¹²⁴ Kukkonen et al. 2015: 478-480; Karsio et al. 2012: 242; Katramo et al. 2013: 197; Kukkonen 2010: 521-522

¹²⁵ Ostajan vastattavakseen ottamat velat vähentävät liikearvon määrää sekä myyjä voi vahvistetuilla tapioilla keventää tuloutuvan myyntivoiton verotusta.

messa luovutusvoiton verotuksessa sovelletaan realisointiperiaatetta. Realisointiperiaatteen mukaisesti veron määrä riippuu luovutusvoitosta realisointihetkellä eikä siitä, milloin arvonnousu on todellisuudessa muodostunut.¹²⁶

Tulolähdejako ei voida sivuuttaa lähestyttäessä yrityskaupan luovutusvoiton verotusta, sillä yrityskaupassa myyjän EVL-status ennen kauppaa ja sen pysyminen kaupan jälkeen on tärkeitä, mikäli pyritään mahdollisimman kevyeen verorasitukseen. EVL-myyjän luovuttaessa elinkeinotoimintansa muuttuu myyjäyhtiön tulolähteen määrittäminen elinkeinotoiminnasta henkilökohtaisen tulon lähteeseen seuraavana tilikautena, mikäli myyjäyhtiö ei vuoden sisällä harjoita jälleen elinkeinotoimintaa. Tämä voi olla tilanne, kun EVL-konsernin tytäryhtiöt myydään, jolloin jäljelle jää liiketoimintaa harjoittamaton emo, tai kun myyjäyhtiö myy kaiken liikesubstanssinsa pois. Erityisesti luovutustappiutilanteessa myyjäyhtiön verotuksellinen tulolähdestatus tulevina tilikausina on merkityksellinen, sillä esimerkiksi yrityskaupassa syntyneitä EVL-tappiota ei voida vähentää myöhempien tilikausien TVL-tulosta. Luovutusvoiton verotuksen kohdalla tulolähdejako korostuu erityisesti tytäryhtiöosakkeiden verottoman luovutuksen hyödyntämisessä, sillä veroton luovutus on mahdollinen vain EVL-myyjälle. Tämä tarkoittaa sitä, että keinotekoisissa holding-yhtiöjärjestelyissä, joissa emoyhtiö ei täytä EVL 1 §:n mukaisia elinkeinotoiminnan tunnusmerkkejä eikä aktiivisesti hallinnoi tytäryhtiöiden liiketoimintaa ja osallistu omistajaohjaukseen esimerkiksi hallitustyöskentelyn kautta, emoyhtiö ei saa EVL-statusta vaan on TVL:n piirissä, joka ei tunnista verotonta tytäryhtiöosakkeiden luovutusta.¹²⁷

Suomessa luovutusvoittoverotuksen pääperiaatteet perustuvat nominalistiseen lähestymiseen: Veroasteikkoja ei automaattisesti indeksoida eikä inflaatiokorjausta tapahdu. Nominalistisessa luovutusvoittoverotuksessa alkuperäiset hankintamenot ovat lähes poikkeuksetta poistojen lähtökohtana eikä myyntivoitossa oteta huomioon rahan arvon heikentymisestä johtuvia arvomuutoksia. Inflaatiokorjauksen puuttuminen luovutusvoittoverotuksessa saattaa nousta esimerkiksi kiinteän omaisuuden kohdalla hyvin epäedulliseksi, mikäli hankinta-ajankohta on ollut vuosikymmeniä aikaisemmin, sillä inflaation ylittävää nettoarvonnousua ei ole välttämättä todellisesti tapahtunut. Ongelmaan on puuttu luonnollisten henkilöiden luovutusvoittojen kohdalla, joilla on mahdollisuus käyttää

¹²⁶ Ossa 2006: 55-57; Niskakangas 2005: 38-40

¹²⁷ Myrsky 2014: 34-36; Kukkonen 2007: 27-29, 39-41

hankintameno-olettamaa, jonka osuus luovutushinnasta nousee suuremmaksi, mitä pidempi omistusaika on. Yhtiöiden välisessä yrityskaupassa vastaavaa mekanismia ei ole.

128

Luovutusvoitto lasketaan vähentämällä luovutushinnasta hankintameno. Luovutushinta on usein verrattain yksinkertaista määritellä, joskin yrityskaupassa kauppahinta saattaa muuttua lisäkauppahintamekanismien johdosta, minkä lisäksi kauppahintaa ei aina makseta kerralla. Hankintamenon määrittely on huomattavasti hankalampaa ja siinä korostuu verotuksen arvostamisongelma, sillä osakkeiden hankintahintaan voidaan lukea ostoon lukeutuneet sivukustannukset kuten varainsiirtovero tai lainhuudatuskustannukset¹²⁹. Edellä mainittuja kuluja ei tällöin vähennetä verotuksessa vuosikuluina, koska ne luetaan hankintamenuon. Asiantuntijakustannusten lukeminen hankintamenoksi on riippuvainen kustannusten tosiasiallisesta syntyperästä, sillä hankintamenuon lasketaan vain sellaiset kohtuulliset asiantuntijakustannukset, jotka ovat syntyneet kaupan tosiasiallisen toteutumisen seurauksena. Tällaisia kuluja voivat olla esimerkiksi kauppakirjan laatimisesta johtuvat palkkiot. Edellä mainituiksi kuluiksi ei lasketa esimerkiksi ennen kauppaa tehtyä toimiala-analyysiä, jonka perusteella yrityskauppaan on ryhdytty, sillä olisi ollut mahdollista, että analyysin perusteella kauppa olisi jäänyt toteutumatta. Osakkeiden hankintamenuon lukeutuu myös liikearvo, jota ei voida erikseen poistaa EVL:n mukaisesti. TVL-osakkeita myydessä hankintamenuon luetaan hankintamenon verotuksessa poistamatta oleva osa sekä edellä mainitut kauppaan liittyvät kustannukset. Luonnollisilla henkilöillä on mahdollisuus valita sovellettavaksi hankintameno-olettama. Hankintameno-olettama on luonnolliselle henkilölle aina 20 % luovutushinnasta mutta mikäli omaisuus on ollut luovuttajalla vähintään 10 vuoden ajan tällöin hankintameno-olettama on 40 % luovutushinnasta, jolloin luovutusvoittoveron laskentapohja on 60 % luovutushinnasta. Hankintameno-olettama rajaa pois muiden, voiton hankkimisesta aiheutuneiden kustannusten vähentämisen luovutushinnasta.¹³⁰ Osakekaupassa on mahdollista, että luovutushintaan lisätään eriä, kun esimerkiksi osa kauppahinnasta jätetään auki tai sidotaan tiettyyn tulevaisuuden tapahtumaan. Verotus toimitetaan vain varmasta kauppahinnasta, jolloin luo-

¹²⁸ Verohallinto 2016a: 5.2; Ossa 2006: 50-53

¹²⁹ KPL 5 § mukaan hankintamenuon luetaan hankinnasta aiheutuneet välittömät menot.

¹³⁰ Sääsäki Keskitalo 2012: 783; Myrsky 2014: 59-62; Verohallinto 2016a: 10; Ossa 2006: 63, 112-114

vutushintaan voidaan myöhemmin lisätä esimerkiksi luovutetusta omaisuudesta saatu vahingonkorvaus ja metsäalueen kantarahatulot. Korkotekijän lukeminen osaksi kauppahinnasta riippuu kauppasopimuksesta. Mikäli korko on nimenomaisesti erotettu muusta kauppahinnasta, ja myyjä perii koron erikseen tiettyinä maksuaikana, kyse on juoksevasta pääomatulokorosta. VSVL 15 § mukaan varainsiirtoverosta vastaa ostaja, mutta kauppakirjassa voidaan sopia, että veron maksaa myyjä.¹³¹

2.7.Korkovähennyksen hyödyntäminen verotuksessa

Korkokulujen saaminen vähennyskelpoisiksi on usein merkittävässä roolissa yrityskaupan toteutumisen kannalta ja ostajan yritysjärjestelytoimien lähtökohtana, koska yrityskauppaan liittyvien vieraan pääoman korkojen määrä on usein hyvin merkittävä. Korko on yhtiön verotuksessa vähennyskelpoinen meno ja saajalleen veronalainen tulo. Vastavasti osinko saattaa tulla verotetusti osittain kahteen kertaan, minkä vuoksi koron verokohtelu on mahdollisesti osinkoon nähden edullisempi. Koron vähennyskelpoisuuden laajuusongelma ja etenkin kohdentamisongelma ovat korostuneet viime vuosina, sillä varsinkin kansainvälisissä konsernirakenteissa on yleistynyt korkean vieraan pääoman järjestelyt, joissa sivuliikkeille kohdistuu merkittäviä korkokuluja. Aihe on ollut verotuksessa ongelmallinen jo pitkään, sillä Suomessa ei ole lailla rajoitettu alikapitalisointia: KHO on hyväksynyt vieraan ja oman pääoman suhteen, joka on ollut jopa 15:1 kansainvälisen konsernin suomalaisen tytäryhtiön taseessa^{132, 133}.

Osakekaupassa kauppahinnan korkojen vähennyskelpoisuuden hyödyntäminen ostetun yhtiön tuottamalla tuloksella vaatii apu- tai rahoitusyhtiön käyttöä, minkä vuoksi kyseessä on aina konsernirakenne. Substanssikaupassa kauppahinnan korot on mahdollista hyödyntää yleisten EVL:n sääntöjen mukaisesti, sillä kaupan kohde tulee ostajan taseeseen. Esi- ja jälkijärjestelyjen kohdalla käsiteltiin rahoitussulautumisen yhteydessä tilanetta, jossa perustettu apuyhtiö ostaa velkavivulla kohdeyhtiön. Tämä sulautetaan apuyhtiöön luoden näin EVL-velvollisen ja EVL-korkovähennyksiin oikeutetun toimijan.¹³⁴

¹³¹ Immonen 2015: 108; Kukkonen et al. 2015: 392-394

¹³² KHO 1999:19

¹³³ Mannio 1997: 220-222

¹³⁴ Jos ostaja haluaa kaupan korkokulut ostettavan yhtiön vähennyskelpoiseksi menoksi sekä maksaa kauppahintaa yhtiön tuloksella, rahoitussulautuminen on käytännössä ainoa tapa päästä tähän lopputulokseen.

Rahoitusyhtiömallissa konsernissa on erillinen osakeyhtiö, joka rahoittaa muita konsernin yhtiöitä. Yrityskaupassa konsernirakenteessa tytäryhtiö hankkii kohdeyhtiön emoyhtiön tai rahoitusyhtiön lainalla ja maksaa osingon sijaan korkoa konsernin sisäiselle toimijalle. Suomessa tällaisissa osakaslainoissa on käytettävä markkinaehtoista korkoa, joka riippuu useasta tekijästä kuten laina-ajasta, vakuuksista, toimialasta ym. Tytäryhtiön toiselta konserniyhtiöltä ottaman lainan markkinaehtoinen korko ei voi ylittää poismaksettujen pankkilainojen korkoa¹³⁵. Muutoin yrityskaupan korkojen markkinaehtoisuudesta ei ole Suomessa vakiintunutta oikeuskäytäntöä.¹³⁶

Verohallinnon mukaan voimakkaaseen vieraaseen pääomaan ja debt push down -hankintamalliin perustuvat yrityskauppajärjestelyt ovat olleet yleisiä. Näissä debt push down -järjestelyissä on hyödynnetty kansainvälisen konsernin Suomeen perustamaa sivuliikettä ja sen suomalaista korkovähennysmahdollisuutta. Kyseessä olevissa yrityskaupan rakennejärjestelyissä Suomeen perustettuun sivuliikkeeseen on allokoitu huomattava määrä konsernin sisäistä vierasta pääomaa, jolle muodostuvaa korkoa on pyritty hyödyntämään Suomen verojärjestelmässä. Järjestely on ollut mahdollinen, sillä Suomessa ei ole erityisiä verosäädöksiä, jotka rajoittaisivat kotimaisen yhteisön oikeutta vähentää verotuksensa Suomessa rajoitetusti verovelvollisena pidettävänä otetun velan korkomenoja. Tällä tavoin konsernit kykenivät merkittävästi keventämään muun muassa yhteisöverotaakkaansa, kun ne ovat hankkineet yrityskaupalla Suomesta voittoa tuottavan yhtiön, jonka omistus on siirretty suomalaiselle sivuliikkeelle. Monimutkaisten, kansainvälisten konsernien korkojärjestelyjen verokohtelu sai kuitenkin vuonna 2016 selkeyttä, kun KHO antoi asiasta kaksi vuosikirjapäätöstä¹³⁷. Rajanvedon jälkeen verottaja on aktiivisesti pyrkinyt kartoittamaan mahdollisia debt push down -järjestelyjä saadakseen järjestelyt rat-

Poikkeuksena on tilanne, jossa kaupan kohteella on aikaisempien tilikausien voittovaroja, joilla se voi ostaa omia osakkeitaan. Esimerkiksi lainaa yhtiö ei voi ottaa rahoituskiellon vuoksi ostaakseen omia osakkeitaan.

¹³⁵ KHO 2010:73

¹³⁶ HE 146/2012: 2-3; Katramo et al. 2013: 228-234; Immonen 2015: 54; Immonen & Lindgren 2013: 350-352

¹³⁷ KHO 2016:71: Suomalaisen sivuliikkeen johto ei tosiasiallisesti käyttänyt määräysvaltaa tytäryhtiössä, jolloin ei voitu katsoa hankittujen tytäryhtiöosakkeiden kuuluvan sivuliikkeen varoiksi, minkä vuoksi hankinnasta aiheutuneet korkokulutkaan eivät voi olla sivuliikkeen verotuksessa vähennyskelpoisia.

KHO 2016:72: Monivaiheisessa yritysyritysjärjestelyrakenteessa suomalainen yhtiö vähensi huomattavasti korkoja verotuksessa hyödyntäen konsernin osakeyhtiön maksamaa konserniavustusta. KHO katsoi järjestelyn olevan keinotekoinen, sillä siihen oli ryhdytty veronkiertämistarkoituksessa, minkä vuoksi korkokulut eivät olleet vähennyskelpoisia verotuksessa.

kaistua ja lisäseuraamukset minimoitua.¹³⁸

EVL 16 § mukaan verovapaan tulon hankkimisesta johtuneita menoja ei saa vähentää. Tällainen tulkinta laskisi verovapaiden käyttöomaisuusosakkeiden hankinnan houkuttelevuutta. Elinkeinoverolaissa ei ole kuitenkaan katsottu vähennysrajoituksen koskevan korkomenoja, sillä korkoa ei pidetä tietyn tuloerän hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuvana itsenäisenä menona. Kaikkia korkokuluja ostaja ei saa kuitenkaan vähennettyä. Kun ostaja ottaa kaupassa vastattavakseen myyjän velkoja, velkojen määrä lisätään hankintamenoön. Tämän vuoksi myös näihin velkoihin lukeutuvat korot kuuluvat myös hankintamenoön eivätkä ne ole siten ostajan verotuksessa vähennyskelpoisia. Sen lisäksi EVL 18 a § rajoittaa nettokorkomenojen vähentämistä, mikä vähentää voimakkaan alikapitalisoinnin hyödyntämismahdollisuutta. Pääsäännön mukaan yhtiö saa vähentää vain 500 000 euroa korkomenoja, siltä osin kuin ne ylittävät omat korkotulot. Mikäli toteutetaan konsernin sisäisesti yritysjärjestelyjä, joista syntyy korkomenoja, on Suomen verotuskäytännössä saatettu hylätä korkomenojen vähennyskelpoisuus VML 28 §:n perusteella.¹³⁹

2.8. Kaupan kohteen arvostaminen verotuksessa

Kuten aiemmin on tullut ilmi, luovutusvoittoa pidetään tärkeänä yrityskaupan verotuksen kokonaisverotaakkaa arvioitaessa. Aiemmin tarkasteltiin myös hankintamenoön lisättäviin muihin eriin. Näitäkin merkityksellisempi kysymys on luovutettavien erien verotuksellinen arvostus. Verotuksellisessa arvostamisessa on huomattava, että verotuksessa laskeettava myyntitulo ei vastaa kirjanpidossa kirjattava myyntitulosta, sillä poistojärjestelmiä kohdellaan kirjanpidossa ja verotuksessa eri tavoin. Substanssikauppa on arvostamisongelman näkökulmasta moninkertaisesti haastavampi puhtaaseen osakekauppaan nähden. Osakekaupassa kaupan kohteena olevat osakkeet arvostetaan yksinkertaisesti niiden hankintamenoön, joka muodostuu osakkeiden ostohinnasta lisätynä mahdollisilla kuluilla tai merkintähinnasta¹⁴⁰. Verovapaiden käyttöomaisuusosakkeiden luovutustilan-

¹³⁸ Verohallinto 2016e; HE 146/2012: 3

¹³⁹ Kukkonen et al. 2015: 107-108; Ossa 2006: 113; HE 146/2012: 3-4

¹⁴⁰ Sääsäki Keskitalo, Wisa 2012: 783

teessa osakkeiden verotuksellinen arvonmääritys on luovutusvoittoverotuksessa käytännössä merkityksetön ongelma. Substanssikaupassa kauppahinta tulee jakaa omaisuuserille, joilla saattaa olla omia arvostamisperiaatteita tai vähintään EVL:n mukaisia erilaisia poistomenetelmiä. Kaupan osapuolien tulisi sopia kaupan kohteen arvostamisesta kauppakirjassa, sillä mikäli näin ei ole tehty, kohdennetaan kauppahinta verotuksessa käypien arvojen suhteessa. Käypien arvojen määrittelyssä käytetään arvostamislain mukaisia arvoja.¹⁴¹ Tässä kappaleessa keskitytään pääpiirteittäin ymmärtämään erityisesti substanssikaupan verotuksellisen arvostamisen lähtökohdat ja niiden tärkeimmät poikkeukset. Substanssikaupassa kaupan kohteen taserakenteella on korostunut merkitys toteutuvien tuloverojen kannalta. Tase-erien verotuksellisten arvostamisperiaatteiden ymmärtäminen on tärkeätä, jotta pystytään arvioimaan substanssikaupan ja osakekaupan verotustekijöiden vaikutusta kauppataivan valintaan.

Substanssikaupassa kaupan kohteen nettovarallisuuslaskelmassa varojen arvona pidetään yleensä sitä tuloverotuksen hankintamenon jäännöstä, joka yhtiöllä on verotuksessa hyväksytyjen poistojen ja arvonalennusten jälkeen jäljellä. Lähtökohtaisesti kaikki taseen vastaaviin sisältyvät erät ovat kaupan kohteen varoja: pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet ja sijoitukset, vaihtuvien vastaavien vaihto-omaisuus, saamiset, rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset. Näiden lisäksi pitkävaikutteiset menot, joilla on varallisuusarvoa, luetaan kaupan kohteen varoiksi. KPL 8:18 mukaisia laskennallisia verosaamisia tai pitkävaikutteisia menoja, joilla ei ole varallisuusarvoa, ei lueta varoiksi. Osakeyhtiön nettovarallisuutta laskettaessa kaikki varat ja velat otetaan tulolähteestä riippumatta huomioon.¹⁴²

Verotuksessa voidaan soveltaa niin kutsuttua vertailuarvoa, kun kyseessä on muuhun kuin vaihto- tai sijoitusomaisuuteen kuuluva kiinteistö, rakennus tai rakennelma¹⁴³. Vertailuarvoa sovelletaan, jos se on verotuksessa poistamattoman hankintamenon arvoa suurempi. Vastaavasti muuhun kuin vaihto- tai sijoitusomaisuuteen kuuluvat julkisesti noteeratut arvopaperit arvostetaan verotuksessa poistamattoman hankintamenon sijaan nii-

¹⁴¹ Immonen 2015: 74-75

¹⁴² Raunio & Romppainen & Ukkola & Kotiranta 2014: 32-33; Viitala 2014: 50-57

¹⁴³ Arvostamislain 3-5 § määrittelee vertailuarvon laskentapohjan. Tämän tutkimuksen kannalta ei ole tarkoituksenmukaista perehtyä käyttöomaisuuskiinteistöjen ja -rakennelmien vertailuarvon laskentaan syvällisemmin.

den yhteenlaskettuun vertailuarvoon, jos tämä arvo on arvopaperien yhteenlaskettua poistamatonta hankintamenoa suurempi. Tällaisen arvopaperin vertailuarvoksi katsotaan 70 % arvopaperin markkina-arvosta sen liikkeelle laskeneen yhtiön tilinpäätöspäivänä. Vastaavanlaisen listaamattoman yhtiön osakkeen vertailuarvo lasketaan matemaattisen arvon perusteella, joka oikaistaan päätetyn osingon määrällä. Listaamattoman yhtiön osakkeen vertailuarvo ei kuitenkaan voi nousta yli 50 % vuodessa. Käyttöomaisuusosakkeiden arvostuksessa kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöiden vertailuarvon määrittämiseen on säädetty erilliset säädökset.¹⁴⁴

Jäljelle jäävien rahoitusomaisuuden, vaihto-omaisuuden ja aineettoman omaisuuden erien verotuksellisessa arvostuksessa ei ole vertailuarvon kaltaisia poikkeuksellisia mekanismeja. Rahoitusomaisuuteen kuuluvan saatavan arvona pidetään nimellisarvoa ja muun rahoitusomaisuuden arvona hankintamenoa, josta on vähennetty verotuksessa hyväksyttävät EVL 17 §:n mukaiset arvonalentumisvähennykset. Vaihto-omaisuuden arvo verotuksessa on vastaavasti hankintameno, josta on tehty ns. epäkuranttiusvähennys EVL 28 §:n mukaisesti. Aineettoman omaisuuden arvostaminen on tavanomaisesti kaikkein hankalinta. Jotta aineeton omaisuus voitaisiin ottaa verotuksen nettovarallisuuskalkulaatiossa huomioon, sillä tulisi olla aitoa varallisuusarvoa. Siksi pääsäännön mukaan aineetomat oikeudet, jotka on hankittu ulkopuoliselta taholta, ovat veronalaisia varoja. Sen sijaan yhtiön itse kehittämällä oikeuksilla ei ole katsottu olevan verotuksellista varallisuusarvoa, koska niitä ei ole hankittu vastikkeellisesti.¹⁴⁵

¹⁴⁴ Raunio et al. 2014: 34-35; Viitala 2014: 50-53

¹⁴⁵ Viitala 2013: 50-54

3. YRITYSKAUPAN VEROTUS KÄYTÄNNÖSSÄ

3.1. Johdatus lukuun

Tähän mennessä tutkielmassa on pyritty kattamaan yrityskaupan verotuksen teoreettinen viitekehys mahdollisimman laajasti sekä ymmärtämään kaupan taustalla olevat liiketaloudelliset ja juridiset lähtökohdat, jotka omalta osaltaan luovat raamit yrityskaupan verotukselliselle liikkumatilalle. Teoreettisten lähtökohtien kartoittamisen jälkeen tutkimusongelman ratkaisua varten on suoritettu neljä anonyymiä suomalaisten yrityskauppa-alan ammattilaisten haastattelua, jotta saataisiin selville verotuksellisten lähtökohtien ja muiden olennaisten seikkojen tosiasiallinen painoarvo yrityskauppatapaa valittaessa. Haastatteluista ilmeni hyvin yksiselitteisesti, että jokainen haastateltu ammattilainen piti verotusta ehdottomasti merkittävänä ja varteenotettavana tekijänä yrityskauppatavan valinnan kannalta. Tutkielma on kuitenkin lähtökohdiltaan oikeusdogmaattinen, minkä vuoksi anonyymeistä haastatteluista kerättyä dataa hyödynnetään vain suuntaa-antavana lisätietona, joka hieman avaa yrityskaupan verotuksen teorian ilmentymistä käytännössä.

Seuraavaksi tarkastellaan myyjän ja ostajan kannalta relevantteja veroseuraamuksia, jotka omalta osaltaan todennäköisesti vaikuttavat kauppahinnan määräytymiseen. Aluksi kartoitetaan myyjän ja ostajan verotuksen kannalta tärkeimmät osa-alueet ja preferenssien kohteet. Yrityskaupassa kaupan kohteet ovat aina erilaisia, minkä vuoksi luvussa yrityskaupamuodon valintaa lähestytään kolmen erilaisen taserakenteen kautta¹⁴⁶. Kolmijaon avulla voidaan huomata, mikäli verotukselliset tekijät korostuvat tiettyjen tase-erien tai taserakenteiden yhteydessä. Kappaleessa pyritään ottamaan huomioon mahdollisimman laaja-alaisesti käytännön yrityskauppojen ne tosiasialliset näkökohdat, jotka saattavat omalta osaltaan vaikuttaa yrityskaupassa toteutuvaan verotukseen. Tällä tavoin muodostuu yrityskaupakäytännön tukema kokonaisuus, joka mahdollistaa verotekijöiden painotuksen arvioinnin yrityskauppatavan valinnassa. Myyjän ja ostajan verotuksen minimointia käsiteltäessä käytetään seuraavia fiktiivisiä yhtiöitä esimerkkeinä, joiden taserakenteet

¹⁴⁶ Kolmijakolähestyminen on laadittu tätä tutkielmaa varten.

ovat toisistaan huomattavasti poikkeavia¹⁴⁷. Esimerkkiyhtiöiden kaupoissa kauppahinnaksi on määritetty kuhunkin tapaukseen 500 000 euroa. Verotuksellisen analyysin mielekkyyden vuoksi osakkeiden hankintahinnan oletetaan olevan sama kuin yhtiön tasearvo¹⁴⁸. Esimerkkitapauksissa lähtökohtana on myyjäyhtiön pysyminen EVL-tulolähteen piirissä ja se, että kaupan kohde on mahdollista eriyttää tytäryhtiöksi ja myydä käyttöomaisuusosakkeiden verovapautta hyödyntäen. Esimerkkiyhtiöiden laskelmissa liikearvon vaikutusajaksi on arvioitu viisi vuotta¹⁴⁹, minkä seurauksena myös muiden omaisuuserien poistolaskelmat on tehty viideksi vuodeksi. Liikearvoerän taloudellinen vaikutusaika on luonnollisesti eri mittainen eri toimialojen yhtiöillä, mutta teoreettisen esimerkkilaskelmien vuoksi liikearvon taloudellinen vaikutusaika on kaikilla yhtiöillä viisi vuotta. Viiden vuoden poistolaskelmissa oletetaan ceteris paribus, että yhteisövero pysyy 20 %:ssa, rahan arvo muuttuu viidessä vuodessa olennaisesti eikä mitään muuta merkittävää muutosta tapahdu. Substanssikaupan myötä saatavan poistopohjan verohyötyä laskiessa kauppahinta on oletettu olevan osakekauppaa suurempi, sillä rationaalinen myyjä vaatii enemmän kauppahintaa, jos se joutuu maksamaan 20 % yhteisöveroa myyntivoitosta.

1. Taulukko¹⁵⁰

	Konsultit Oy	Vähittäiskauppiat Oy	Konepaja Oy
Tasearvot	30 000 €	350 000 €	300 000 €
Kiinteistöt	- €	- €	200 000 €
Käyttöomaisuus	30 000 €	30 000 €	50 000 €
Varastot	- €	320 000 €	50 000 €
Vahvistetut tappiot	- €	- €	100 000 €

¹⁴⁷ Mm. Lahma 2005 on käyttänyt tutkimuksessaan vastaavanlaista havainnollistamistapaa. Tämän tutkimuksen taulukoesimerkeissä ei ole lainattu Lahman tutkimuksen taulukoita, vaan tutkimuksessa on käytetty omia esimerkkiyrityksiä, arvoja sekä lisätty vertailueriä.

¹⁴⁸ Tutkimuksessa ei syvennyttä yritysten arvonmääritykseen tai tuotto-odotuksiin vaan yhteinen kauppahinta on täysin havainnollistamistarkoituksessa kaikille sama, jotta verotuksellinen vertailu olisi tarkoituksemukaisempaa. Todellisuudessa jokaisessa yrityskaupassa kaupan kohteen arvostaminen varsinkin monipuolisten taserakenteiden ja ansaintamallien kohdalla on aina yksilöllistä.

¹⁴⁹ Elinkeinoverolain 24 § sallii kymmenen vuoden poistoajan liikearvolle, mutta liikearvon kohdalla todellinen taloudellinen vaikutusaika on useimmiten alle viisi vuotta.

¹⁵⁰ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko.

3.2. Myyjän ja ostajan verokysymysten pääpiirteet

Myyjän kannalta on tärkeintä määritellä tarkasti kaupan kohde ja valita luovutustapa omistus- tai substanssikaupan väliltä. Erityisen tärkeä seikka myyjän näkökulmasta on kaupan verotuksen tulolähteen määräytyminen, sillä EVL:n ja TVL:n välillä on suuria verotuksellisia eroja luovutusvoittotilanteissa. Tulolähdejaolla on erityisesti myyjän kannalta merkitystä, mikäli myyjäyhtiö luopuu samalla kaikesta elinkeinotoiminnasta. Mikäli myyjäyhtiö ei aloita elinkeinotoimintaa ennen tilikauden päättymistä, siirtyy sen tulolähde elinkeinoverotuksen tulolähteestä henkilökohtaisen tulon lähteeksi. Tällöin ei ole esimerkiksi mahdollista hyödyntää EVL:n tulolähteestä syntyneitä tappioita. Tämä on erityisesti otettava huomioon holding-yhtiörakenteita suunniteltaessa. Käytännössä myyjän neuvotteluasemaan vaikuttaa kuitenkin yrityksen taloudellinen asema: Heikko taloudellinen tilanne saattaa siirtää ostajalle neuvotteluvoimaa, kun taas vahvasti suoriutuva yritys saattaa vetää puoleensa kovaa kysyntää ja paljon potentiaalisia ostajia. Myyjälle optimaalisia luovutusvaihtoehtoja kartoitettaessa tulee ottaa huomioon kokonaiskuva, sillä käyttöomaisuusosakkeiden verovapauden hyödyntäminen ei ole välttämättä tarkoituksenmukaista jokaisessa yrityskaupassa, vaikka onkin lähtökohtaisesti myyjälle erittäin edullinen ratkaisu. Erinäisiä luovutusvaihtoehtoja harkittaessa tulee huomioida pääomasijoittajien erityinen asema, koska pääomasijoittajat on rajattu esimerkiksi EVL 6b §:n verovapauden ulkopuolelle, sillä pääomasijoittajille arvopaperit rinnastuvat vaihto-omaisuuteen.¹⁵¹

Yrittäjään verrannollisen luonnollisen henkilön tulee myyjänä huomioida verotuksessa kauppahinnan kokonaiskuva ja -luonne. Varsinkin osakekaupoissa kilpailunrajoituslauseke on yleinen kauppaehto. Tämän vuoksi on tavanomaista, että luonnolliselle henkilölle maksetaan kilpailunrajoituskorvausta ajalta, jolloin hän ei voi harjoittaa omaa ammattiaan. Ongelmalliseksi tilanne muuttuu, jos lähes koko kauppahinta on pelkkää kilpailunrajoituskorvausta. Tämän lisäksi on mahdollista, että yrittäjämyyjä jää yhtiöön töihin. Mikäli työsopimus on kauppahinnasta täysin erillinen ja työstä maksetaan käypää palkkaa, ei järjestely ole verotuksellisesta näkökulmasta ongelmallinen. Tilanteessa, jossa yrittäjä

¹⁵¹ Karsio et al. 2012: 159; Ossa 2011: 270; Katramo et al. 2013: 47

jää yhtiöön palkatta tai olennaisesti pienemmällä palkalla töihin, osa kauppahinnasta voidaan tulkita palkaksi. Osa kauppahinnasta voidaan myös katsoa palkaksi, jos kauppakirjassa on sovittu jatkotyöskentelystä yhtiön hyväksi nimellisellä korvauksella.¹⁵²

Ostaja pyrkii tavanomaisesti yrityskaupassa saamaan kauppahinnalle mahdollisimman laajan poistopohjan sekä rahoituskuluille vähennyskelpoisen menon. Erityisesti liikearvon saaminen osaksi poistopohjaa on ostajan verotuksen kannalta keskeistä, kun pohditaan yrityskaupan järjestelyjä. Ostajan asema on yrityskauppaneuvotteluissa yleensä tasavertainen myyjän kanssa. Myyjäyhteyden heikko taloudellinen tilanne voi kuitenkin parantaa ostajan neuvotteluasemaa. Substanssikauppaa pidetään yleisesti ostajan kannalta kaikkein edullisimpana ja tavoiteltavimpana kauppamuotona, sillä siinä ostaja saa taseensa jopa kaupassa syntyneen liikearvon, joka on EVL 24 §:n mukaan poistokelpoinen tase-erä. Substanssikaupalla saadusta poistopohjasta saatava verohyöty voi olla merkittävä verrattuna osakekauppaan, sillä osakekaupassa muun muassa liikearvo muuntuu ostajan tytäryhtiöosakkeiden hankintamenoksi. Maa-alueista ja osakkeista ei voi tehdä vuotuisia poistoja Suomen verosäännösten mukaan, vaikka ne olisi hankittu substanssikaupalla.¹⁵³

Substanssikaupassa on usein olennaista velkojen ja vastuiden määrittely sekä niiden kirjaaminen kauppakirjaan, jotta saadaan selvyys siitä, kuinka suuri osa veloista ja vastuista siirtyy ostajalle¹⁵⁴. Tällöin on velkojien intressissä varmistaa, ettei heidän asemansa heikkene kaupan toteuduttua. Samalla tavalla on valtio veronsaajana yksi velkojista, vaikkakin verot tulevat maksuun vasta kaupanteon jälkeen. Kauppakirjassa on mahdollista sopia, kumpi osapuoli vastaa veroista, joiden peruste on syntynyt ennen kauppakirjan allekirjoittamista. Myyjän on kuitenkin huomattava, ettei tällainen sopimus sido veronsaajia, vaan veron maksamisesta on loppujen lopuksi vastuussa aina myyjä.¹⁵⁵ Yrityskauppaa voidaan pitää jossain määrin nollasummapelinä ainakin välittömien tuloverojen suhteen. Kaupan osapuolet maksavat kolmannelle taholle eli valtiolle välittömät tuloverot, minkä vuoksi molempien osapuolten intressinä on pitää välittömät tuloverot matalana. Tällai-

¹⁵² Kukkonen et al. 2015: 393-394

¹⁵³ Immonen 2015: 84; Karsio et al. 2012: 154-155; Katramo et al. 2013: 47 ja 200

¹⁵⁴ Kauppakirjassa tulisi olla omaisuuserät yksilöitynä, koska EVL:n poistojärjestelmä on kirjava eri omaisuuserille.

¹⁵⁵ Sainio 2011: 363-364

sessä sopimussidonnaisuuksiin ja henkiseen pääomaan nojaavissa yrityskaupoissa due diligence -tarkastus nousee merkittävään asemaan. Kaupan kohteen sopimusvastuiden ja mahdollisten riskitekijöiden siirtyminen osakekaupalla uudelle omistajalle tai mahdollisista työsuhderiidoista syntyvät kustannukset ovat erityisesti sellaisia seikkoja, jotka halutaan määritellä tarkkaan kauppakirjassa ja sulkea pois kauppahinnasta. Molempien osapuolten tunnistamat riskit eivät lähtökohtaisesti vaikuta yrityskaupan hintaan tai rakenteeseen, sillä sellaisten riskien allokoitumisesta ja pysymisestä myyjällä voidaan neuvotteluissa yhteisesti sopia. Ongelmalliseksi tilanne muodostuu silloin, kun osapuolet eivät pääse yhteisymmärrykseen mahdollisen due diligence -löydön merkityksestä ja riskipitoisuudesta. Tällainen ristiriita johtaa usein kauppahinnan kasvuun.¹⁵⁶

3.3.Liikearvopainotteinen kauppa

Viimeisinä muutamina vuosikymmeninä kotimainen elinkeinorakenne on muuttunut vahvasti palveluyhteiskunnaksi, sillä jopa 70 % Suomen bruttoarvonlisäyksestä tuli palvelusektorilta vuonna 2016¹⁵⁷. Muutoksen seurauksena palveluelinkeinotoimintaan erikoistuneet yhtiöt ovat yhä useammin kaupan kohteena. Ostajan kannalta tämä tarkoittaa sitä, että mikäli palveluyhtiö halutaan ostaa, sillä on kauppatavarana mahdollisesti lähinnä palvelusopimuksia, asiakas- ja alihankkijasuhteita, brändiarvoa tai muuta aineetonta arvoa. Useimmiten tällaisissa tapauksissa likvidein aineeton kauppatavara ovat erinäiset palvelusopimukset, joiden hankkimisesta ostaja on kiinnostunut. Tällöin nousee verotuksellisten tekijöiden ohi ratkaisevaan asemaan sopimusten siirto uudelle omistajalle. Vaikka esimerkiksi IT-palveluja tarjoava yhtiö myisi substanssikaupalla IT-liiketoimintansa ostajalle, jotta ostaja saisi laajan poistopohjan, jää myyjäyhtiö kuitenkin pääsäännön mukaan palvelusopimukseen sopijakumppaniksi. Osakekauppa saattaa olla ostajan kannalta tällaisissa tilanteissa ainoa mahdollinen ja tarkoituksenmukainen kauppatapa, sillä osakekaupalla ostaja saa palvelusopimusten juridisen sopijakumppanuuden.¹⁵⁸ Liikearvopainotteisessa kaupassa tällaiset järjestelyt vaativat myös myyjältä pitkäjänteistä yhtiöraken-

¹⁵⁶ Haastattelu 2017a-d

¹⁵⁷ Tilastokeskus 2016

¹⁵⁸ Haastattelu 2017b-d

teen tarkoituksenmukaista ylläpitoa yritysjärjestelyin vuosien ajan myös myyjän toimesta, jotta tulevaisuuden luovutus olisi sekä mahdollinen että verotuksellisesti mielekäs. Seuraavassa taulukossa on havainnollistettu liikearvoperusteisen kaupan kohteen taserakennetta.

2. Taulukko¹⁵⁹

	Konsultit Oy
Tasearvot	30 000 €
Kiinteistöt	- €
Käyttöomaisuus	30 000 €
Varastot	- €
Vahvistetut tappiot	- €

Liikearvopainotteisessa kaupassa kaupan kohteen taserakenne ei ole välttämättä kovin monimutkainen ja raskas, kuten käy ilmi pelkistetystä esimerkkimallista. Liikearvopainotteisessa kaupassa kaupan kohteen arvo muodostuu taseen ulkopuolisista eristä kuten henkisestä pääomasta, jolloin on tavanomaista, että taseessa on vain toimistokalusteita ja tietotekniikkaa. Mikäli yhtiö toimii vuokratiloissa, sillä ei ole edes kiinteätä omaisuutta. Tällaisessa tilanteessa yrityskauppatavaksi valikoituu luonnostaan osakekauppa. Osakekauppa ei ole kuitenkaan ostajan kannalta verotuksellisesti optimaalinen kauppatapa aikaisemmin mainitun poistopohjaongelman vuoksi, mutta EVL 6b §:n myötä myyjillä on kuitenkin korostunut intressi ja tahto myydä omistuksensa osakekauppana. Osakekauppa on erityisesti liikearvopainotteisissa kaupoissa verotuksellisesti myyjälle edullinen, sillä yhteisöveronalainen liikearvo-osuus on merkittävä, jolloin käyttöomaisuusosakkeiden verovapautta hyödyntämällä verotuksellinen säästö on ilmeinen. Ostajan näkökulmasta osakekaupassa liikearvo lasketaan osakkeiden hankintahintaan, eikä sitä voida substanssikaupan tavoin erillisesti poistaa EVL 24 § mukaisesti¹⁶⁰. Osakekaupassa kaikki kohdeyhtiön velvoitteet siirtyvät ostajalle, joskin ne pysyvät tytäryhtiön velvoitteina. Ostaja ei voi vähentää kohdeyhtiön osakkeiden hankintamenoa verotuksessaan, mikäli kohdeyhtiöstä muodostuu tytäryhtiö, joka tukee ostajayhtiön elinkeinotoimintaa.¹⁶¹

¹⁵⁹ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko.

¹⁶⁰ Sääsäki Keskitalo 2012: 783

¹⁶¹ Karsio et al. 2012: 16-18 ja 157-168; Immonen 2015: 84-88

Konsultit Oy:n yrityskaupassa relevanttina yritysjärjestelynä voidaan pitää liiketoimintasiirtoa, sillä sen avulla voidaan luoda tytäryhtiöjärjestely vaivattomasti¹⁶². Jakautuminen tai osittaisjakautuminen ei ole tarkoituksenmukainen tässä tapauksessa, sillä yritysjärjestelyn avulla on saatava siirrettyä liiketoimintakokonaisuus sellaiseen yhtiöön, jonka osakekannan omistaa Konsultit Oy eivätkä Konsultit Oy:n omistajat. Liiketoimintasiirto ei ole yleisseuraanto, minkä vuoksi EVL 6b §:n kriteerien täyttämiseksi järjestely tulee tehdä vähintään vuotta ennen itse yrityskauppaa¹⁶³. Mikäli Konsultit Oy:llä olisi taseessa merkittäviä omistuksia esimerkiksi kiinteistöissä, toimitilaosakkeissa tai muissa sijoituksissa, voitaisiin tällaisessa tapauksessa verotuksellisesti suorittaa tytäryhtiön apporttiperustaminen hyödyntämättä EVL:n suomaa liiketoimintasiirron veroneutraliuutta. Tällainen järjestely voisi tulla kysymykseen, mikäli muista sijoituseristä tuloutuisi merkittävästi arvonnousua tai jos muiden omistettujen osakkeiden yhtiöissä olisi lunastusoikeus ja täten riski niiden menettämisestä yritysjärjestelyn yhteydessä. Verotuksellisesti Konsultit Oy:n tytäryhtiön apporttiperustamisessa, missä todellinen kauppatavara on taseen ulkopuolista liikearvoa, ei todennäköisesti tuloudu merkittävää arvonnousua, sillä käytännössä perustettavaan yhtiöön siirtyisi toimistolaitteita ja -kalusteita, joiden käypä arvo saattaa olla jopa verotuksessa poistamatonta hankintamenoa pienempi. Seuraavaksi esitetään liikearvopainotteisen Konsultti Oy:n yrityskaupasta kaksi esimerkkitaulukkoa, joiden avulla voidaan lähestyä liikearvopainotteisen kaupan verokohtelua.

¹⁶² Kukkonen 2007: 270-271

¹⁶³ Aiemmin on mainittu, että verottaja saattaa käytännössä suhtautua nihkeästi sellaisiin kaappoihin, joissa luovutus tapahtuu hyvin pian EVL 6b §:n vaatimusten täytyttyä. Turvallisinta on hakea verottajalta sitova ennakkoratkaisu ennen luovutusta. Verohallinnolta kannattaa myös hakea vapautusta liiketoimintasiirron varainsiirtoverosta tai sen palautusta.

3. Taulukko¹⁶⁴

OSAKEKAUPPA

Konsultit Oy	EVL 6b §	Pääomasijoittaja	Luonnollinen henkilö
Kauppahinta	500 000 €	500 000 €	500 000 €
Hankintameno	30 000 €	30 000 €	- €
Hankintameno-olettama (40 %)	-	-	200 000 €
Myyntivoitto	470 000 €	470 000 €	300 000 €
Yhteisövero	- €	94 000 €	- €
Pääomatulovero	- €	- €	100 800 €
Varainsiirtovero	8 000 €	8 000 €	8 000 €
Verot yhteensä	8 000 €	102 000 €	108 800 €

4. Taulukko¹⁶⁵

SUBSTANSSIKAUPPA

	Konsultit Oy
Kauppahinta	500 000 €
Hankintamenot	30 000 €
Myyntivoitto	470 000 €
Vahvistetut tappiot	- €
Verotettava tulo	470 000 €
Yhteisövero (20 %)	94 000 €
Varainsiirtovero	- €
Verot yhteensä	94 000,00 €

Kun tarkastellaan liikearvopainotteisen yrityskaupan todellista verorasitusta esimerkkiyhtiöiden avulla, on kiistatonta, että EVL 6b §:n mukainen veroton käyttöomaisuusosakekauppa on verotuksellisesti poikkeuksellisen edullinen tapa luopua kaupan kohteesta. Substanssikaupassa liikearvon tuloutumisesta syntyvä välitön yhteisöveron määrä verrattuna osakekaupassa maksuun tulevaan varainsiirtoveroon on yli kymmenkertainen tässä yksinkertaisessa esimerkissä. Verorasitus on kaikkein korkein luonnollisella henkilöllä, sillä henkilökohtaisen pääomatulon veroprosentti on yhteisöveroon nähden huomattavasti

¹⁶⁴ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko.

¹⁶⁵ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko. Taulukossa kauppahinta on sama kuin osakekaupassa, jotta pystytään vertaamaan eri kauppamuotojen verokohtelua suoraan keskenään. Myöhemmissä laskelmissa on kuitenkin otettu huomioon substanssikaupalle vaadittu korkeampi kauppahinta.

kireämpi. Pääomasijoittajan verotuksellinen asema liikearvopainotteisen kaupan kohdalla ei ole myöskään erityisen edullinen. On kuitenkin huomattava, että pääomasijoittajalle yrityskaupassa syntyvä tappio on myös vähennyskelpoista, minkä vuoksi verotuksellinen symmetria ei järky.

Kun tilannetta tarkastellaan tavallisen EVL-myyjän kannalta, joka ei ole pääomasijoittaja, ja ostajana on niin ikään vastaavanlainen EVL-yhtiö, voidaan tilannetta arvioida verotuksen sekä sopimussidonnaisuuksien pohjalta. EVL 6b § -tilanteessa myyjä saa puhdasta luovutusvoittoa Konsultti Oy:n myynnistä 462 000 euroa, mikä on nettoperusteisesti 86 000 euroa enemmän, kuin mitä olisi vastaavilla kauppasummilla mahdollista saada substanssikaupalla. Suhteellisesti myyjälle jää verovapaassa osakekaupassa substanssikauppaan nähden luovutusvoitosta 18,3 % enemmän käteen. Mikäli kauppa haluttaisiin ehdottomasti toteuttaa substanssikauppana, tulisi kauppahinnan olla 607 500 euroa, jotta myyjälle jäisi yhteisöveron jälkeen vastaavasti 462 000 euroa luovutusvoittoa. Suhteellisesti tällaiseen tulokseen päätyminen nostaisi kauppahintaa 21,5 %. Kauppahinnan nousu lisää merkittävästi rahoitustarvetta, mikä puolestaan lisää myös rahoituskuluja.

Seuraavassa taulukossa on laskettu poistopohjan luoma epäsuora veroetu, minkä ostaja saa viiden vuoden aikana Konsultit Oy:n substanssikaupan myötä. Poistopohjaa laskiessa kauppahinnaksi on määriteltä 607 500 euroa.

5. Taulukko¹⁶⁶**POISTOLAS-
KELMA**

Poistopohja Subsanssikauppa	Konsultit Oy	Vuosi 1	Vuosi 2	Vuosi 3	Vuosi 4	Vuosi 5
Liikearvo	577 500 €	115 500 €	115 500 €	115 500 €	115 500 €	115 500 €
Koneet ja kalusto	30 000 €	7 500 €	5 625 €	4 219 €	3 164 €	2 373 €
Rakennukset	- €	- €	- €	- €	- €	- €
	Yhteensä	123 000 €	121 125 €	119 719 €	118 664 €	117 873 €
	Yhteisövero (20 %)	24 600 €	24 225 €	23 944 €	23 733 €	23 575 €

Viiden vuoden kumulatiivinen verosäästö:	120 076 €
Menojäännöstä jäljellä yhteensä:	7 119 €

Taulukon 5 viiden vuoden poistopohjalaskemien myötä voidaan todeta, että liikearvopainotteisessa kaupassa tulevana vuosina poistojen määrä on erittäin korkea. Tämä johtuu EVL 24 §:stä, jonka mukaan liikearvo poistetaan taloudellisena vaikutusaikanaan, kuitenkin maksimissaan kymmenessä vuodessa, tasapoistoin. Monissa yrityskaupoissa perinteisen liikearvon kuten maineen, brändin tai tunnettavuuden taloudellinen vaikutusaika voi olla muutamia vuosia ja vain äärimmäisissä poikkeustapauksissa lähemmäs kymmenen vuotta. Lyhyen taloudellisen vaikutusajan vuoksi tasapoistot saattavat nousta erittäin korkeiksi. Jotta ostaja saisi hyödynnettyä korkeat poistomäärät, tulee sillä luonnollisestikin olla riittävästi tuloksentelekykyä. Tuloksentelekykyvaatimusta helpottaa se, että substanssikaupassa kaupan kohde tulee suoraan osaksi ostajan tasetta, minkä vuoksi kaupan kohteen ei tarvitse yksin vastata tuloksenteleko-odotuksista. Liikearvon kohdalla on myös muistettava, että se on kertaluonteinen erä eikä itse tuotettua liikearvoa voi poistaa. Liikearvon hankkiminen yrityskaupoilla on täten hyvin käytännöllinen keino painaa emoyhtiön tulos alas, mikäli ostajalla on vahva kassa ja erinomainen tuloksentelekyky¹⁶⁷.

¹⁶⁶ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko. Kolmen esimerkkiyhtiön poistolaskelmissa liikearvo on poistettu EVL 24 §:n mukaisesti tasapoistoin, koneet ja kalusto EVL 30 §:n mukaisesti 25 %:n menojäännöspoistona sekä rakennukset EVL 34 §:n mukaisesti 7 %:n menojäännöspoistona.

¹⁶⁷ Ks. esim. Talouselämä 2016 ja Kauppalehti 2016

6. Taulukko¹⁶⁸

VEROVAIKUTUSVERTAILU

Konsultit Oy	Evl 6b	Substanssi- kauppa
Kauppahinta	500 000 €	607 500 €
Luovutusvoitto	470 000 €	577 500 €
Vahvistetut tappiot	- €	- €
Varainsiirtovero	8 000 €	- €
Yhteisövero	- €	115 500 €
Viiden vuoden poistojen yhteisöverosäästö	- €	-120 076 €
Verovaikutus	8 000 €	-4 576 €

Taulukossa 6 on verrattu Konsultit Oy:n käyttöomaisuusosakekaupan verotusta oikaistuun substanssikaupan verotukseen. Substanssikaupan kohdalla on otettu huomioon myyjän todennäköinen vaatimus kauppahinnan nostamisesta 607 500 euroon sekä sen myötä syntyneen poistopohjan viiden vuoden aikana taulukossa 5 lasketun verotuksellisen edun vaikutus, mikäli yhtiö kykenee hyödyntämään poistot täysimääräisinä. Vertailun lopputulos asettaa verotuksellisesti substanssikaupan käyttöomaisuusosakekauppaa edullisempaan asemaan. Substanssikaupalla saadaan koko liikearvo poistettua kuluna, minkä lisäksi pieni käyttöomaisuuseräkin on viidessä vuodessa osittain kulu. Ostaja on näin viidessä vuodessa saanut painettua veronalaista tulostaan alas enemmän, kuin mitä substanssikaupan yhteydessä tuloutui myyjän verotukseen. Viiden vuoden vaikutusajalla näillä tasearvoilla verotuksellinen etu ei ole kuitenkaan poikkeuksellisen merkittävä, ottaen huomioon, että yhteisöverokanta ja rahan arvo saattavat muuttua ja joko tasoittaa tai jyrkentää kauppamuotojen verokohtelun eroa. Menojäännös jäi Konsultit Oy:n yrityskaupassa viiden vuoden poistojen jälkeen verrattain pieneksi, eikä sillä ole tulevien poistojen kannalta olennaista vaikutusta yrityskaupan verotuksen painoarvoa arvioitaessa. Seuraavassa taulukossa on havainnollistettu osakekaupan ja substanssikaupan vero-oikaistu kauppahinta viiden vuoden taloudellisen vaikutusajan jälkeen.

¹⁶⁸ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko.

7. Taulukko¹⁶⁹VERO-OIKAISTU
KAUPPAHINTA

Konsultit Oy	EvI 6b	Substanssi- kauppa
Kauppahinta	500 000 €	607 500 €
Liikearvopoistot	- €	-115 500 €
Kone- ja kalusto- poistot	-4 576 €	-4 576 €
Kiinteistöpoistot	- €	- €
Vaihto-omaisuuden kulut	- €	- €
Varainsiirtovero	8 000 €	- €
Vero-oikaistu kauppahinta viiden vuoden jälkeen	503 424 €	487 424 €

Taulukon 7 oikaisun myötä substanssikauppa on korotetulla kauppahinnallakin verotuksellisesti osakekauppaa edullisempi. Liikearvopainotteisessa kaupassa oikaistu kauppahintaero muodostuu suurimmaksi osin varainsiirtoverosta, joka nostaa osakekaupan kustannusta. Suhteellisesti puhutaan kuitenkin alle viiden prosentin erosta viiden vuoden aikavälillä. Todellisuudessa ero ei ole näin selvä, kun otetaan huomioon ylimääräisen kauppahinnan vaatimat lisäpääomakulut, rahan arvon muutokset sekä substanssikaupan asiantuntijakulut: osakekauppa on huomattavasti helpompi ja edullisempi toteuttaa. Voidaan kuitenkin todeta, ettei liikearvopainotteisen yhtiön ostaminen substanssikaupalla ole verotuksellisista syistä poissuljettu vaihtoehto, vaikka lähtökohtaisesti käyttöomaisuusosakkeiden verovapaus onkin erittäin edullinen veroetu. Liikearvopainotteinen yritysosto kuitenkin vaatii hyvää yritysostostrategiaa, tuloksentekeykyä sekä hyvää rahoitustaloudellista asemaa, jotta yrityskaupasta hyödyttäisiin verotuksellisesti mahdollisimman paljon. Rahoitus on erittäin merkittävä tekijä, sillä substanssikaupan tulisi nostaa kauppahintaa osakekauppaan nähden rationaalisten osapuolten välillä noin kaksikymmentä prosenttia. Tilanteessa, jossa ostajalla ei ole saatavilla edullista rahoitusta, ei ylimääräisen kauppahinnan maksaminen poistopohjan laajentamiseksi ole välttämättä tarkoituksenmukaista.

¹⁶⁹ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko.

Mikäli ostaja on kuitenkin vakavarainen tai omaa erinomaiset rahoitusmahdollisuudet ja on entuudestaan hyvin tulosta tekevä yhtiö, eikä sillä ole riittävän laajaa poistopohjaa, voi liikearvopainotteisella yrityskaupalla laajentaa omaa toimintaa sekä saada samalla muutamalle seuraavalle vuodelle merkittävästi verotuksessa hyväksytyjä poistoja, joiden avulla on mahdollista painaa alas joka tapauksessa syntyvää veronalaista tulosta. Liikearvopainotteisessa kaupassa ostajan onkin tärkeintä pohtia kauppamuodon valintaa oman strategiansa sekä rahoitusmahdollisuuksien kautta, mikäli myyjä on avoin eri kauppamuodoille. Myyjän kannalta liikearvopainotteisessa kaupassa ei ole verotuksellisesta näkökulmasta Konsultit Oy:n kohdalla erityisiä intressejä, mikäli ostaja on valmis maksamaan korotettua kauppahintaa, koska Konsultit Oy:llä ei ole esimerkiksi tappioita, joita se voisi hyödyntää. Kuten aiemmin mainittiin, saattaa esimerkiksi kaupan kohteen palvelusopimusten osapuolen juridisen entiteetin säilyttäminen vaatia osakekauppaa, jolloin verotuksellisia vaihtoehtoja ei ole käytettävissä.

3.4.Liiketoimintakokonaisuus kaupan kohteena

Liiketoimintapainotteisessa kaupassa ostaja on kiinnostunut hankkimaan olemassa olevan liiketoimintakykyisen yksikön oman liiketoimintansa tueksi tai siirtyäkseen uudelle toimialalle. Kun tapauksista rajataan pois edellisessä kappaleessa käsitellyt liikearvopainotteiset yrityskaupat, jäljelle jäävät voimakkaasti yksinkertaista tuotantolaitokset ja jälleenmyynti. Tuotantolaitoksille on usein ominaista kiinteän omaisuuden hallinta, minkä vuoksi kiinteän omaisuuden verotuksellisia erityiskysymyksiä käsitellään tarkemmin seuraavassa kappaleessa. Kun kaupan kohteena on vaihto-omaisuus ja/tai toimiva liiketoiminnallinen yksikkö, jonka sovittamisesta ostajan olemassa olevaan liiketoimintaan ostaja on kiinnostunut, nousee kaupan kohteen määrittely relevantiksi kysymykseksi. Tässä tilanteessa ostaja on erityisesti kiinnostunut fyysisestä omaisuudesta ja esimerkiksi olemassa olevasta toimipisteverkosta. Kun asiaa tarkastellaan verotusnäkökulmasta, syntyy mahdollisuuksia tehokkaiden yritysjärjestelyratkaisujen myötä päästä yrityskaupalla myös verotuksellisesti osapuolia tyydyttävään ratkaisuun. Seuraavassa tilannetta lähestytään Vähittäiskauppiat Oy -esimerkkiyhtiön kautta, jonka taserakenne on vahvasti vaihto-omaisuuspainotteinen. Kappaleessa keskitytään kaupan kohteen fyysisen omaisuuden verotukselliseen arvioon.

8. Taulukko¹⁷⁰

	Vähittäiskauppiat Oy
Tasearvot	350 000 €
Kiinteistöt	- €
Käyttöomaisuus	30 000 €
Varastot	320 000 €
Vahvistetut tappiot	- €

Toisin kuin liikearvopainotteisessa kaupassa, perinteisessä yrityskaupassa, jossa kaupan kohteena on nimenomaisesti fyysistä omaisuutta, ei muodostu samassa suhteessa tulouttavaa liikearvoa. Tällöin liikesubstanssin myyminen saattaa olla myyjälle tietyissä tapauksissa mielekkäämpi ja taloudellisesti kannattavampi toimenpide, kuin EVL 6b §:n mukainen veroton käyttöomaisuusosakeluovutus. Myyjäyhtiö voi substanssikaupassa hyödyntää yleisten periaatteiden mukaisesti vahvistettuja tappioitaan myydessä liikesubstanssiaan, sillä substanssikauppa on EVL:n säännösten mukaisesti verotettava liiketoimi. Osittaisessa substanssikaupassa on muistettava, että EVL 30 §:n mukaan luovutettava käyttöomaisuus tuloutetaan epäsuorasti: Siltä osin, kuin käyttöomaisuuden kauppahintaa ei voida kuitata verotuksessa jäljellä olevasta menojäännöksestä, ylijäävä kauppahinta tuloutuu välittömästi verotettavaan tuloon¹⁷¹. Myyjäyhtiön EVL-status päättyy, jos se myy koko liiketoimintansa substanssikaupalla pois. Loppuvuoden verotus toimitetaan EVL:n nojalla, mutta mikäli yhtiö ei seuraavana vuonna käynnistä uutta liiketoimintaa tai toimi konsernissa, siirtyy myyjäyhtiön TVL:n piiriin, jolloin EVL:n mukaiset tappioiden vähennysmahdollisuudet päättyvät. Myyjä vapautuu arvonlisävelvollisuudesta substanssikaupassa, kun ostaja esittää kirjallisen todistuksen verollisen toiminnan jatkamisesta AVL 19 a §:n mukaisesti.¹⁷² Seuraavaksi esitetään kaksi esimerkkitaulukkoa vaihtomaisuuspainotteisen Vähittäiskauppiat Oy:n yrityskaupasta, joiden avulla voidaan lähestyä liiketoimintakokonaisuuskaupan verokohtelua. Luonnollisen henkilön kohdalla on tärkeä huomata, että hankintameno-olettama on hankintamenoa pienempi, minkä vuoksi

¹⁷⁰ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko.

¹⁷¹ Vähittäiskauppiat Oy:n esimerkki-substanssikaupassa myydään kuitenkin koko liikesubstanssi.

¹⁷² Immonen 2015: 77; Ossa 2011: 271-272; Katramo 2013: 200; Sainio 2011: 339 ja 369-370; Ossa 2006: 198-199

luovutusvoiton laskentapohjaksi otetaan luonnollisen henkilönkin kohdalla hankintameno.

9. Taulukko¹⁷³

OSAKEKAUPPA

Vähittäiskauppiat Oy	EVL 6b §	Pääomasijoittaja	Luonnollinen henkilö
Kauppahinta	500 000 €	500 000 €	500 000 €
Hankintameno	350 000 €	350 000 €	350 000 €
Hankintameno-olettama (40 %)	-	-	200 000 €
Myyntivoitto	150 000 €	150 000 €	150 000 €
Yhteisövero	- €	30 000 €	- €
Pääomatulovero	- €	- €	49 800 €
Varainsiirtovero	8 000 €	8 000 €	8 000 €
Verot yhteensä	8 000 €	38 000 €	57 800 €

10. Taulukko¹⁷⁴

SUBSTANSSIKAUPPA

	Vähittäiskauppiat Oy
Kauppahinta	500 000 €
Hankintamenot	350 000 €
Myyntivoitto	150 000 €
Vahvistetut tappiot	- €
Verotettava tulo	150 000 €
Yhteisövero (20 %)	30 000 €
Varainsiirtovero	- €
Verot yhteensä	30 000,00 €

Vähittäiskauppiat Oy:n yritysmyyntin kohdalla ei ole verotuksellisesti yhtä vahvaa kontrastia eri yrityskauppanuotojen välillä kuin aiemmin esitellyssä liikearvopainotteisessa kaupassa edellisessä kappaleessa. Kuitenkin Vähittäiskauppiat Oy:n esimerkissä luonnollisen henkilön verorasitus luovuttajana olisi suhteellisesti lähes kaksinkertainen

¹⁷³ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko.

¹⁷⁴ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko.

jopa substanssikauppaan verrattuna. Tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, että 20 % yhteisöverokanta myyjäyhtiölle on huomattavasti edullisempi luonnollisen henkilön pääomatuloverokannalle, joka on vähintään 30 %. Liikearvopainotteisessa kaupassa luonnollinen henkilö hyötyy mahdollisuudesta käyttää hankintameno-olettamaa, joka on matalien hankintamenojen kohdalla erittäin edullinen mekanismi. Luonnollisen henkilön kohdalla kauppahinta ei jää omistavaan yhtiöön, jonka osingoista pitäisi myös maksaa pääomatuloveroa, vaan luonnollinen henkilö välttyy kaksinkertaiselta verotukselta ja saa varat omaan, henkilökohtaiseen käyttöön.

Kaupan kohteena oleva liiketoimintakokonaisuus voi olla myös osina useissa eri yhtiöissä konsernin eri portailla, joissain tapauksissa jopa vielä useassa eri valtiossa. Mikäli näissä yhtiöissä on myös muuta varallisuutta, joka ei kuulu kaupan kohteeseen, joudutaan verotuksen näkökulmasta arvioimaan usean osittaisen substanssikaupan ja yritysjärjestelyin toteutetun osakekaupan taloudellista mielekkyyttä¹⁷⁵. Osittaisessa substanssikaupassa on myös muistettava, että EVL 30 §:n mukaan luovutettava irtain käyttöomaisuus tuloutuu epäsuorasti. Tällaisessa moniosaisessa yrityskaupassa osittaisjakautuminen voi osoittautua verotuksellisesti erinomaiseksi työkaluksi, jos jokaisessa yhtiössä on siirrettävä liiketoimintakokonaisuus¹⁷⁶. Kuten aikaisemmin on mainittu, osittaisjakautuminen on yleis-seuraanto toisin kuin liiketoimintasiirto, minkä vuoksi osittaisjakautuminen ei katkaise käyttöomaisuusosakkeiden hankinta-aikaa. Tämä mahdollistaa ajallisesti syntyvän säästön, kun ei tarvitse odottaa EVL:n vaatimaa vuoden omistusaikaa käyttöomaisuusosakkeiden verovapaaseen myyntiin. Lopputuloksena uuteen tai jo toimivaan yhtiöön siirretään jakautuvista yhtiöistä halutut liiketoimintakokonaisuudet, jolloin vastaanottava yhtiö antaa kappaleessa 2.4 esitettyjen säännösten mukaisesti osakkeitaan tai rahaa jakautumisvastikkeena. Lopputuloksena syntyy yhtiö, jonka EVL-velvollinen omistaja voi myydä verovapaasti, mikäli aiemmin esille tuodut vaatimukset täyttyvät.

Kun kaupan osapuolina ovat osakeyhtiöt, voidaan esimerkkisarvojen avulla lähestyä liiketoimintakokonaisuuskaupan verokohtelua eri kauppatapojen kohdalla. Korkean hankintameno vuoksi suoranainen voitto-osuus jää suhteellisesti merkittävästi pienemmäksi

¹⁷⁵ Substanssikauppaa ja liiketoimintasiirtoa on käsitelty Konsultit Oy:n esimerkissä, minkä vuoksi tässä kappaleessa transaktion verotuksellisia lähtökohtia lähestytään jakautumisen avulla.

¹⁷⁶ EVL 52 c §:n tulkinnan mukaan ei voida siirtää useasta yhtiöstä sellaisia varoja, jotka vasta vastaanotavassa yhtiössä muodostaisivat liiketoimintakokonaisuuden.

kuin liikearvoperusteisessa kaupassa. Tämä johtaa siihen, että substanssikaupassa tuloutuvan liikearvon verotus ei nouse EVL 6b §:n pelkkään varainsiirtoveroon nähden enää yli kymmenkertaiseksi, vaikka yhteisövero on suhteellinen vero¹⁷⁷. Substanssikaupan verotuksellinen edullisuus osapuolille muodostuu epäsuorasti poistopohjan syntymisen kautta. Myyjälle tuloutuu vain 150 000 euroa kauppahinnasta, kun taas ostaja voi tulevina vuosina painaa alas veronalaisen tuloksensa määrää kaupassa muodostuvalla poistopohjalla. Seuraavassa on laskettu viiden vuoden taloudellisena vaikutusaikana ostajan saaman poistopohjan verovaikutus. Kauppahinnaksi on laskettu 527 500 euroa, jotta myyjälle jäisi substanssikaupassa yhteisöveron jälkeen 142 000 euroa käteen.

11. Taulukko¹⁷⁸

POISTOLAS- KELMA

Poistopohja Substanssikauppa	Vähittäis- kauppiat Oy	Vuosi 1	Vuosi 2	Vuosi 3	Vuosi 4	Vuosi 5
Liikearvo	177 500 €	35 500 €	35 500 €	35 500 €	35 500 €	35 500 €
Koneet ja kalusto	30 000 €	7 500 €	5 625 €	4 219 €	3 164 €	2 373 €
Rakennukset	- €	- €	- €	- €	- €	- €
	Yhteensä	43 000 €	41 125 €	39 719 €	38 664 €	37 873 €
	Yhteisövero (20 %)	8 600 €	8 225 €	7 944 €	7 733 €	7 575 €

Viiden vuoden kumulatiivinen verosäästö:	40 076 €
Menojäännöstä jäljellä yhteensä:	7 119 €

Vaihto-omaisuus	320 000 €
20 % yhteisövero	64 000 €

Toisin kuin Konsultit Oy:n liikearvopainotteisessa substanssikaupassa, Vähittäiskauppiat Oy:n vaihto-omaisuuspainotteisessa kaupassa ei synny yhtä merkittävää suunnitelman mukaista poistopohjaa, koska yli puolet kauppahinnasta on vaihto-omaisuutta. Vaihto-omaisuus vaikuttaa kuitenkin tulevien tilikausien veronalaiseen tulokseen, sillä EVL 22

¹⁷⁷ Vähittäiskauppiat Oy:n myyntivoitto on alle kolmannes Konsultit Oy:n myyntivoitosta, mutta suhteellinen yhteisöveroprosentti on Vähittäiskauppiat Oy:lle sama kuin Konsultit Oy:lle.

¹⁷⁸ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko.

§:n mukaan meno on sen verovuoden kulua, jonka aikana hyödyke on myyty tai kulutettu. Vaihto-omaisuutta ei siis poisteta käyttöomaisuuden tai liikearvon tavoin poistoina, vaan lähtökohtaisesti sitä mukaan, kun vaihto-omaisuutta myydään. 320 000 euron vaihto-omaisuus laskee tulevina tilikausina maksettavaa yhteisöveroa yhteensä 64 000 euroa, mikäli tilikaudet olisivat riittävän voitollisia. Vaikka vaihto-omaisuus ei olekaan kirjaimellinen poistoerä, voidaan perustellusti sanoa, että ostaja saa substanssikaupalla koko kauppahinnan poistopohjaksi muutamia poikkeuksia kuten käyttöomaisuusosakeomistuksia, joita näissä esimerkeissä ei ole, lukuun ottamatta. Menojäännös ei ole Vähittäiskauppiat Oy:n esimerkissä viiden vuoden jälkeen niin merkittävä, että sillä olisi olennaista painoarvoa enää viiden vuoden jälkeen yrityskaupan muotoa valittaessa.

12. Taulukko¹⁷⁹

VEROVAIKUTUSVERTAILU

Vähittäiskauppiat Oy	Evl 6b	Substanssi- kauppa
Kauppahinta	500 000 €	527 500 €
Luovutusvoitto	150 000 €	177 500 €
Vahvistetut tappiot	- €	- €
Varainsiirtovero	8 000 €	- €
Yhteisövero	- €	35 500 €
Viiden vuoden poistojen yhteisöverosäästö	- €	-40 076 €
Verovaikutus	8 000 €	-4 576 €

Vaihto-omaisuuspainotteisessa, matalan myyntivoiton substanssikaupassa kauppahinta ei nouse yhtä dramaattisesti verovapaaseen käyttöomaisuusosakekauppaan nähden. Kun Konsultit Oy:n voimakkaasti liikearvoon nojautuvassa kaupassa kauppahinta nousi substanssikaupassa yli 20 %, Vähittäiskauppiat Oy:n kohdalla samalla periaatteella kauppahinnan nousu on vain 5,5 %. Tämä on luonnollisesti substanssikaupan kannalta hyvin edullinen tilanne, sillä yritysosto ei sido yhtä paljon pääomaa eikä vastaavasti synny yhtä mittavasti ylimääräisiä rahoituskuluja. Viidessä vuodessa poistojen avulla substanssikauppa on verotuksellisesti edullisempi verovapaaseen käyttöomaisuuskauppaan nähden. Laskelmassa ei ole huomioitu aiemmin mainitun vaihto-omaisuuden tulosvaikutusta. Mikäli viiden vuoden aikana koko ostettu vaihto-omaisuus olisi mennyt kaupaksi, olisi se

¹⁷⁹ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko.

osaltaan vähentänyt maksettavaa yhteisöveroa 64 000 euron verran, minkä jälkeen tosiasiallinen verovaikutus olisi -68 576 euroa myyjän maksamaan yhteisöveroon nähden. Ostaja saa osakekaupassa saman tulosvaikutteisen edun vaihto-omaisuudesta sekä koneista ja kalustoista. Asiaa on havainnollistettu seuraavassa taulukossa.

13. Taulukko¹⁸⁰

VERO-OIKAISTU KAUPPAHINTA

Vähittäis- kauppiat Oy	Evl 6b	Substanssi- kauppa
Kauppahinta	500 000 €	527 500 €
Liikearvopoistot	- €	-35 500 €
Kone- ja kalusto- poistot	-4 576 €	-4 576 €
Kiinteistöpoistot	- €	- €
Vaihto-omaisuuden kulut	-64 000 €	-64 000 €
Varainsiirtovero	8 000 €	- €
Vero-oikaistu kauppahinta viiden vuoden jälkeen	439 424 €	423 424 €

Vähittäiskauppiat Oy:n esimerkkikaupassa viiden vuoden oikaistu kauppahintaero jää alle viiden prosentin kuten Konsultit Oy:n esimerkkikaupassa. On kuitenkin huomioitava, ettei kauppahinta nouse Vähittäiskauppiat Oy:n substanssikaupassa yhtä reilusti kuin Konsultit Oy:n substanssikaupassa osakekauppaan nähden. Koska rahoituskustannukset eivät nouse radikaalisti, kauppamuotojen taloudelliset vaikutukset eivät tasoitu viiden vuoden jälkeen välttämättä yhtä paljoa kuin Konsultit Oy:n esimerkissä osakekaupan hyväksi. Kauppahintojen suhteellinen ero on kuitenkin oikaistunakin pieni, mutta mikäli kauppahinnat olisivat huomattavasti esimerkkihintoja suuremmat, saattaa verotuksellisen säästön huomioiminen olla olennaisempi tekijä. Vähittäiskauppiat Oy:n tapauksessa substanssikauppa osoittautuu verotuksellisesti edullisemmaksi tavaksi tehdä yritysosto viiden vuoden aikavälillä. Mikäli ostaja nimenomaisesti haluaa liiketoimintakokonaisuuden hallintaansa ja sovittaa sen jo olemassa oleviin toimintoihin, olisi substanssikauppa

¹⁸⁰ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko.

tähänkin tarkoitukseen todennäköisesti järkevin vaihtoehto. Osakekauppa on kuitenkin käytännössä helpompi ja nopeampi toteuttaa, joskin verotuksellisesti oikaistuna tulevina vuosina hieman kalliimpi. Koska kauppamuotojen välillä ei ole vaihto-omaisuuspainotteisessa kaupassa merkittävää ja välttämättömän olennaista verorasituksellista eroa, kauppamuodon valinnassa on jälleen punnittava erityisesti ostavan yhtiön strategiaa, mikäli myyjä on valmis mukautumaan eri kauppamuotoihin. Myyjän strategiana saattaa olla tietystä liiketoimintakokonaisuudesta luopuminen, jolle ei välttämättä ole edes kertynyt merkittävää liikearvoa vaan myyjä pyrkii lähtökohtaisesti vain pääsemään eroon kaupan kohteesta.

3.5. Kiinteistöomistukset ja tappioiden hyödyntäminen

Aikaisempien tilikausien vahvistetut tappiot saattavat nousta yrityskauppamuodon valinnassa toteutuvan verotuksen kannalta merkittäviksi, sillä tappioilla voidaan suoranaisesti kutistaa lopullista luovutusvoitto-osuutta. Tappioiden hyödyntämisen lisäksi kokonaisverorasitukseen kuuluu olennaisesti varainsiirtovero, jonka suuruus vaihtelee kiinteistöomistusten kohdalla riippuen luovutuksen saamasta oikeudellisesta muodosta¹⁸¹. Näitä kahta aihetta käsitellään seuraavassa kolmannen ja viimeisen esimerkkiyhtiön Konepaja Oy:n avulla, jonka taseessa on suhteellisen suuri kiinteistöomistus sekä merkittävä määrä vahvistettuja tappioita. Etenkin tappioiden hyödyntäminen ohjaa verotusnäkökulmasta yrityskauppaneuvotteluissa kauppamuodon valintaa. Mikäli myyjä pystyy suurelta osalta tai jopa kokonaan kattamaan luovutuksesta saadun voiton vanhoilla tappioilla, on huomattavasti helpompaa löytää osapuolten kesken yhteisymmärrys substanssikauppahinnasta, mikäli ostaja on ehdottoman kiinnostunut laajasta poistopohjasta.¹⁸² Seuraavassa kuvitteellisen Konepaja Oy:n taserakenne:

¹⁸¹ Varainsiirtoveron eri määrät: 1,6 % tavallisen osakeyhtiön osakkeista, 2 % asunto- tai kiinteistöyhtiön osakkeista ja 4 % kiinteästä omaisuudesta.

¹⁸² Katramo 2013: 200; Sainio 2011: 339; Immonen 2015: 77; Ossa 2011: 271-272; Ossa 2006: 198-199; Haastattelu 2017a-d

14. Taulukko¹⁸³

	Konepaja Oy
Tasearvot	300 000 €
Kiinteistöt	200 000 €
Käyttöomaisuus	50 000 €
Varastot	50 000 €
Vahvistetut tappiot	100 000 €

Kuten aikaisemmin on mainittu, myyjäyhtiön kannalta substanssikaupan verorasitus muodostuu lähtökohtaisesti kirjanpitoarvon ja myyntihinnan erotuksesta. Tämä vuoksi myyjäyhtiö joutuu maksamaan yhteisöveroa etenkin liikearvostaan, joka siirtyy poistopohjaksi ostajayhtiön taseeseen. Substanssikaupassa kauppahinta menee myyjäyhtiöön, minkä vuoksi siihen kohdistuu kaksinkertainen verotus, kun kauppahinta siirretään voitonjakona yhtiön henkilöomistajille.¹⁸⁴ Kun kaupan kohteena on kiinteistöomistuksia tai osakeomistuksia, on muistettava, että ostaja vastaa varainsiirtoverosta kaupassa siirtyvistä kiinteistöistä, asunto- ja kiinteistöyhtiöiden osakkeista sekä arvopapereista¹⁸⁵. Kiinteistöomistuspainotteisessa kaupassa on mahdollista löytää sopivin yritysjärjestelyin keinoja loiventaa varainsiirtoverotusta. Mikäli kiinteistöomistukset ovat jo entuudestaan kiinteistöyhtiössä, on yritysjärjestelyille enemmän valinnanvaraa. EVL edellyttää liiketoiminnallisten kokonaisuuksien muodostamista. Oikeuskäytäntö on kuitenkin johtanut siihen, että yhtiö on kuitenkin jakautumalla voinut siirtää raskaat passiiviset sijoitusvaransa erilliseen yhtiöön, mikäli kyseessä on tosiasiallisesti liiketoiminnallinen ratkaisu eikä siihen ole ryhdytty pelkästään verotuksellisista syistä¹⁸⁶. On huomioitava, että kiinteistöyhtiöt on rajattu EVL 6b §:n piiristä, joten erityisesti kiinteistöjen luovutusvoittotilanteessa varainsiirtoverosäästö ei välttämättä ole verotuksen minimoimisen kannalta optimaalinen ratkaisu. Substanssikaupan suosio ei Suomessa vaihtele suuresti verosäännösten muutosten yhteydessä varsinkaan, jos substanssiin kuuluu kiinteää omaisuutta. Tämä johtuu siitä, että kiinteän omaisuuden luovuttaminen on muun muassa korkeamman va-

¹⁸³ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko.

¹⁸⁴ Ossa 2011: 271-275

¹⁸⁵ Immonen 2015: 78-80

¹⁸⁶ Immonen 2015: 420-421

rainsiirtoveron sekä lainhuudatusmenettelyn vuoksi kallista sekä ajallisesti että verotuksellisesti.¹⁸⁷ Seuraavassa on kaksi esimerkkitaulukkoa kuvitteellisen Konepaja Oy:n osake- ja substanssikaupasta ja niiden verotuksellisesta kohtelusta. Tässäkin esimerkissä luonnollisen henkilön kohdalla hankintameno-olettama on itse hankintamenoa pienempi kuten Vähittäiskauppiat Oy:n esimerkissä, joten luonnollisen henkilön verotuksellista kohtelua ei tämän esimerkin puitteissa enää käydä läpi.

15. Taulukko¹⁸⁸

OSAKEKAUPPA

Konepaja Oy	EVL 6b §	Pääomasijoittaja	Luonnollinen henkilö
Kauppahinta	500 000 €	500 000 €	500 000 €
Hankintameno	300 000 €	300 000 €	300 000 €
Hankintameno-olettama (40 %)	-	-	200 000 €
Myyntivoitto	200 000 €	200 000 €	200 000 €
Yhteisövero	- €	40 000 €	- €
Pääomatulovero	- €	- €	66 800 €
Varainsiirtovero	8 000 €	8 000 €	8 000 €
Verot yhteensä	8 000 €	48 000 €	74 800 €

16. Taulukko¹⁸⁹

SUBSTANSSIKAUPPA

	Konepaja Oy
Kauppahinta	500 000 €
Hankintamenot	300 000 €
Myyntivoitto	200 000 €
Vahvistetut tappiot	100 000 €
Verotettava tulo	100 000 €
Yhteisövero (20 %)	20 000 €
Varainsiirtovero	8 000,00 €
Verot yhteensä	28 000,00 €

¹⁸⁷ Kukkonen 2000: 156

¹⁸⁸ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko.

¹⁸⁹ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko.

Konepaja Oy:n substanssikaupassa liikearvoa muodostuu 200 000 euroa, jonka tulouttava arvonnousua voidaan loiventaa 100 000 euron vahvistetulla tappiolla jättäen veronalaiseksi myyntivoitoksi 100 000 euroa. Koska substanssikaupassa kiinteistöjen omistaja vaihtuu, tulee niistä laatia erilliset MK 2:1 mukaiset kauppakirjat, minkä vuoksi kiinteistöjen mahdollinen arvonnousu muodostaa niille uuden hankintahinnan eikä siten ole osa liikearvoa¹⁹⁰. Kauppakirjoihin merkityllä hinnalla on verotuksellista merkitystä varainsiirtoveron määräytymisen kannalta sekä epäsuorasti poistopohjan näkökulmasta: liikearvoa ja kiinteää omaisuutta ei poisteta EVL:ssä samalla tavalla. Suorassa substanssikaupassa ostaja saisi 500 000 euron poistopohjan, myyjälle tuloutuisi vain 100 000 euroa arvonnousua ja verorasitus koko kaupalle jäisi alle 30 000 euron. Tullaan tilanteeseen, jossa nostamalla kauppahintaa 15 000 eurolla 515 000 euroon, myyjälle jäisi 192 000 euroa luovutusvoittoa käteen kuten EVL 6b § -tilanteessa ja ostaja saisi koko 515 000 euroa poistopohjaksi. Kun tilannetta ja kauppahinnan nostotarvetta vertaa liikearvopainotteiseen kauppaan, jossa kauppahintaa olisi pitänyt nostaa yli 600 000 euroon, voidaan todeta vahvistettujen tappioiden hyödyntämisen olevan tehokas instrumentti ostajan kannalta saada kaupan kohde hankituksi substanssikauppana¹⁹¹. Vaihtoehtona Konepaja Oy:lle olisi kokonaisjakautumisen kautta jakaa yhtiö siten, että muodostuisi kaksi yhtiötä, joista toisessa olisi kiinteä omaisuus. Jakautumisen jälkeen liiketoimintaa harjoittava yhtiö voitaisiin myydä substanssikaupalla ja kiinteistöyhtiö osakekaupalla, kutistaen näin varainsiirtoveron puoleen. Kiinteistöyhtiökauppaa, osakekauppaa ja kiinteistöjen suoraa kauppa on tarkasteltu tarkemmin tämän kappaleen lopussa. Käytännön tasolla on kuitenkin muistettava, ettei myyjän verosuunnittelu muun muassa tappioiden hyödyntämisen kautta ole ostajan intresseissä, ellei se alenna kauppahintaa¹⁹².

Osakekaupassa kiinteistöihin kohdistuva varainsiirtoverotus on kaikkein edullisinta, koska varainsiirtovero maksetaan osakekaupan eikä kiinteistökaupan mukaisesti kauppahinnassa. Toisin kuin substanssikaupassa, osakekaupassa ei voida hyödyntää kaupan kohteen vahvistettuja tappioita. Osakekaupan tekee vielä epäedullisemmaksi tappioiden kan-

¹⁹⁰ Konepaja Oy:n esimerkissä kuitenkin oletetaan, että kiinteistöomistusten käypä arvo on sama kuin hankintameno eikä arvonnousua muodostu.

¹⁹¹ Kauppahinnan nostopaineita hillitsee myös Konepaja Oy:n huomattavasti suuremmat hankintamenot verrattuna Konsultit Oy:hyn.

¹⁹² Rantanen 2013: 99

nalta niiden hyödyntämisen katkeaminen, mikäli vähintään puolet yhtiön osakkeista vaihtaa omistajaa. Kuten aiemmin on mainittu, tappioiden vähennysoikeuden katkeamiselle voi hakea kuitenkin Verohallinnon poikkeuslupaa¹⁹³. Mikäli Konepaja Oy ostettaisiin osakekaupalla, ostaja saa poistopohjaksi kohdeyhtiöön 300 000 euroa substanssikaupan 515 000 euron sijaan ja tappiot mahdollisesti menetettäisiin.

17. Taulukko¹⁹⁴

POISTOLAS- KELMA

Poistopohja Substanssikauppa	Konepaja Oy	Vuosi 1	Vuosi 2	Vuosi 3	Vuosi 4	Vuosi 5
Liikearvo	215 000 €	43 000 €	43 000 €	43 000 €	43 000 €	43 000 €
Koneet ja kalusto	50 000 €	12 500 €	9 375 €	7 031 €	5 273 €	3 955 €
Rakennukset	200 000 €	14 000 €	13 020 €	12 109 €	11 261 €	10 473 €
	Yhteensä	69 500 €	65 395 €	62 140 €	59 534 €	57 428 €
	Yhteisövero (20 %)	13 900 €	13 079 €	12 428 €	11 907 €	11 486 €

Viiden vuoden kumulatiivinen verosäästö:	62 799 €
Menojäännöstä jäljellä yhteensä:	151 003 €

Vaihto-omaisuus	50 000 €
20 % yhteisövero	10 000 €

Konepaja Oy:n poistopohjalaskelmassa selkeä eroavaisuus aikaisempien esimerkkiyhtiöiden poistolaskelmiin on merkittävästi suurempi menojäännös. Kiinteä omaisuus hidastaa hankitun poistopohjan hyödyntämistä, minkä vuoksi esimerkiksi liikearvopainotteiseen kauppaan nähden ei voida puhua samankaltaisesta jyrkästä välittömästä lyhyen ai-

¹⁹³ Haastattelu 2017c: Vahvistetut tappiot taseessa eivät nosta osakekaupan kauppahintaa, sillä niiden hyödyntäminen ei ole uudelle omistajalle itsestäänselvyys.

¹⁹⁴ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko. Substanssikaupassa kauppahinnaksi on laskettu 515 000 euroa, jotta myyjälle jäisi yhteisöveron ja kiinteistöjen varainsiirtoveron jälkeen 192 000 euroa käteen, huomioiden kuitenkin 100 000 euron vahvistetut tappiot.

kävelin (alle viisi vuotta) poistopohjasta, jolla voitaisiin painaa samalla tavalla tehokkaasti ostavan yhtiön tulosta alas¹⁹⁵. Ostajan kannalta kiinteistöomistuspainotteisen yhtiön ostamisessa tulee huomioida liikearvon poistamisen jälkeen jäävä korkea menojäännös. Menojäännös ei ole välttämättä haitaksi, mikäli ostajan yritysstrategiaan kuuluu kiinteistömäärän omistaminen ja toiminta on pitkäjänteistä, kuten teollisuuden alalle on tyydyttävää. Poistopohjan hyödyntämisessä tuleekin ottaa huomioon ostavan yhtiön ja kaupan kohteen tuloksenteleminen, sillä poistojen hyödyntäminen vaatii riittävää tulosta. Liikearvopainotteiseen kauppaan verrattuna kiinteistöomistuspainotteisessa kaupassa ostavalla yhtiöllä ei ole samanlaista tuloksentelempainetta.

18. Taulukko¹⁹⁶

VEROVAIKUTUSVERTAILU

Konepaja Oy	Evl 6b	Substanssi- kauppa
Kauppahinta	500 000 €	515 000 €
Luovutusvoitto	200 000 €	515 000 €
Vahvistetut tappiot	- €	100 000 €
Varainsiirtovero	8 000 €	8 000 €
Yhteisövero	- €	23 000 €
Viiden vuoden poistojen yhteisöverosäästö	- €	-62 799 €
Verovaikutus	8 000 €	-31 799 €

Tappioiden hyödyntäminen on merkittävä osa Konepaja Oy:n substanssikaupan verotuksellista kokonaisrasitusta. Vaikka luovutusvoitto-osuus on Konepaja Oy:n substanssikaupassa suurempi kuin Vähittäiskauppiat Oy:n vaihto-omaisuuspainotteisessa kaupassa, vahvistettujen tappioiden avulla rationaaliset osapuolet kykenevät mahdollisesti neuvottelemaan kuitenkin edullisemmän kauppahinnan, mikäli myyjä on avoin vahvistettujen

¹⁹⁵ Konsultit Oy:n ostaja pystyisi tekemään ensimmäisenä viitenä vuotena vuosittain lähes kaksinkertaiset poistot Konepaja Oy:n ostajaan nähden.

¹⁹⁶ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko. Varainsiirtovero substanssikaupassa: Kiinteä omaisuus myydään erillisellä luovutuskirjalla MK 2:1 mukaisesti. Tämän vuoksi varainsiirtoveron vaikutusta ei tarvitse sisällyttää erikseen kauppahintaan, koska lähtökohtaisesti ostaja vastaa ostamansa kiinteän omaisuuden varainsiirtoverosta kuten osakekaupassakin. Varainsiirtoveron lisäksi kiinteän omaisuuden kustannuksiin kuuluvat mm. lainhuudatuskustannukset, mutta ne eivät ole olennaisen suuria summia ja on siksi jätetty laskujen ulkopuolelle.

tappioidensa hyödyntämiselle¹⁹⁷. Kauppahinta nousee substanssikaupassa osakekaup-
paan nähden vain 3 %:ia, kun Vähittäiskauppiat Oy:n kaupassa kauppahinta nousee lä-
hes kaksinkertaisesti, 5,5 %:ia. Tappioiden tehokas hyödyntäminen substanssikaupassa
johtaa myös siihen, että viiden vuoden ajanjaksona Konepaja Oy:n substanssikaupassa
ostaja on pystynyt kattamaan kaksinkertaisesti myyjän myyntivoitosta maksaman yhteis-
överon. Tämän lisäksi ostajalle jää aikaisemmin mainittu suuri menojäännös kiinteän
omaisuuden muodossa, joten poistot vaikuttavat osaltaan vielä useina tulevina vuosina¹⁹⁸.

19. Taulukko¹⁹⁹

VERO-OIKAISTU KAUPPAHINTA

Konepaja Oy	Evl 6b	Substanssi- kauppa
Kauppahinta	500 000 €	515 000 €
Liikearvopoistot	- €	- 43 000 €
Kone- ja kalusto- poisto	- 7 627 €	- 7 627 €
Kiinteistöpoistot	- 12 172 €	- 12 172 €
Vaihto-omaisuuden kulut	- 10 000 €	- 10 000 €
Varainsiirtovero	8 000 €	8 000 €
Vero-oikaistu kauppahinta viiden vuoden jälkeen	478 201 €	450 201 €

Puhtaasta verotuksellisesta näkökulmasta substanssikauppa on Konepaja Oy:n yrityskaup-
passa verotuksellisesti huomattavasti edullisempi vaihtoehto. Substanssikauppa on jo vii-
den vuoden jälkeen selkeästi edullisempi, vaikka poistojen menojäännöstä on vielä hyö-
dyntämättä 151 003 euroa²⁰⁰. Poiketen liikearvopainotteiseen ja vaihto-omaisuuspainot-
teiseen kauppaan, Konepaja Oy:n kaupassa on selkeä verotuksellinen intressi toteuttaa
kauppa substanssikauppana. Konepaja Oy:n ostaja saa kirjattua samaan tapaan pienen
vaihto-omaisuuserän kuluksi kuin vaihto-omaisuuspainotteisessa kaupassakin tulevina

¹⁹⁷ Tappioiden hyödyntäminen osakekaupan jälkeen ei ole itsestäänselvyys, sillä tappioiden siirtymiseen vaaditaan Verohallinnon lupa, kuten aiemmin on todettu.

¹⁹⁸ Kiinteistöomaisuuspainotteisen kaupan verotuksellinen arviointi ei siis ole lähtökohtaisesti mielekästä näin lyhyellä, viiden vuoden aikavälillä, mutta kompromissi tehtiin esimerkkiyhtiöiden vertailukelpoisuuden vuoksi.

¹⁹⁹ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko.

²⁰⁰ 151 003 euroa tulovaikutteisesti vähentää yhteisöveroa (20 %) 30 200,60 euroa vaikutusajallaan.

vuosina perustuen vaihto-omaisuuden myyntiin tai kuluttamiseen. Aikaisempiin yritys-kauppaesimerkkeihin nähden kauppahinta ei nouse tappioiden hyödyntämisen ansiosta merkittävästi, mikä ei lisää olennaisesti rahoitusmenoja. Kiinteistöomistusten varainsiirtoverokysymyksessä on kuitenkin vaihtoehtoja, mikäli asiaan tartutaan riittävän aikaisin yrityskaupprosessissa. Mikäli ostaja ei halua pitää osakekaupalla hankkimaansa yhtiötä erillisenä tytäryhtiönä, tämä voi sulauttaa tai purkaa sen omaan emoyhtiöönsä. On mahdollista, että myyjä on esimerkiksi osakevaihdoilla siirtänyt myytävään tytäryhtiöönsä kiinteistövarallisuutta, jolloin purkamistilanteessa ostaja joutuu maksamaan kiinteistöistä toiseen kertaan varainsiirtoveron, kun se saa kiinteistöomistukset jako-osana itselleen.²⁰¹ Ostaja voi kauppaneuvotteluissa ehdottaa, että kiinteistöt ja muut osakkeet eriytettäisiin kohdeyhtiöstä ja luovutettaisiin erikseen, mikäli ostajan tarkoitus olisi joka tapauksessa purkaa ostettu yhtiö tämä saattaa olla sulautumiseen verrattuna tarkoituksenmukaista konsernitason tasolla²⁰². Tilannetta on havainnollistettu seuraavassa taulukossa, jossa vertaillaan kiinteistöosakeyhtiön luovutusta tytäryhtiön omistuksessa EVL 6b § -tilanteessa, erillistä kiinteistöyhtiöluovutusta, joka kuuluu EVL-verotuksen piiriin, ja kiinteistösubstanssin suoraa myyntiä.

20. Taulukko²⁰³

VARAINSIIRTO- VEROTUS	EVL 6b §	Kiinteistö- yhtiö	Substanssi- kauppa
Kauppahinta	200 000 €	200 000 €	200 000 €
Hankintameno	200 000 €	200 000 €	200 000 €
Varainsiirtovero 1,6/2 %/4 %	3 200 €	4 000 €	8 000 €
Varainsiirtovero purettaessa	8 000 €	- €	- €
Verot yhteensä	11 200 €	4 000 €	8 000 €

²⁰¹ Ossa 2011: 281-283; Karsio et al. 2012: 174-176 ja 242; Immonen 2015: 296-299

²⁰² Ks. kappale 2.7: Purkaminen

²⁰³ Tutkimusta varten laadittu havainnollistava esimerkkitaulukko.

Taulukko 12:sta voidaan havaita, että varainsiirtoverotuksellisesti kiinteistöyhtiö olisi Konepaja Oy:n osakekauppataapauksessa verotuksen minimoinnin kannalta mielekäs rakennejärjestely²⁰⁴, jos ostaja haluaisi purkaa ostetun kohdeyhtiön.

Substanssikaupalla ostaja saisi kiinteistöt erillisten kauppakirjojen myötä suoraan omistukseensa, jolloin ei ole tarvetta erillisille purkutoimenpiteille, minkä vuoksi ei varainsiirtoverokaan ketjuunnu. Tilanteessa, jossa verotettavaa luovutusvoittoa ei synny, voi olla ostajan kannalta tarkoituksenmukaista pyrkiä saamaan kiinteistövarallisuus erikseen. Tällöin vältetään 1,6 %:n varainsiirtovero kiinteistöomistustenkin kohdalta välillisesti koko osakekaupan kauppahinnassa, mikäli kohdeyhtiö puretaan kaupan jälkeen. Jos kohdeyhtiötä ei haluta purkaa, voi osakevaihdoilla esimerkiksi yhtiöittää kiinteistöyhtiössä olevat kiinteistöomistukset veroneutraalisti kaupan kohteena olevaan, EVL 6b §:n alaiseen käyttöomaisuusosakekauppaan. Mikäli luovutettavien kiinteistöjen ja muiden osakkeiden hankintameno on luovutushintaan nähden kovin alhainen, saattaa myyjän luovutusvoittoverotuksen vuoksi olla myyjän osalta tarkoituksenmukaisempaa yhdistää edellä mainitut erät verottomaan käyttöomaisuusosakeluovutuksen kokonaisuuteen.

²⁰⁴ Esimerkissä on oletettu, että kiinteistöjen käypä arvo on hankintameno suuruinen, jolloin niille ei osoiteta tuloutuvaa arvonnousua. Mikäli kiinteistöjen käypä arvo olisi hankintameno huomattavasti korkeampi, varainsiirtoverohyöty saattaisi jäädä tuloutuvasta arvonnoususta johtuvaa veroa pienemmäksi.

4. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielman päätteeksi voidaan kokoavasti todeta, että yrityskauppamuodon valinnassa verotuksellisilla ratkaisuilla voi olla suhteellisesti suuri taloudellinen merkitys. Taloudellinen merkitys on kuitenkin riippuvainen kaupan osapuolten yritysstrategioista ja erityisesti taloudellisen vaikutusajan pituudesta. Oikeilla yritysjärjestelyillä on mahdollista valita eri tilanteista verotuksen minimointiin tähtäävä, tehokas yrityskauppamuoto. Koska yrityskaupassa verotus on periaatteessa nollasummapeliä, korostuu yhteistyön merkitys osapuolten välillä, jotta osapuolet yhdessä saisivat kokonaisverorasituksen minimoitua ja välttäisivät näin muun muassa kauppahinnan turhan paisumisen. Haastatellut veroammattilaiset pitivät samoista syistä verotusta erittäin määräävänä tekijänä yrityskauppamuotoa valittaessa²⁰⁵. Erityisesti sellaisissa yrityskaupoissa, joissa syntyy huomattava määrä tuloutuvaa liikearvoa, on syytä ryhtyä riittävän ajoissa ennakoiviin yritysjärjestelytoimenpiteisiin, jotta kohdeyhtiö voidaan luovuttaa hyödyntäen käyttöomaisuusosakkeiden verovapautta tai kartoitetaan substanssikaupan mahdollisuuksia. Vaikka myyjällä ja ostajalla on substanssi- ja osakekaupassa merkittäviä verotuksellisia intressejä, on haastatelluissa tullut ilmi, että lähes olematon murto-osa yrityskaupoista toteutetaan substanssikauppana²⁰⁶, vaikka sille on ostajan kannalta selvästi perusteltu verotuksellinen hyöty. Kolmen esimerkkiyhtiön kohdalla osoitettiin, että viiden vuoden vero-oikaistukauppahinta tekee substanssikaupastakin oikeissa olosuhteissa ja oikean yritysstrategian kanssa kilpailukykyisen kauppamuodon verovapaaseen käyttöomaisuusosakekauppaan nähden.

Kauppamuotojen valinnassa korostuukin täten yritysstrategia. Osakekauppa on verotuksellisesti edullinen, mikäli kaupan taloudellinen vaikutusaika on hyvin lyhyt ja omistus halutaan pitää erillään ja mahdollisesti luovuttaa eteenpäin verrattain nopeasti. Tämä on kuitenkin ristiriidassa käyttöomaisuuden karakterisoinnin kanssa, koska käyttöomaisuusosakkeen tulisi olla pitkäaikainen sijoituskohde, ja tämän tyyppiseen kaupankäyntiin

²⁰⁵ Haastattelut 2017a-d: Numeerisella asteikolla 1-5, (1 sivuseikka, 5 tärkein tekijä), haastatellut asiantuntijat antoivat verotuksen painoarvoksi yrityskauppamuotoa valittaessa keskimäärin 4 eli erittäin tärkeä tekijä.

²⁰⁶ Haastattelu 2017d: ”Kymmenestä satunnaisesta yrityskaupasta kymmenen toteutuu osakekauppana.”

käyttöomaisuusosakkeilla KHO on aivan viime aikoina suhtautunut kriittisesti²⁰⁷. Substanssikauppa on lähtökohtaisesti esimerkkiyhtiöiden laskelmien valossa verotuksellisesti viidessä vuodessa osakekauppaa edullisempi, mikäli ostavalla yhtiöllä on riittävästi tuloksentelekykyä, jotta poistoista saadaan maksimaalinen hyöty irti. Liikearvopainotteisessa kaupassa tuloksenteleko vaatimus onkin erittäin korkea, sillä liikearvon tasapoistot saattavat olla muutamana vuotena todella korkeat. Korkeat lyhyen aikavälin poistot saattavat kuitenkin olla ostajan intressissä, jos oma liiketoiminta on hyvin tuottoisaa. Substanssikauppa on kuitenkin pitkällä aikavälillä ostajalle verotuksellisesti esimerkkiyhtiöiden myötä edullisempi vaihtoehto ja ostaja saa kaupan kohteen suoraan omaan taseeseen, mikä yksinkertaistaa muun muassa rahoitusjärjestelyjä. Kolmen esimerkkiyhtiön esimerkkilaskelmien perusteella voidaan todeta, että verotuksellinen hyöty viiden vuoden aikavälillä osakekaupan ja substanssikaupan välillä on suhteellisesti sen verran pieni, ettei pelkän vero-optimoinnin kauppamuotojen välillä tulisi mennä yritysstrategioiden tai yrityskaupan ketteryuden ohi. Voidaan siis vahvistaa, että verotuksen neutraliuden periaate toteutuu yrityskaupan kohdalla: poistopohja huomioiden substanssikauppa ja osakekauppa ovat verotuksellisesti pääpiirteittäin tasavertaisia kauppamuotoja. Tutkielman löydösten perusteella ei ole suoranaista verotuksellista syytä, miksi osakekauppa on substanssikauppaan nähden liikemaailmassa dominoiva kauppamuoto.

Suomessa lainsäätäjät on pyrkinyt kitkemään tappioiden käyttämistä kauppatavarana osakekaupoissa. Ostajan tuleekin ottaa huomioon, että kohdeyhtiön mahdollisten tappioiden hyödyntäminen on riippuvainen Verohallinnon poikkeusluvasta. Mikäli ostaja kuitenkin kykenee hyödyntämään kohdeyhtiön tappioita, syntynyttä hyötyä voidaan haastateltujen asiantuntijoiden mukaan pitää vain kaupanpäällisenä tai ylimääräisenä etuutena. Näistä syistä vahvistetut tappiot kohdeyhtiössä eivät nosta osakekaupan hintaa, koska ostaja ei välttämättä saa tappioita hyödynnettyä ollenkaan. Kauppahinnan laskeminen tappioita hyödyntämällä on haastattelu- ja tutkimustiedon valossa erinomainen mekanismi alentamaan transaktion kokonaiskustannusta, mikä on molempien osapuolien yhteinen intressi. Tappioiden hyödyntämisen lisäksi ostajan tulee analysoida tarkkaan, mitä kohdeyhtiön ostamisella halutaan saavuttaa. Osakekauppa saattaa olla sellaisissa tapauksissa ainoa toimiva vaihtoehto, kun kaupan kohteena on palvelualan yhtiö, ja ostaja pyrkii laajentamaan

²⁰⁷ KHO 2017: 44

omaa palvelusopimus pohjaansa. Tällöin ostajan täytyy saada kohdeyhtiö haltuunsa, sillä palvelusopimuksissa kohdeyhtiö on toinen juridinen sopijapuoli. Tutkielmassa on kuitenkin osoitettu, että liikearvopainotteisessakin kaupassa substanssikauppa on verotuksellisesti kilpailukykyinen vaihtoehto osakekaupalle, mikäli juridisen entiteetin asettamat vaatimukset eivät ole esteenä substanssikaupalle. Due diligence -tarkastuksessa saattaa kuitenkin tulla ilmi erinäisiä verotuksellisia riskitekijöitä kuten piileviä verovastuita tai yrityskauppaa rajoittavia kovenanttiehtoja. Substanssikaupassa on mahdollista neuvotella siirtävistä velvoitteista ja riskeistä, toisin sanoen substanssikaupassa riskit jäävät myyjälle. Veroammattilaiset kuitenkin totesivat haastatteluissa, että vero-due diligence -löydöt heilauttavat hyvin harvoin osakekauppaa riskitekijöiden vuoksi substanssikaupaksi.

Haastatteluissa ja oikeuskirjallisuudessa on todettu verrattain eksplisiittisesti, että osakekauppa on yleisin yrityskauppatapa Suomessa, joten ostajan tulee valmistautua siihen mahdollisuuteen, että kohdeyhtiö ostetaan osakekauppana. Tämän tutkielman valossa voidaan kuitenkin päätellä, ettei osakekaupan suosio johdu pelkästään verotuksellisista tekijöistä. Kolmannessa kappaleessa on kolmen täysin toisistaan poikkeavien kaupan kohteiden kohdalla pystytty poistolaskelmien myötä esittämään substanssikaupan verotuksellinen hyöty viiden vuoden taloudellisena vaikutusaikana, jolloin se on osakekauppaa jopa verotuksellisesti edullisempi. On kuitenkin muistettava, että käyttöomaisuusosakekaupassa verohyöty on välitön, kun taas substanssikaupassa veroetu muodostuu vasta tulevana vuosina poistojen kautta. Kuten aiemmin todettiin, ero on kuitenkin suhteellisen pieni, minkä vuoksi käytännön kauppatapa on määrätynyt osakekaupan eduksi verotuksen ulkopuolisten seikkojen myötä.

Haastatteluissa perusteluita osakekaupan suosiolle oli monia, joista EVL 6b §:n käyttöomaisuusosakkeiden verovapaus oli luonnollisesti merkittävin. Osakekaupassa riskit nousevat merkittävään asemaan, sillä ne siirtyvät osakekannan myötä uudelle omistajalle. Molempien osapuolien tunnistamat riskit ovat kuitenkin sellaisia, joista voidaan kauppakirjassa sopia. Substanssikaupaksi osakekaupan heilauttaisi mahdollisesti vain sellaiset merkittävät riskilöydökset, joiden riskipitoisuudesta osapuolet ovat täysin päinvastaista mieltä. Osakekaupan puolesta puhuvat myös hyvin käytännönläheiset seikat: Kaupan kohde on lähes aina myytäessä osakeyhtiömuodossa. Osakekannan luovuttaminen on oikeustoimena kohtalaisen yksinkertainen verrattuna substanssikaupan omaisuuserien, vastuiden sekä liikearvon määrittelyyn, mikä voi olla puolestaan liian raskas ja aikaa vievä

toimenpide varsinkin suurten yrityskauppojen yhteydessä. Kaikkien haastateltavien mielestä myyjä määrittelee myyntiprosessin alussa kaupan kohteen kaupattavaksi substanssi- tai osakekaupalla, ja neuvottelut lähtevät siitä liikkeelle. Kun kaupan kohteet ovat usein jo osakeyhtiömuodossa ja osakeyhtiön luovuttaminen on prosessina yksinkertaisempi sekä selkeämpi, on luonnollista, ettei kaupan kohdetta yleensä aleta erottelemaan substanssikaupaksi. Ostaja voi kuitenkin sulauttaa tai purkaa ostamansa osakeyhtiön itseensä, mikäli haluaa kaupan kohteen varat omaan taseeseensa. Mikäli ostaja ehdottomasti haluaa laajan poistopohjan, kuten liikearvopainotteisessa kaupassa havainnollistettiin, on tällöin substanssikauppa luonnollinen kauppatapa. Samassa esimerkissä kuitenkin huomautettiin, että substanssikauppa nostaa kauppahintaa tällaisessa tilanteessa 20 %:ia, mutta voi siltikin olla hyödyllinen kauppatapa sekä ostajalle että myyjälle.

Yritysjärjestelyjen veroneutraliudesta ei pidä kuitenkaan sokeutua, vaan verotuksellinen hyöty tulee yrityskaupassa aina suhteuttaa liiketaloudellisten intressien tarkoituksenmukaisuuteen ja niistä saatavaan taloudelliseen hyötyyn. Esimerkiksi voimakkaasti henkiseen pääomaan perustuvan palvelu- tai asiantuntijayrityksen myynnin kannalta saattaa olla järkevää säilyttää mahdolliset kiinteistö- tai osakeomistukset emoyhtiössä, mikäli niistä olisi esimerkiksi vuokrana tulonodotuksia tulevaisuudessa yrityskaupan jälkeen. Tällöin ei kannata välttämättä tehdä EVL:n mukaista liiketoimintasiirtoa vaan yksinkertainen apporttiperustaminen, joka on verollinen tapahtuma. Mikäli siirtyvät tasearvot ovat todellisuudessa hyvin pienet, eivät todelliset arvonnousutkaan ole euromääräisesti suuria, koska henkinen pääoma ja sopimussidonnaisuudet eivät ole tase-eriä. Jos järjestely tehtäisiin EVL:n mukaisella liiketoimintasiirrolla, tulisi uuteen yhtiöön myös kiinteistö- ja osakeomistukset, jotka ostajan löytyessä siirtyisivät ostajalle. Kiinteistöomistusten ollessa emoyhtiön kannalta pitkäaikaisesti tarkoituksenmukaisia ei yritysjärjestelyä kannata pitää itseisarvona, vaan tulee laskea arvonnousujen myötä syntyvä verorasitus ja peilata sitä kiinteistöomistusten avulla tulevaisuudessa saataviin mahdollisiin muihin tuloihin.

Tutkielman päätteeksi on vielä hyvä mainita, ettei yhtä ainoata oikeata yritysjärjestelytoimien sarjaa tai yrityskaupamuotoa ole olemassa. Kolmen esimerkkiyhtiön avulla pystyttiin tuomaan esiin myös substanssikaupan edullisuus, kun kauppahinta vero-oikaistiin viiden vuoden aikavälillä. Mikäli vahvistettuja tappioita on mahdollista hyödyntää, on substanssikauppa osakekauppaan nähden jopa huomattavan edullinen kaupamuoto. Kun

kaupan kohteen omaisuus rakenne on muodostunut oikealla tavalla, ostaja voi saada pienellä lisäkauppahinnan panostuksella koko kauppahinnan poistopohjaksi substanssikaupalla. Erilaisissa yrityskauppatilanteissa käytettäviksi tulee myös erilaisia yritysjärjestelytyökaluja, jotka ovat kaikki käyttökelpoisia oikeassa tilanteessa oikeaan aikaan. Yritysjärjestelyissä on tärkeätä huomata kahtiajako sulautumisen ja jakautumisen yleisseuraantoluonteen ja osakevaihdon sekä liiketoimintasiirron luonteen välillä: Sulautumisessa ja jakautumisessa sama omistaja järjestee omia omaisuuseriään uudestaan; Osakevaihdossa ja liiketoimintasiirrosta omaisuus erät vaihtavat omistajaa. Tämä kahtiajako määrittelee hyvin pitkälle, mitkä yritysjärjestelytoimenpiteet ovat missäkin tilanteessa käyttökelpoisia.

Mielenkiintoinen lisätutkimuksen aihe olisi, miten erinäisten verotuksellisesti edullisten ratkaisujen määrittely ja kriteerit ovat viime vuosina tiukentuneet ja millaisia tulkintamuutoksia on odotettavissa tulevilta vuosilta. Aikaisemmin mainittujen KHO:n debt push down -ratkaisujen vuoksi apuyhtiöiden korkovähennysmahdollisuuksien hyödyntäminen on tällä hetkellä epäselvä. Vasta tuleva oikeuskäytäntö selventää, kuinka laajasti vaaditaan substanssia sekä alakonsernin omistajan ohjausta ja strategista johtamista, jotta apuyhtiö voi hyödyntää korkovähennysmekanismia. Muun muassa KPMG kehottaa verkkosivuillaan varovaisuuteen, mikäli apuyhtiöjärjestelyllä ei ole selvää liiketaloudellista perustetta, ja neuvoo hakemaan sitovaa ennakkoratkaisua Verohallinnolta ennen apuyhtiörakenteen luomista.²⁰⁸ Näiden ratkaisujen lisäksi tuore KHO 2017: 44 tarttui käyttöomaisuusosakkeiden omaisuuslajiluonnehdintaan, joka niin ikään debt push down -ratkaisujen tapaan hämärtää nykyistä oikeudentilaa, sillä aiemmin aktiivinen hallitustyöskentely on edesauttanut osakkeiden määrittelyä käyttöomaisuusosakkeiksi. Verotuksen minimoinnin kannalta hyödyllisiä instrumentteja ja rakenteita ei olla siis poistamassa, mutta niiden piiriin pääseminen ja niiden hyödyntäminen on viimeisen vuoden aikana hankaloitunut merkittävästi.

Aivan lopuksi on tärkeätä huomauttaa, että kolmannessa luvussa käytettyjen kolmen esimerkkisyhtiön taserakenteet ovat erittäin yksinkertaistettuja ja pelkistettyjä. Kauppahintojen muutoksissa viitataan usein lisärahoituksen tarpeeseen ja siitä syntyviin lisäkustannuksiin, mutta tarkkoja lisärahoituskululaskelmia ei ole tehty, koska niiden laatiminen

²⁰⁸ KPMG 2016

vaatisi rahoitusalan erityisosaamista. Suurin puute esimerkkiyhtiöiden taserakenteissa on kassan ja velkojen puuttuminen kokonaan. On huomioitava, että tämä seikka asettaa substanssikaupan hieman epäedulliseen valoon, sillä kassa ja velat eivät kuulu lähtökohtaisesti substanssikaupassa kaupan kohteeseen, jolloin kauppahintakin laskee osakekauppaan nähden. Tämän vuoksi on korostettava, että kolmannessa luvussa on hyvin keinotekoisesti pyritty yhteismitallistamaan esimerkkiyhtiöt, jotta voitaisiin verrata eri veroratkaisuja keskenään. EVL:n mukaisten yritysjärjestelyjen määrä, kansainvälinen ulottuvuus, erilaiset konsernirakenteet sekä pirstaloituneet kaupan kohteet muodostavat suuren määrän erilaisia verotehokkaita rakenneratkaisuja, jotka mahdollistaisivat tulevaisuudessa laaja-alaisemman verotuksellisen yrityskaupan tutkimisen.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

Andersson, Edward (2006). *Indledning till skatterätten*. 7. uudistettu painos. Hämeenlinna: Karisto.

Andersson, Edward (2006). *Johdatus vero-oikeuteen*. 13. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus.

Andersson, Edward & Penttilä, Seppo (2014). *Elinkeinoverolain kommentaari*. 14. uudistettu painos. Viro: Print Best.

Andersson, Edward & Linnakangas, Esko & Frände, Joakim (2016). *Tuloverotus*. 8. uudistettu painos. Liettua: Balto Print.

Blomquist, Lars & Blummé, Nils & Simola, Anna-Maija (1997). *Due diligence ja arvonnäätitys yrityskaupoissa*. 1. painos. Helsinki: KHT-yhdistyksenpalvelu Oy.

Blomquist, Lars & Blummé, Nils & Lumme, Eero & Pitkänen, Tomi & Simonsen, Lennart (2001). *Due diligence osana yrityskauppaa*. 1. painos. Helsinki: KHT-Media Oy.

Hemmo, Mika (2003). *Sopimusoikeus II*. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: Talentum.

Hemmo, Mika (2006). *Sopimusoikeuden oppikirja*. Talentum.

Immonen, Raimo (2015). *Yritysjärjestelyt*. 6. painos. Latvia: Talentum.

Immonen, Raimo & Lindgren, Juha (2013). *Onnistunut sukupolvenvaihdos*. 4. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy.

Immonen, Raimo & Nuolimaa, Risto (2012). *Osakeyhtiöoikeuden perusteet*. Liettua: Baltoprint.

Immonen, Raimo & Ossa, Jaakko & Villa, Seppo (2014). *Osakeyhtiön pääoman hallinta*. 2. uudistettu painos. Viro: Print Best.

- Karsio, Tomi & Koila, Turo & Vartiainen, Seija & Äärilä, Leena (2012). *Yritystoiminnan uudelleenjärjestely*. 3. uudistettu painos. Porvoo: KHT-Media.
- Sääski Keskitalo, Wisa (2012). *Osakeyhtiön verovapaat osakeluovutukset*. Helsinki Oy Nord Print Ab.
- Kukkonen, Matti (2000). Capital gains taxation and realization behaviour: Evidence from Finnish panel data. *Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiensis* A-168.
- Kukkonen, Matti (2007). *Yrityksen luovutusvoittojen verotus*. Helsinki: Talentum.
- Kukkonen, Matti & Walden, Risto (2014). *Pk-yrityksen verosuunnittelu*. 2. painos. Helsinki: Sanoma Pro.
- Manninen, Petri (2001). *Yritys vaihtaa omistajaa – sukupolvenvaihdos ja yrityskauppa käytännössä*. Porvoo: WS Bookwell.
- Mannio, Lauri (1997). *Korko vero-oikeudessa*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Myrsky, Matti (2002). *Prejudikaattien merkitys verotuksessa*. 2. uudistettu painos. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Myrsky, Matti (2014). *Suomen tulovero-oikeus*. Turku: Painosalama Oy.
- Niskakangas, Heikki (2005). *Johdatus Suomen verojärjestelmään*. Vantaa: Dark Oy.
- Ossa, Jaakko (2006). *Myyntivoittoverotus käytännössä*. Juva: WS Bookwell Oy.
- Ossa, Jaakko (2011). *Yritystoiminnan verotus*. Hämeenlinna: Karisto.
- Ossa, Jaakko (2013). *Tuloverolaki käytännössä*. 1. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Rantanen, Juha (2013). *Arvonmääritys yrityskaupassa*. 2. painos. Saarijärvi: Suomen Yrittäjien Sympoint.
- Raunio, Merja & Romppainen, Leena & Ukkola, Outi & Kotiranta, Kare (2014). *Varojen jakaminen ja verotus osakeyhtiössä*. 3. uudistettu painos. Porvoo: Bookwell Oy.
- Saarnilehto, Ari (2009). *Sopimusoikeuden perusteet*. 7. uudistettu painos. Talentum.

Salmi, Virkkunen & Helenius Ky & Coopers & Lybrand Oy (1985). *Yritysosto Mitä tietoja tarvitsset? Yritystoiminnan uudelleenjärjestely*. 3. painos. Porvoo: KHT-Media.

Sainio, Nina (2011). *Yritysjärjestelyt arvonlisäverotuksessa*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Tall, Juha (2014). Yrityskauppa ja strateginen uudistuminen. *Acta Wasaensia* 305.

Viitala, Tomi (2014). *Osaakeyhtiön voitonjaon verotus*. Viro: Meedia Zone OÜ.

Välimäki, Olli (2009). *Yritysrahoituksen relevantit kovenantit*. Vaasan yliopisto.

Välimäki, Olli (2014). *Rahoitussopimuksen kovenanttiohjaus*. Vantaa: Hansaprint.

Sähköiset lähteet

Aarnio, Aulis (2006). *Tulkinnan taito – ajatuksia oikeudesta, oikeustieteestä ja yhteiskunnasta* [online]. [siteerattu 27.12.2016] Talentum Media Oy, 2006. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://verkkokirjahylly.talentum.fi/proxy/tritonia.fi/teos/CACBCXETCF#kohta:1>>.

Aittoniemi, Tanja (2013). KHO 2012:23 – Miten käy tappioiden ei-veroneutraalissa sulautumisessa? *Lakimies* 3/2013. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.edilex.fi/lakimies/10403.pdf>>.

HE 93/1986 vp (1986). *Hallituksen esitys Eduskunnalle kauppalaiksi*. [online]. [siteerattu 23.5.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_93+1986.pdf>.

HE 88/1993 vp (1993). *Hallituksen esitys Eduskunnalle arvonlisäverolaiksi*. [online]. [siteerattu 23.5.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_88+1993.pdf>.

HE 177/1995 vp (1995). *Hallituksen esitys Eduskunnalle yritysjärjestelyjä koskevien elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja eräiden muiden lakien säännösten muuttamisesta*. [online]. [siteerattu 23.5.2017]. Saatavana World Wide

Webistä: <URL: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_177+1995.pdf>.

HE 209/1997 vp (1997). *Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi arvopaperimarkkinalain muuttamisesta sekä muuksi arvopaperikaupan selvitystoimintaa koskevaksi lainsäädännöksi*. [online]. [siteerattu 23.5.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_209+1997.pdf>.

HE 92/2004 vp (2004). *Hallituksen esitys Eduskunnalle yritys- ja pääomaverouudistukseksi*. [online]. [siteerattu 23.5.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2004/20040092.pdf>>.

HE 109/2005 vp (2005). *Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi*. [online]. [siteerattu 23.5.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2005/20050109.pdf>>.

HE 146/2012 vp (2012). *Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja verotusmenettelystä annetun lain 65 §:n muuttamisesta*. [online]. [siteerattu 23.5.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_146+2012.pdf>.

Hemmo, Mika & Hoppu, Kari (2016). *Sopimusosikeus* [online]. [siteerattu 27.10.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: [http://fokus.talentum.fi/teos/IAC-BXXBTAFJB#kohta:SOPIMUSOIKEUS\(\(20\)\)](http://fokus.talentum.fi/teos/IAC-BXXBTAFJB#kohta:SOPIMUSOIKEUS((20)))>.

Huovinen, Juha Pekka (2014). *Yrityksen lopettaminen: Osakeyhtiön omistajan verotus. Taloustaidon yritysartikkelit*. [online]. [siteerattu 8.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.veronmaksajat.fi/Veroarkistot/Taloustaidon-yritysartikkelit/Yrityksen-myynti-yritysjarjestelyt-ja-sukupolvenvaihdos/Yrityksen-lopettaminen-Osakeyhtion-omistajan-verotus/>>.

Katramo, Mikko & Lauriala, Jari & Matinlauri, Ismo & Niemelä, Jaakko & Svennas, Karin & Wilkman, Nina (2013). *Yrityskauppa* [online]. Helsinki: Talentum Media. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://verkkokirjahylly.talentum.fi/teos/HABBIXGTFF#kohta:4>>.

- Kauppalehti (2016). *Terveystalossa tehdään ensin laatua, sitten tulosta* [online]. [siteerattu 12.06.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/terveystalossa-tehdaan-ensin-laatua--sitten-tulosta/9XtBedF7>>.
- KPMG (2016). *Debt push down - uudet KHO:n päätökset*. [online]. [siteerattu 4.4.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://home.kpmg.com/fi/fi/home/uutiset-ja-julkaisut/2016/06/debt-push-down-uudet-khon-paatokset.html>>.
- Kukkonen, Matti & Walden, Risto (2015). *Elinkeinoverolaki käytännössä*. 3. uudistettu painos. [online]. [siteerattu 2.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://verkkokirjahylly.talentum.fi/teos/CAXBBXAUBGH>>.
- Kuluttaja ja Kilpailuvirasto (2014). *Yrityskauppavalvonta* [online]. [siteerattu 26.10.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.kkv.fi/Tieto-ja-ohjeita/kilpailuasiat/yrityskauppavalvonta/>>.
- Lahma, Marjo-Riitta (2005). *Apuyhtiön avulla suoritettavan osakeyhtiön kaupan toteutus ja jälkihoito* [online]. [siteerattu 13.1.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <URL:<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/93099/gradu00829.pdf?sequence=1>>.
- Mäkelä, Joni (2011). Virhevastuu yrityskaupoissa erityisesti ostajan suorittaman due diligence -tarkastuksen näkökulmasta tarkasteltuna. *Acta Legis Turkuensia* [online]. 1/2011 [siteerattu 25.10.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL:http://www.edilex.fi.proxy.tritonia.fi/acta_legis_turkuensia/8323.pdf>.
- Talouselämä (2016). *Nopeasti kasvaneen Mehiläisen tulos putosi puoleen* [online]. [siteerattu 12.06.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.talouselama.fi/uutiset/nopeasti-kasvaneen-mehilaisen-tulos-putosi-puoleen-6549397>>.
- Tilastokeskus (2016). *Kansantalous*. [online]. [siteerattu 17. 1.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_kansantalous.html>.

- Valtiovarainministeriö (2017a). *Pääomatulojen verotus*. [online]. [siteerattu 9.1.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://vm.fi/verotus/henkiloverotus/paaomatulojen-verotus>>.
- Valtiovarainministeriö (2017b). *Yhteisön verotus*. [online]. [siteerattu 9.1.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://vm.fi/yhteison-verotus>>.
- Verohallinto (2015). *Yritysjärjestelyt ja verotus – osakevaihto. Verohallinnon ohje diaarinumero: A21/200/2015*. [online]. [siteerattu 7.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: [http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/2015/Yritysjarjestelyt_ja_verotus__osakevaiht\(38945\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/2015/Yritysjarjestelyt_ja_verotus__osakevaiht(38945))>.
- Verohallinto (2016a). *Omaisuuksien luovutusvoitot ja -tappiot luonnollisen henkilön tuloverotuksessa*. [online]. [siteerattu 12.1.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: [https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Omaisuuksien_luovutusvoitot_ja_tappiot_luo\(42087\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Omaisuuksien_luovutusvoitot_ja_tappiot_luo(42087))>.
- Verohallinto (2016b). *Yhteisön käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten verokohtelu. Verohallinnon ohje diaarinumero: A54/200/2016*. [online]. [siteerattu 9.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: [https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/Yhteison_kayttoomaisuuksien_luovutus\(40600\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/Yhteison_kayttoomaisuuksien_luovutus(40600))>.
- Verohallinto (2016c). *Yritysjärjestelyt ja verotus – jakautuminen. Verohallinnon ohje diaarinumero: A111/200/2015*. [online]. [siteerattu 2.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: [https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Yritysjarjestelyt_ja_verotus__jakautumin\(39033\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Yritysjarjestelyt_ja_verotus__jakautumin(39033))>.
- Verohallinto (2016d). *Yritysjärjestelyt ja verotus – liiketoimintasiirto. Verohallinnon ohje diaarinumero: A110/200/2015*. [online]. [siteerattu 4.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: [https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Yritysjarjestelyt_ja_verotus__liiketoimi\(39039\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Yritysjarjestelyt_ja_verotus__liiketoimi(39039))>.
- Verohallinto (2016e). *KHO-ratkaisujen vaikutus debt push down -järjestelyjen korkokulujen vähennysoikeuteen*. [online]. [siteerattu 4.4.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: [https://www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Uutiset/KHORatkaisujen_vaikutus_debt_push_down_j\(39826\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Uutiset/KHORatkaisujen_vaikutus_debt_push_down_j(39826))>.

- Verohallinto (2017). *Osingot listaamattomasta yhtiöstä*. [online]. [siteerattu 10.1.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: [https://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Sijoitukset/Osakkeet_ja_osingot/Osingot_listaamattomasta_yhtiosta\(11937\)>](https://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Sijoitukset/Osakkeet_ja_osingot/Osingot_listaamattomasta_yhtiosta(11937)>).
- Y-Lehti (2011). *Yrityskauppa on monivaiheinen prosessi* [online]. [siteerattu 24.10.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.y-lehti.fi/artikisto/artikkeli/3900/Yrityskauppa+on+monivaiheinen+prosessi>>.

Muut lähteet

- Asiantuntijahaastattelu (2017a). *Yrityskaupan verotuksen ja rahoituksen asiantuntija 10.2.2017*. Tampere.
- Asiantuntijahaastattelu (2017b). *Yrityskaupan verotuksen asiantuntija 23.2.2017*. Helsinki.
- Asiantuntijahaastattelu (2017c). *Yrityskaupan verotuksen asiantuntija 10.3.2017*. Helsinki.
- Asiantuntijahaastattelu (2017d). *Yrityskaupan verotuksen asiantuntija 19.3.2017*. Helsinki.

LIITTEET

1. Asiantuntijoiden haastattelulomake

Vaasan yliopisto

pvm

Kauppatieteellinen tiedekunta

Talousoikeuden laitos

Paavo Kirkko-Jaakkola

Pro gradu -tutkielma

Substanssikauppa vai omistuskauppa – verotustekijöiden vaikutus yrityskauppa- muodon valintaan

1. Kuinka monta vuotta olette toimineet yrityskauppa-alalla?
2. Työtehtävienne toimenkuva yrityskaupassa? (rahoitusjärjestelyt, due diligence, verotus ym.)
3. Mitkä tekijät mielestänne vaikuttavat yrityskauppatavan lopulliseen valintaan neuvotteluissa? (substanssikauppa/omistuskauppa)
4. Millaisissa tilanteissa mielestänne ostajan kannattaa puoltaa omistuskauppaa? (tuleva tytäryhtiö, myyjälle EVL 6b §:n mukainen luovutus)
5. Millaisissa tilanteissa mielestänne myyjän kannattaa puoltaa substanssikauppaa?
6. Eroaako kaupan kohteen hinta käytännössä substanssikaupan ja omistuskaupan välillä? Jos kyllä, niin miten?
7. Kuinka määrääväksi tekijäksi arvioisitte verotukselliset tekijät substanssi- tai omistuskauppatavan valinnassa?

Sivuseikka

1

2

3

4

5

Tärkein tekijä

Tutkimustuloksia käytetään osana pro gradu -tutkielmaa. Vastausmateriaali käsitellään tutkielmassa anonyymisti.

2. Haastattelun a vastaukset

1. Kuinka monta vuotta olette toimineet yrityskauppa-alalla?
 - 15 vuotta
2. Työtehtävienne toimenkuva yrityskaupassa? (rahoitusjärjestelyt, due diligence, verotus jne.)
 - Verotus sekä rahoitus
3. Mitkä tekijät mielestänne vaikuttavat yrityskauppatavan lopulliseen valintaan neuvotteluissa? (substanssikauppa/omistuskauppa)
 - Verotus
 - Sopimuskannan siirrettävyys
4. Millaisissa tilanteissa ostajan kannattaa puoltaa omistuskauppaa? (tuleva tytär-yhtiö, myyjälle EVL 6 b §:n mukainen luovutus)
 - Ostajan likviditeetti mahdollistaa nettovarojen kanavoinnin ostavaan yhtiöön, ja sitä seuraisi osingonjako
 - Ostettu sopimuskanta halutaan pitää juridisen entiteetin alla
5. Millaisissa tilanteissa myyjän kannattaa puoltaa substanssikauppaa?
 - Verotappioiden hyödyntäminen
 - Luonnollinen henkilö voi alhaisella verorasituksella nostaa osinkoja, mikäli ei välitöntä tarvetta kauppahinnalle
 - Omaan taseeseen liittyy riskejä, joita ei haluta siirtää ostajalle
6. Millä tavoin kaupan kohteen hinnoittelu eroaa substanssikaupan ja omistuskaupan välillä?
 - Myyjä saattaa luopua edullisemmin EVL 6 b §:n innoittamana
 - Verotus on nollassummapeli
 - Myyjälle tulee kompensoida substanssikaupassa yhteisövero
 - Substanssikauppa usein edullisempi, koska kaupan kohteena eivät yleensä ole käyttöpääomaerät, kassa ja velat
7. Kuinka määrääväksi tekijäksi arvioisitte verotukselliset tekijät substanssi- tai omistuskauppatavan valinnassa?

3. Haastattelun b vastaukset

1. Kuinka monta vuotta olette toimineet yrityskauppa-alalla?
 - 10 vuotta
2. Työtehtävienne toimenkuva yrityskaupassa? (rahoitusjärjestelyt, due diligence, verotus jne.)
 - Verotus
3. Mitkä tekijät mielestänne vaikuttavat yrityskauppatavan lopulliseen valintaan neuvotteluissa? (substanssikauppa/omistuskauppa)
 - Verotus on hyvin määräävä tekijä
 - Osakekaupassa siirtyvät kaikki riskit ja tasetta rasittavat vastuut – substanssikaupassa ei
 - Substanssikaupassa sopimussuhteiden katkaiseminen ja ostajan olemassa olevan sopimusverkon implementointi helpompaa
 - Verolöydökset harvoin muuttavat suunniteltua osakekauppaa riskien vuoksi substanssikaupaksi
 - Myyjän esitys kauppatavarasta on lähtökohta: osakekauppa vai substanssikauppa
4. Millaisissa tilanteissa ostajan kannattaa puoltaa omistuskauppaa? (tuleva tytäryhtiö, myyjälle EVL 6 b §:n mukainen luovutus)
 - Välitön konsernirakenne, sekundäärinen prioriteetti
 - Apuyhtiöt korkovähennystarkoituksessa ei ole määräävä tekijä, koska korot on mahdollista saada vähennetyksi molemmissa kauppatavoissa
5. Millaisissa tilanteissa myyjän kannattaa puoltaa substanssikauppaa?
 - Yksityishenkilöt voivat osingoilla nostaa kauppahintaa myyjäyhtiöstä edullisella osinkoverotuksella
6. Millä tavoin kaupan kohteen hinnoittelu eroaa substanssikaupan ja omistuskaupan välillä?
 - Substanssikaupassa myyjä olettaa saavansa enemmän, jotta yhteisöverohaitta kompensoitaisiin
 - Verotusta voidaan pitää nollasummapelinä
 - Ostaja saa vähentää jaksotuserot samalla tavalla kuin myyjä, mutta rahan arvo ei ole sama ostajalle pidemmällä aikavälillä
 - Substanssikaupassa kassa ja velat eivät kuulu kauppahintaan
7. Kuinka määrääväksi tekijäksi arvioisitte verotukselliset tekijät substanssi- tai omistuskauppatavan valinnassa?

4. Haastattelun c vastaukset

1. Kuinka monta vuotta olette toimineet yrityskauppa-alalla?
 - 10 vuotta
2. Työtehtävienne toimenkuva yrityskaupassa? (rahoitusjärjestelyt, due diligence, verotus jne.)
 - Verotus sekä vero- due diligence
3. Mitkä tekijät mielestänne vaikuttavat yrityskauppatavan lopulliseen valintaan neuvotteluissa? (substanssikauppa/omistuskauppa)
 - Ostajan ja myyjän verosuunnittelu
 - Verolöydökset saattavat ohjata suunnitellun osakekaupan riskien vuoksi substanssikaupaksi. Asianhaaraa lieventää tilanne, jossa molemmat osapuolet tunnustavat riskit.
 - Myyjä määrittelee kaupan kohteen: Lähdetäänkö osakekaupalla vai substanssikaupalla liikkeelle. Tämä on erittäin määräävä tekijä, sillä reilusti yli puolet yrityskaupoista osakekauppoja.
4. Millaisissa tilanteissa ostajan kannattaa puoltaa omistuskauppaa? (tuleva tytäryhtiö, myyjälle EVL 6 b §:n mukainen luovutus)
 - Ostaja erityslainsäädännön piirissä esim. rahasto, joka ei voi ostaa liiketoimintojaan suoraan itselleen
 - Osakkeista menee varainsiirtovero
 - Osakekauppa on helpompi toteuttaa
 - Asiakassopimusten juridinen siirto mahdollista, mikäli ne ovat kauppatavaraa
 - Myyjällä saattaa olla liiketoimintojen myynnin kiellon kovenantti
5. Millaisissa tilanteissa myyjän kannattaa puoltaa substanssikauppaa?
 - Kaupan liikearvon verotus voidaan eliminoida hyödyntämällä aiempia verotappioita
 - Myyntivoitto voidaan siirtää osinkoina emoyhtiölle. Korostuu erityisesti jos osakkeita ei voida myydä verovapaasti (pääomasijoittajat)
 - Myyjälle jää riskit, joita ei mahdollisesti haluta siirtää eteenpäin
 - Kun kaupan kohde on palasina useassa eri yhtiössä, niin substanssikaupalla voidaan ilman useita yritysjärjestelyjä myydä kohde
6. Millä tavoin kaupan kohteen hinnoittelu eroaa substanssikaupan ja omistuskaupan välillä?
 - Substanssikaupassa myyjä odottaa suurempaa kauppahintaa kompensatioksi yhteisöverosta
 - Mikäli substanssikaupassa on paljon kiinteistöjä, tällöin varainsiirtovero on huomattavasti kireämpi, jolloin kauppahinta saattaa nousta
7. Kuinka määrääväksi tekijäksi arvioisitte verotukselliset tekijät substanssi- tai omistuskauppatavan valinnassa?

5. Haastattelun d vastaukset

1. Kuinka monta vuotta olette toimineet yrityskauppa-alalla?
 - 5
2. Työtehtävienne toimenkuva yrityskaupassa? (rahoitusjärjestelyt, due diligence, verotus jne.)
 - Verotus, vero- due diligence, yritysjärjestelyjen verotus
3. Mitkä tekijät mielestänne vaikuttavat yrityskauppatavan lopulliseen valintaan neuvotteluissa? (substanssikauppa/omistuskauppa)
 - Yrityskauppatavan valinta lähtee useimmiten verotuksesta
 - Yrityskaupan koko: Pienessä kaupassa on harvinaista, että myyjän ehdottamaa kauppamuotoa muutettaisiin. Suuressa, konsentrisessa kaupassa saatetaan hyödyntää hybridiratkaisuja mahdollisten riskitekijöiden eliminoimiseksi.
 - Riskit vaikuttavat: Aiottu osakekauppa saattaa muuttua esimerkiksi kesken-eräisen työsopimusriidan vuoksi substanssikaupaksi.
 - Kaupan kohteella saattaa olla jokin lisenssi tai sertifikaatti, jonka uusiminen on kallista, hankalaa tai vie pitkään, jolloin preferoidaan osakekauppaa.
 - Lähes kaikki kaupat käytännössä osakekauppoja.
4. Millaisissa tilanteissa ostajan kannattaa puoltaa omistuskauppaa? (tuleva tytäryhtiö, myyjälle EVL 6 b §:n mukainen luovutus)
 - Korkovähennysten hyödyntäminen mm. apuyhtiöiden avulla
 - Konserniavustuksen saaminen ja siihen liittyvät ajalliset rajoitukset
 - Yhtiön kotimaa vaikuttaa mm. mahdollisen varainsiirtoveron suuruuteen
5. Millaisissa tilanteissa myyjän kannattaa puoltaa substanssikauppaa?
 - Verotustappioiden hyödyntäminen
 - Osingoilla kauppahinta emoyhtiölle verottomasti tai luonnollinen henkilö voi edullisella verorasituksella nostaa osinkoja
6. Millä tavoin kaupan kohteen hinnoittelu eroaa substanssikaupan ja omistuskaupan välillä?
 - Substanssikauppa on kalliimpi, koska yhteisöverorasitus on kompensoitava myyjälle. Ostaja saa kuitenkin kaupasta ns. step up -poistopohjan, eli koko kauppahinnan poistokelpoiseksi
 - Verotus on osittaisessa mielessä yrityskauppatilanteissa nollasummapeliä
7. Kuinka määrääväksi tekijäksi arvoisitte verotukselliset tekijät substanssi- tai omistuskauppatavan valinnassa?
 - 5